

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2011 r.

Spis treści

Część 1	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym	16
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego	47
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	55
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	58
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	63
VII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	68
Część 2	78
Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2011 r.	78
Część 3	147
Wybór spraw indywidualnych	147

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne

za II kwartał 2011 r.

Tabela 1. Wpływ do Rzecznika Praw Obywatelskich.

	II kwartał 2010	II kwartał 2011	%	Cały okres funkcjonowania instytucji RPO (1.01.1988 - 30.06.2011)
Wpływ ogółem	11 620	14 637	+26,0	1 129 767
w tym nowe sprawy	5 178	6 980	+34,8	679 256
Liczba odpowiedzi na wystąpienia RPO	4 908	4 369	-11,0	377 699

W II kwartale 2011 r. w Biurze RPO przyjęto 1650 interesantów oraz przeprowadzono 5841 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Wysłano 16673 pisma w 10920 prowadzonych sprawach, ponadto zarejestrowano 291 apeli, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	II kwartał 2011	2011
wystąpień problemowych	43	102
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z aktem wyższego rzędu	5	8

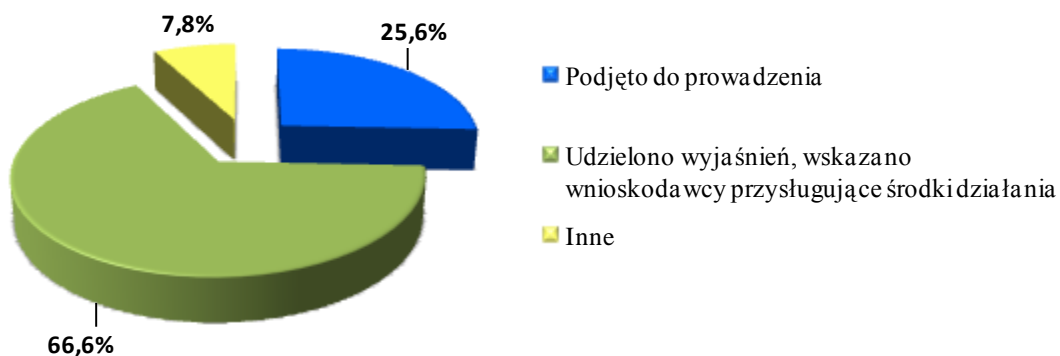
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2	6
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	4
kasacji	11	32
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	1	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	1	2
wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	2	3
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	5	7
przystąpił do postępowania sądowego	5	5
przystąpił do postępowania administracyjnego	1	2
Razem	77	172

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2264	25,6
	2	podjęto do prowadzenia	2047	23,2
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	217	2,4
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	5877	66,6
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	5877	66,6
Inne	6	Razem (7+9)	689	7,8
	7	przekazano wniosek wg. właściwości	110	1,3
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	348	3,9

	9	nie podjęto **	231	2,6
Razem			8830	100,0

Sposób rozpatrzenia spraw

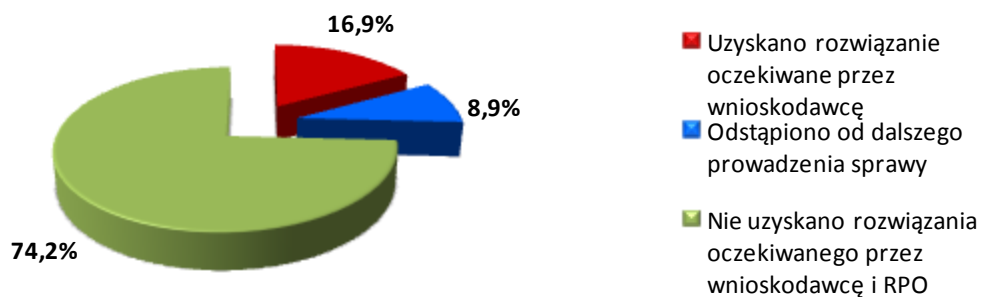

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	%
1	2	3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1 Razem (2+3)	405	16,9
	2 Zasadność zarzutów wnioskodawcy	280	11,7
	3 Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	125	5,2
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4 Razem (5+6)	212	8,9
	5 Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	135	5,6
	6 Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	77	3,3
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	7 Razem (8+9+10)	1776	74,2
	8 Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1619	67,7

	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	144	6,0
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	13	0,5
Razem			2393	100,0

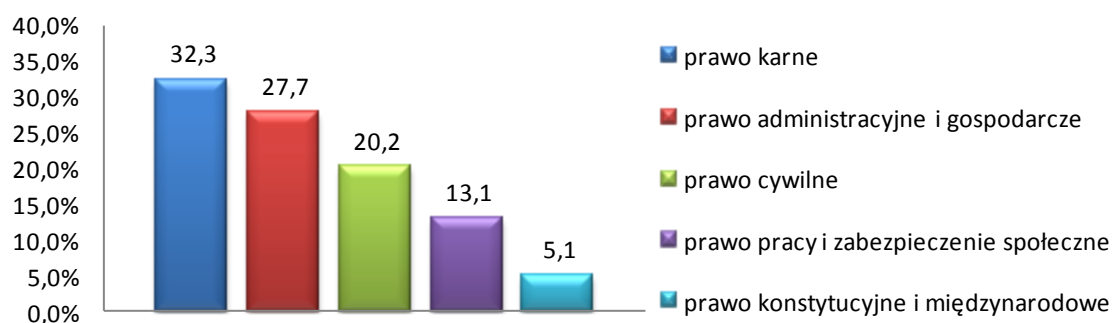
Zakończenie spraw podjętych

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

		Liczba	%
1	prawo konstytucyjne i międzynarodowe	354	5,1
2	prawo karne	2258	32,3
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	912	13,1
4	prawo cywilne	1411	20,2
5	prawo administracyjne i gospodarcze	1934	27,7
6	Krajowy mechanizm prewencji	39	0,6
7	inne	72	1,0
8	Razem	6 980	100,0

Wiodące problematyki spraw nowych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W II kwartale 2011 r. do Biur Pełnomocników Terenowych wpłynęły 1484 pisma, z czego 119 pism przekazano zgodnie z właściwością do Biura w Warszawie, a 108 pism przyjęto z Biura w Warszawie. Nowych spraw wpłynęło 739. Z ogólnej liczby 1650 interesantów w Biurach PT przyjęto 877. Przeprowadzono 1641 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad. Rozpatrzono 852 sprawy.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia *	232	27,3
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy	571	67,0

*) Pojęcie "sprawy podjętej do prowadzenia" dotyczy spraw wskazujących na możliwe istnienie naruszenia praw obywatelskich, w sprawach tych Rzecznik prowadzi postępowanie wyjaśniające (art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

przysługujące mu środki działania		
przekazano wniosek wg. właściwości	18	2,1
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	25	2,9
nie podjęto	6	0,7
łącznie	852	100

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	255	34,5
prawo karne	193	26,1
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	129	17,5
prawo administracyjne i gospodarcze	126	17,1
prawo konstytucyjne i międzynarodowe	26	3,5

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2011 r.

1.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zawierciu i Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kaletach oraz rewizytacja w Schronisku dla Nieletnich i Zakładzie Poprawczym w Zawierciu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	29.03.-01.04.2011 r.
2.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Oławie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	04.04.2011 r.

3.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kamionku Wielkim, Policyjna Izba Dziecka i Pogotowie Socjalne-Izba Wytrzeźwień w Elblągu, Izba Zatrzymań przy Oddziale Żandarmerii Wojskowej w Elblągu oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Elblągu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	04-08.04.2011 r.
4.	Spotkanie robocze zorganizowane w Biurze RPO z inicjatywy organizacji pozarządowych działających na rzecz osób bezdomnych dot. dostępności osób nieubezpieczonych, zwłaszcza bezdomnych, do podstawowej opieki zdrowotnej.	11.04.2011 r.
5.	Spotkanie eksperckie zorganizowane z inicjatywy Fundacji Panoptikon w Biurze RPO nt. projektu „Strategie regulacji Internetu w Polsce i Unii Europejskiej”.	12.04.2011 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w III roboczym spotkaniu Koalicji na Rzecz Równych Szans podczas którego Rzecznik przedstawił nowe kompetencje RPO w zakresie równego traktowania. Warszawa.	14.04.2011 r.
7.	Areszt Śledczy w Mysłowicach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	14-15.04.2011 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu z Sekretarzem Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Sekretarzem Kolegium ds. Służb Specjalnych nt. uregulowania przepisów określających pozyskiwanie przez służby specjalne danych objętych tajemnicą telekomunikacyjną.	18.04.2011
9.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 4 w Warszawie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	18.04.2011 r.
10.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii Dom przy Rynku w Warszawie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	19.04.2011 r.
11.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Katowicach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	27.04.2011 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Towarzystwa im. Jana Karskiego dotyczące nasilających się w ostatnim okresie incydentów o charakterze ksenofobicznym i antysemickim, jak również niekonsekwentna postawa wymiaru sprawiedliwości wobec tego rodzaju zjawisk. Warszawa.	28.04.2011 r.

13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Stowarzyszenia Przyjaciół Międzynarodowego Ruchu ADT „Czwarty Świat” w Polsce nt. wypracowania stanowiska polskiej delegacji wyjeżdżającej do Brukseli na 10. Europejskie Spotkania Osób Doświadczających Ubóstwa.	04.05.2011 r.
14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami organizacji reprezentujących środowisko LGBT oraz z Rzecznikiem Praw Pacjenta nt. problemów związanych z korzystaniem z systemu opieki zdrowotnej przez osoby LGBT.	04.05.2011 r.
15.	Policyjna Izba Dziecka w Kielcach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	06.05.2011 r.
16.	Zakład Karny w Koronowie, Policyjna Izba Dziecka w Bydgoszczy oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Bydgoszczy - badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	10-13.05.2011 r.
17.	Zarząd Terenowy Centralnego Biura Śledczego w Katowicach, Oddział Terenowy Centralnego Biura Śledczego w Zielonej Górze – badanie przestrzegania praw i wolności funkcjonariuszy.	16-17.05.2011 r.
18.	Zakład Karny w Nowym Wiśniczu oraz Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Kurierów Tatrzańskich w Wielkich Drogach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	17-20.05.2011 r.
19.	Ośrodek Profilaktyki Uzależnień i Interwencji Kryzysowej z Izłą Wyrzeźwień w Grudziądzu, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Grudziądzu oraz Zakład Poprawczy w Świeciu nad Wisłą i w Nowem nad Wisłą – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	24-27.05.2011 r.
20.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Słupsku i Sławnie, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ustce oraz Izba Zatrzymań przy Placówce Żandarmerii Wojskowej w Ustce – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	24-27.05.2011 r.
21.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich ze studentami Kliniki Prawa działającej w Wyższej Szkole Prawa i Administracji. Rzeszów.	02.06.2011 r.
22.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Drawsku Pomorskim, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rzepczynie oraz Zakład Karny w	13-17.06.2011 r.

	Nowogardzie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	
23.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z laureatami XVIII Olimpiady Wiedzy o Prawach Człowieka, która odbywała się pod hasłem „Prawa dziecka a wymiar sprawiedliwości”. Toruń.	27.06.2011 r.
24.	Policyjna Izba Dziecka i Izba Wyrzeźwień w Gorzowie Wielkopolskim oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	27-29.06.2011 r.
25.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Słupsku – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	31.05.2011 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Konferencja naukowa w ramach Śląskich Spotkań Europejskich pt. „Bezpieczeństwo a poczucie bezpieczeństwa” Katowice.	05.04.2011 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego.	06.04.2011 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystościach rocznicowych przed Pomnikiem Ofiar Katastrofy Smoleńskiej na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach oraz we Mszy św. w Bazylice archikatedralnej Św. Jana Chrzciciela. Warszawa.	10.04.2011 r.
4.	Konferencja zorganizowana przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji nt. „Telewizja cyfrowa dla wszystkich.” Poznań.	15.04.2011 r.
5.	Konferencja naukowa nt. „Jakość administracji publicznej, a jakość życia – aspekty prawne i społeczne”. Radom.	15.04.2011 r.
6.	Wręczenie Rzecznikowi Praw Obywatelskich, nagrody im. Wojciecha Korfatego, przyznawanej z inicjatywy Związku Górnośląskiego osobom, które promują śląską kulturę i tradycję. Ruda Śląska.	17.04.2011 r.
7.	Wręczenie Rzecznikowi Praw Obywatelskich przez Ministra Spraw Zagranicznych Odznaki Honorowej „Bene Merito” za działalność wzmacniającą pozycję Polski na arenie	20.04.2011 r.

	międzynarodowej. Warszawa.	
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w III Konferencji Mazowieckiego Forum Samorządów Zawodów Zaufania Publicznego, podczas której Rzecznik został uhonorowany Medalem im. Jerzego Moskwy, przyznawanym przez Okręgową Radę Lekarską w Warszawie. Kajetany pod Warszawą.	27.04.2011 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich, w Forum Debaty Publicznej "Sprawne i służebne państwo" zorganizowanym przez Kancelarię Prezydenta RP. Warszawa.	05.05.2011 r.
10.	Wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich odznaki honorowej RPO "Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka" Pani Mecenasa Marii Sawickiej, znanej działaczce społecznej i adwokat. Łódź.	06.05.2011 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich, w obradach Ogólnopolskiego Kongresu Regionów "Samorząd – Inwestycje – Rozwój" nt. "Bezpieczeństwo i rozwój". Świdnica.	11.05.2011 r.
12.	Udział Zastępcy Rzecznika w konferencji nt. „Razem przeciw przemocy” zorganizowanej przez Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania, Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy, Prezesa Fundacji Pomoc Kobietom i Dzieciom oraz Burmistrza Gminy Praga Południe. Warszawa.	12.05.2011 r.
13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w debacie publicznej zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Informatyczne nt. "Jak przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu w Polsce". Poznań.	15.05.2011 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej z inicjatywy Kancelarii Prezydenta RP nt. „Obywatel i wybory”. Warszawa.	16.05.2011 r.
15.	Konferencja zorganizowana przez Toruńskie Stowarzyszenie Na Rzecz LGBT nt. „Przestępstwa z nienawiści w Polsce”. Toruń.	17.05.2011 r.
16.	Konferencja zorganizowana przez Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego nt. „Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce –stan obecny i perspektywy”. Wrocław.	19-20.05.2011 r.
17.	Konferencja naukowa zorganizowana przez Uniwersytet Łódzki nt. „O potrzebie reformy prawa spółek handlowych”. Łódź.	20.05.2011 r.
18.	V Kongres Penitencjarny nt. „Modernizacja polskiego więziennictwa”. Warszawa, Popowo.	23.05.2011 r.

19.	Konferencja naukowa nt. „Kształtowanie gwarancji ochrony praw i wolności człowieka i obywatela”. Warszawa.	23-25.05.2011 r.
20.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w I Forum Wymiany Doświadczeń zorganizowanym we współpracy z Komendantem Głównym Policji nt. "Kształtowanie gwarancji ochrony praw i wolności człowieka i obywatela". Katowice.	24.05.2011 r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej przez Naczelnny Sąd Administracyjny i Instytut Nauk Politycznych PAN nt. „Kodeks postępowania administracyjnego po zmianach”. Warszawa.	07.06.2011 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji naukowej zorganizowanej przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego pod honorowym patronatem Rzecznika nt. "Bezpieczeństwo w Internecie". Warszawa.	08.06.2011 r.
23.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej przez Rzecznika i Wojewodę Małopolskiego pod patronatem Komisji Nadzoru Finansowego nt."Odwrócona hipoteka. Szansa na godne życie seniora czy zagrożenie?". Kraków.	13.06.2011 r.
24.	Debata zorganizowana przez Fundację Wiedza Lokalna nt. „I co my z tym dalej zrobimy”. Debata dotyczyła możliwości wykorzystania projektu „Raport mniejszości” w działaniach zmierzających do ograniczenia przejawów wrogości w polskiej sferze publicznej. Toruń.	17.06.2011 r.
25.	Debata Jana Nowaka-Jeziorańskiego zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Instytut Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Stowarzyszenie Pracowników, Współpracowników i Przyjaciół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego nt. „O godności człowieka”. Warszawa.	21.06.2011 r.
26.	Udział Zastępcy Rzecznika w uroczystym wręczeniu nagród laureatom XLVI Ogólnopolskiego Konkursu „Państwa i Prawa” na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie z dziedziny nauk prawnych. Warszawa.	21.06.2011 r.
27.	Konferencja zorganizowana pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich nt. „Wokół bezdomności – standardy usług”. Gdańsk.	28-29.06.2011 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2011 r.

1.	Spotkanie Europejskiego Zarządu Międzynarodowego Instytutu Ombudsmans w Biurze RPO. Przedmiotem rozmów było podsumowanie dotychczasowych prac Zarządu oraz omówienie planowanych w najbliższym czasie seminariów i działań Instytutu.	01.04.2011 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystości wręczenia Matsowi Melinowi, byłemu Parlamentarnemu Ombudsmanowi Szwecji, Krzyża Oficerskiego Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej, przyznanego przez Prezydenta RP za wybitne zasługi w międzynarodowej współpracy na rzecz ochrony wolności, praw człowieka i obywatela. Uroczystość odbyła się w Ambasadzie RP w Sztokholmie.	05.04.2011 r.
3.	III Międzynarodowa Konferencja Instytucji Ombudsmanskich ds. Sił Zbrojnych. Belgrad.	13-15.04.2011 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w "Spotkaniu Uzupełniającym Wymiaru Ludzkiego" zorganizowanym przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie poświęconemu krajowym instytucjom ochrony praw człowieka". Wiedeń.	14-15.04.2011 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z delegacją Komisji ds. Petycji Parlamentu Republiki Federalnej Niemiec w sprawie wymiany doświadczeń w zakresie ochrony danych osobowych i przeciwdziałania dyskryminacji oraz współpracy z wymiarem sprawiedliwości, omówiono również sytuację Polaków mieszkających w Niemczech, a także prognozowanych skutków społecznych otwarcia od maja br. niemieckiego rynku pracy.	28.04.2011 r.
6.	Spotkanie konsultacyjne zorganizowane przez Radę Europy oraz Ombudsmans Grecji dot. działalności Rady Europy w zakresie migracji. Ateny.	05-06.05.2011 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w szczycie Ombudsmansów państw Grupy Wyszehradzkiej nt. aktualnych problemów prawnych występujących w działalności ombudsmansów. Budapeszt.	09-11.05.2011 r.
8.	Międzynarodowe seminarium zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach programu Partnerstwo Wschodnie nt. „Partnerstwo dla Praw Człowieka: Polska – Azerbejdżan”.	19.05.2011 r.

9.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z przebywającą w Polsce z oficjalną wizytą delegacją Rady Przedstawicieli Regionalnych (Izba Wyższa Parlamentu) Republiki Indonezji.	26.05.2011 r.
10.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z Calinem Georgescu, Specjalnym Sprawozdawcą Rady Praw Człowieka ONZ dotyczące odpadów niebezpiecznych jak również związane z tym problemy sygnalizowane w skargach kierowanych do RPO.	30.05.2011 r.
11.	Międzynarodowe seminarium zorganizowane w Biurze RPO nt. "Partnerstwo dla Praw Człowieka: Polska – Armenia" (dyskusja dot. pomocy ofiarom przestępstw oraz przeciwdziałaniu dyskryminacji).	07-09.06.2011 r.
12.	Seminarium zorganizowane przez międzynarodową organizację FARE nt. "Monitoring i przeciwdziałanie rasizmowi w piłce nożnej i nie tylko". Warszawa.	14.06.2011 r.
13.	Warsztaty tematyczne zorganizowane w ramach projektu „European NPM Project” nt. „Gromadzenie i weryfikacja informacji zbieranych podczas wizytacji krajowych mechanizmów prewencji”. Tallin.	14-16.06.2011 r.
14.	Wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich Odznaki Honorowej "Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka" Josefowi Lüttigowi, Dyrektorowi Diecezjalnemu Caritas Archidiecezji Paderborn.	15.06.2011 r.
15.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z kierownictwem Adwokatury Ludowej Republiki Austrii dot. pogłębienia współpracy obu instytucji. Wiedeń.	16.06.2011 r.
16.	Prezentacja raportu pt. „Dyskryminacja ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową w Europie”, zorganizowana przez Komisarza Praw Człowieka Rady Europy. Strasburg.	23.06.2011 r.
17.	Spotkanie w Biurze RPO z delegacją Republiki Macedonii, w skład której wchodził przedstawiciel Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Sekretariatu ds. Europejskich oraz Ministerstwa ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Administracji Publicznej.	28.06.2011 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Prezesa Rady Ministrów (RPO-508492-IV/11) z dnia 1 kwietnia 2011 r. - w sprawie trudnej sytuacji prawnej najemców byłych mieszkań zakładowych.

Do Biura RPO napływa duża liczba skarg od najemców byłych mieszkań zakładowych, którzy wyrażają niepokój o zachowanie uprawnień do zajmowanych lokali oraz wskazują swoją bezsilność wobec, często bezprawnych, działań obecnego właściciela utrudniających korzystanie z lokalu, czy też wręcz wymuszających jego opróżnienie. Wnioskodawcy wyrażają rozczarowanie tym, że pomimo składanych zapowiedzi przez kolejne ekipy rządzące, do chwili obecnej problem ten nie został uregulowany. Poczucie niesprawiedliwości pogłębia fakt, iż zróżnicowanie sytuacji prawnej nabywców mieszkań nie znajduje najczęściej jakiegokolwiek racjonalnego uzasadnienia w prawie. Rzecznik wielokrotnie kierował wystąpienia do najwyższych organów państwa wskazując na konieczność kompleksowego uregulowania problematyki prywatyzacji zasobów mieszkaniowych z uwzględnieniem zasady sprawiedliwości społecznej. Nadal jednak pozostaje nieuregulowana sytuacja licznej grupy najemców mieszkań zakładowych należących uprzednio do przedsiębiorstw państwowych, sprzedanych osobom trzecim przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach sprzedaży mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych (...). Problem ten dotyczy głównie byłych pracowników przedsiębiorstw państwowych, ludzi starszych i schorowanych, utrzymujących się często z niewysokich emerytur i rent. Na organach władzy publicznej spoczywa obowiązek zagwarantowania tym osobom należytej ochrony prawnej, w szczególności zapewnienia stabilnej sytuacji mieszkaniowej. Zasadne wydaje się udzielenie przez państwo pomocy gminom w nabywaniu od prywatnych właścicieli zasiedlonych, byłych budynków zakładowych bądź przyjęcie innych rozwiązań prawnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o stanowisku zajęтым w tej sprawie.

Minister Infrastruktury (23.05.2011 r.) podkreślił, że trudna sytuacja prawna grupy najemców mieszkań zakładowych sprywatyzowanych przed dniem 7 lutego 2001 r. jest znana władzom publicznym i była w ostatnich latach przedmiotem licznych analiz i inicjatyw. W obowiązującym systemie prawnym nie jest możliwe odwrócenie procesów, w wyniku których nastąpiło zbycie lokali zakładowych na rzecz osób trzecich. Natomiast łagodzenie skutków prawnych, jakie powyższe czynności prawne przyniosły najemcom mieszkań zakładowych, znacznie obciążałoby budżet państwa, gdyż wymagałoby przewidzenia odszkodowań dla obecnych właścicieli mieszkań. Wspomniane przez Rzecznika Praw Obywatelskich rozwiązanie polegające na nabywaniu przez gminy byłych mieszkań zakładowych jest bardzo korzystne dla najemców tych lokali, z uwagi na obowiązujące w odniesieniu do gminnych zasobów mieszkaniowych jednolite zasady zbywania lokali mieszkalnych, przewidujące uprawnienia najemców do pierwszeństwa w

nabyciu tych lokali. W obecnym stanie prawnym istnieją instrumenty wsparcia finansowego tego typu działań. Gminy, które wyrażą wolę nabycia byłych mieszkań zakładowych od ich obecnych właścicieli, mają możliwość ubiegania się o dofinansowanie zakupu takich lokali. Warunkiem uzyskania wsparcia z budżetu państwa jest w takim przypadku ekwiwalentne zwiększenie przez gminę zasobu lokali socjalnych (ewentualnie mieszkań chronionych), w liczbie i o powierzchni użytkowej co najmniej odpowiadającym pozyskanym lokalom komunalnym.

2. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-665662-III/11) z dnia 1 kwietnia 2011 r. - w sprawie ustalania prawa do świadczeń z pomocy społecznej w sytuacji, gdy nie został przeprowadzony rodzinny wywiad środowiskowy.

W nawiązaniu do wcześniejszej korespondencji w tej sprawie z dnia 14 marca 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wyjaśnia, że na podstawie analizy orzecznictwa stwierdziła potrzebę uelastyczenia zasad przeprowadzania wywiadu środowiskowego, a nawet wprowadzenia alternatywnej formy pozyskania koniecznych informacji o rodzinie. Zarówno przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, związane z obowiązkowym przeprowadzeniem wywiadu środowiskowego przed wydaniem decyzji w sprawie świadczeń z pomocy społecznej, jak też przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2011 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego nie pozwalają organom pomocy społecznej na bardziej elastyczne, dostosowane do okoliczności sprawy działanie. W ocenie Rzecznika bierna, a nawet negatywna postawa wnioskodawcy na tym etapie postępowania nie powinna zwalniać organ pomocy społecznej od obowiązku dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego sprawy i stanowić podstawy do instrumentalnego zastosowania art. 11 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej. Organ powinien w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy, w szczególności, w miarę możliwości, przeprowadzić wywiad z rodziną osoby korzystającej z pomocy, dokonać oględzin miejsca zamieszkania i zebrać dane posiadane z urzędu. Dopiero, gdy tak zebrane dane nie dają podstawy do stwierdzenia istnienia przesłanek przyznania świadczenia, możliwa jest odmowa jego przyznania z powołaniem na art. 11 ust. 2 ustawy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (28.04.2011 r.) wyjaśnił, że w ocenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej nie istnieje potrzeba uelastyczenia zasad przeprowadzania rodzinnego wywiadu środowiskowego ani tym bardziej wprowadzenia alternatywnej formy pozyskania koniecznych informacji o rodzinie. Za faktem tym przemawia wieloletnia praktyka ośrodków pomocy społecznej, jak również bogate orzecznictwo sądowe. Praktyka stosowana przez ośrodki pomocy społecznej wskazuje, że jeżeli przeprowadzenie pełnego rodzinnego wywiadu środowiskowego nie jest obiektywnie (z przyczyn niezależnych od woli ubiegającego się o świadczenie) możliwe - to fakt niedopełnienia całości procedury nie ma przełożenia na odmowę przyznania świadczenia w sytuacji, gdy zebrana, choć z przyczyn niezależnych od strony, dokumentacja przesądza, że osoba ta pomocy bezwzględnie potrzebuje. Niechęć osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia do weryfikacji jej twierdzeń w drodze przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego, nie mająca ewentualnego uzasadnienia w stanie zdrowia tej osoby, nie

może w żadnym przypadku przemawiać na jej korzyść. Osoby, które wnoszą o przyznanie im środków publicznych - w postaci np. zasiłku celowego lub okresowego - na zaspokajanie własnych potrzeb, mają obowiązek współdziałania z pracownikiem socjalnym w rozwiązywaniu trudnej sytuacji rodziny pod rygorem odmowy przyznania świadczenia. Nie mogą zatem odmówić żądanych w trakcie wywiadu środowiskowego informacji, czy też przedstawienia stosownych dokumentów.

3. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-666676-III/11) z dnia 1 kwietnia 2011 r. - w sprawie możliwości nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego przez osoby bezrobotne, które przed dniem zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy świadczyły pracę za granicą u pracodawców zagranicznych.

Na tle jednej ze spraw skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem możliwości nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego, na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, przez osoby bezrobotne, które przed dniem zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy świadczyły pracę za granicą u pracodawców zagranicznych (w krajach UE/EOG). Wnioskodawcy stwierdzają, że niemożność nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego przez wymienioną grupę osób bezrobotnych, prowadzi do dyskryminacji polskich pracowników znajdujących zatrudnienie poza granicami kraju oraz do naruszenia prawa do zabezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 67 ust. 2 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w powyższej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (13.05.2011 r.) poinformowała, że brak jest podstaw prawnych do ustalania prawa do polskich świadczeń przedemerytalnych z zastosowaniem unijnych przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Zgodnie z obowiązującymi do dnia 30 kwietnia 2010 r. unijnymi przepisami o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, tj. rozporządzeniem Rady (EWG) nr 1408/71, świadczenia przedemerytalne nie były objęte zakresem przedmiotowym powołanego rozporządzenia. Z dniem 1 maja 2010 r., tj. z dniem wejścia w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004, świadczenia przedemerytalne zostały objęte zakresem przedmiotowym nowego rozporządzenia, jednak w bardzo wąskim zakresie. Do świadczeń przedemerytalnych mają zastosowanie wyłącznie postanowienia dotyczące eksportu świadczeń, przyznawania prawa do świadczeń rodzinnych i zdrowotnych. Do świadczeń przedemerytalnych nie mają natomiast zastosowania pozostałe postanowienia koordynacyjne, w tym art. 5 rozporządzenia nr 883/2004 dotyczący równego traktowania świadczeń, dochodów, okoliczności lub zdarzeń, który mógłby stanowić podstawę prawną do uznania przyczyn rozwiązania stosunku pracy, tj. przyjęcia, że rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło z przyczyn leżących po stronie zatrudniającego oraz art. 6 rozporządzenia dotyczący sumowania okresów, który umożliwiłby zaliczanie zatrudnienia wykonywanego na terytorium państw członkowskich na prawo do polskich świadczeń przedemerytalnych.

4. Rzecznika Praw Pacjenta (RPO-578571-I/08) z dnia 4 kwietnia 2011 r. – w sprawie prawa pacjenta do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii i orzeczeń lekarskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje proces wdrażania zaleceń formułowanych w orzeczeniach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zapadłych w sprawach przeciwko Polsce, w szczególności tych, które powinny skutkować poszerzeniem bądź udoskonaleniem katalogu dostępnych środków ochrony praw człowieka i obywatela. W obszarze zainteresowań RPO pozostaje m. in. realizacja wyroku w sprawie *Tysiąc przeciwko Polsce* (skarga nr 5410/03), z którego wynikało zobowiązanie do ustanowienia regulacji prawnych określających procedurę odwoławczą od orzeczenia lekarskiego, mającego wpływ na prawa pacjenta. Odpowiednie przepisy określające procedurę zgłaszania i rozpatrywania sprzeciwu pacjenta wobec opinii i orzeczeń lekarskich, mające na celu usunięcie niezgodności między krajowym prawodawstwem a wymogami stawianymi przez Europejską Konwencję Praw Człowieka, zawarte zostały w ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz wydanym na podstawie art. 32 ust. 5 tej ustawy rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie Komisji Lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta. Biorąc pod uwagę upływ ponad roku od wejścia w życie przepisów wykonawczych umożliwiających skorzystanie pacjentom z wspomnianego uprawnienia, Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przekazanie informacji dotyczących liczby wniesionych sprzeciwów oraz sposobu ich rozpatrzenia, a także wskazanie ewentualnych trudności, jakie wystąpiły w związku z postępowaniami w tych sprawach. Rzecznik Praw Obywatelskich jest również zainteresowana informacjami o podjętych działaniach mających na celu upowszechnienie wiedzy o prawie pacjenta do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii i orzeczeń lekarskich.

Rzecznik Praw Pacjenta (21.04.2011 r.) poinformowała, że regulacje wprowadzone do polskiego porządku prawnego w obszarze procedury sprzeciwu czynią zadość wytycznym Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Do dnia 15 kwietnia 2011 r. do Biura Rzecznika Praw Pacjenta zwróciło się 9 pacjentów z prośbą o rozpatrzenie ich sprawy w ramach procedury sprzeciwu. Wnioski dotyczące sprzeciwu, które wpłynęły do Biura nie spełniały wymogów formalnych, tj. jeden wniosek został wniesiony po terminie, natomiast w 8 przypadkach odrębne przepisy przewidywały procedurę odwoławczą. W celu rozpowszechnienia informacji o działalności Komisji Lekarskiej oraz możliwości składania sprzeciwu wobec opinii lub orzeczenia lekarza podjęto szereg działań. Informacja o mechanizmie skargowym jest opublikowana na stronie internetowej Rzecznika Praw Pacjenta oraz organizacji pozarządowej – Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny. W październiku 2010 r. Rzecznik Praw Pacjenta zainaugurował ogólnopolską kampanię informacyjną „Pacjencie, czy znasz swoje prawa?”. Przygotowano specjalne ulotki, które zostały wysłane do wszystkich gmin w Polsce z prośbą o ich rozpowszechnienie wśród mieszkańców oraz zamieszczenie informacji na stronach internetowych. Ponadto w Biurze Rzecznika Praw Pacjenta działa bezpłatna linia informacyjna w celu informowania pacjentów o ich prawach.

5. Ministra Obrony Narodowej (RPO-665472-III/11) z dnia 13 kwietnia 2011 r. – w sprawie funkcjonowania Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych oraz naboru kandydatów do Narodowych Sił Rezerwowych.

Z uwagi na otrzymywane sygnały dotyczące warunków pełnienia służby w polskich kontyngentach wojskowych realizujących zadania poza granicami kraju oraz zgłaszane podczas prowadzonych w jednostkach kontroli skargi i uwagi dotyczące tej problematyki, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili w ostatnim okresie kontrolę przestrzegania praw i wolności obywatelskich żołnierzy Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych oraz zbadali funkcjonowanie systemu realizacji naboru kandydatów do Narodowych Sił Rezerwowych w jednym z Wojewódzkich Sztabów Wojskowych. Odnotowano szereg uwag dotyczących problematyki naboru do Narodowych Sił Rezerwowych oraz funkcjonowania Centrum w związku z decyzją o jego reorganizacji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec problemów poruszonych przez żołnierzy.

6. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-659550-II/10) z dnia 18 kwietnia 2011 r. – w sprawie możliwości wykonywania przez skazanych połączeń telefonicznych z aparatów samoinkasujących, na koszt odbiorcy.

W związku ze skargami osób pozbawionych wolności, które żądały się na ograniczanie ich prawa do korzystania z rozmów telefonicznych, Rzecznik Praw Obywatelskich podjął do badania sprawę wykonywania przez skazanych połączeń z aparatów telefonicznych samoinkasujących, na koszt odbiorcy. Z poczynionych ustaleń wynika, że administracje niektórych jednostek penitencjarnych nie wyrażają zgody na wykonywanie przez skazanych połączeń na koszt odbiorcy, utrzymując, że stałoby to w sprzeczności z przepisem art. 105b § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, ponieważ stanowi on, iż skazany ma prawo korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt. W odpowiedzi na pismo Rzecznika w tej sprawie Biuro Prawne Centralnego Zarządu Służby Więziennej powiadomiło, iż podziela stanowisko prezentowane przez administracje jednostek podstawowych. Stwierdzono jednocześnie, że wykonywanie rozmów z aparatu samoinkasującego na koszt odbiorcy nie mieści się w granicach zakreślonych prawem. W ocenie Rzecznika jednak, za interpretacją wskazanego przepisu w sposób, który umożliwiłaby skazanym wykonywanie połączeń z aparatów telefonicznych samoinkasujących, na koszt odbiorcy, przemawia wyrażona w art. 67 § 3 k.k.w. dyrektywa uwzględniania w oddziaływaniach na skazanych podtrzymywania kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o powiadomienie o stanowisku zajęтым w sprawie.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (24.05.2011 r.) wyjaśnił, że zgodnie z zasadą zawartą w art. 105b § 1 k.k.w., skazany ma prawo do korzystania na własny koszt z samoinkasującego aparatu telefonicznego. Natomiast przepis art. 105b § 2 k.k.w. daje uprawnienie dyrektorowi zakładu karnego na wyrażenie zgody na skorzystanie z innego aparatu na koszt abonenta lub skazanego, a jeżeli skazany nie posiada środków pieniężnych, na koszt zakładu karnego. Centralny Zarząd Służby Więziennej prezentuje stanowisko, iż uprawnienie do korzystania z rozmów telefonicznych przez osadzonych jest jedną z form

podtrzymywania kontaktów ze światem zewnętrznym, a w szczególności utrzymywania przez osadzonych więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, ma wymiar emocjonalny i moralny i z tych względów również realizacja tego prawa powinna odbywać się bez dodatkowych ograniczeń. Dlatego też, w opinii Centralnego Zarządu Służby Więziennej, należy rozważyć zmianę brzmienia przepisu art. 105b § 1 k.k.w., w taki sposób, aby skazany uzyskał prawo do korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego zarówno na własny koszt, jak również na koszt abonenta.

7. Ministra Infrastruktury (RPO-648278-V/10) z dnia 18 kwietnia 2011 r. – w sprawie konieczności opracowania rozwiązań prawnych prowadzących do wyeliminowania podwójnej karalności kierowców parkujących w strefie płatnego parkowania bez uiszczenia należnej opłaty.

W sierpniu 2010 roku Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie stosowania wobec obywateli podwójnych sankcji za niedopełnienie obowiązku uiszczenia opłaty za parkowanie pojazdu samochodowego w strefie płatnego parkowania. W odpowiedzi na wspomniane wystąpienie Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury poinformował, że z uwagi na złożony i wieloaspektowy charakter sprawy poprosił Ministra Sprawiedliwości oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o odniesienie się do problemu kumulacji odpowiedzialności administracyjnej i odpowiedzialności wykroczeniowej za niezastosowanie się do obowiązku wniesienia opłaty za parkowanie. Sekretarz Stanu zapewnił, że po otrzymaniu opinii z resortu sprawiedliwości oraz z resortu spraw wewnętrznych i administracji, Rzecznik zostanie poinformowany o wypracowaniu ostatecznego stanowiska w przedmiotowej sprawie. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy resort infrastruktury opracował już rozwiązanie, które doprowadzi do wyeliminowania podwójnej karalności kierowców parkujących swoje pojazdy w strefie płatnego parkowania bez uiszczenia należnej opłaty za parkowanie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (20.05.2011 r.) przyznał, że istniejący stan prawny może powodować problemy podnoszone przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Ze względu na fakt, iż sprawa znaku D-44, z jego funkcją zakazującą, była przedmiotem postępowania prowadzonego przez Sąd Najwyższy oraz Trybunał Konstytucyjny, Minister Infrastruktury zamierza kontynuować prowadzone konsultacje związane z tą sprawą. Na podstawie zebranych opinii i stanowisk, przyjęta zostanie ostateczna forma rozwiązania problemu podwójnej karalności kierowców oraz uruchomione niezbędne działania wynikające z przyjętego rozstrzygnięcia. O wypracowanym rozwiązaniu i podjętych przez resort działaniach Minister Infrastruktury niezwłocznie poinformuje Rzecznika Praw Obywatelskich.

8. Komendanta Głównego Policji (RPO-658855-II/10) z dnia 19 kwietnia 2011 r. – w sprawie nieprawidłowości podczas przeszukiwania pomieszczeń i zatrzymywania przez Policję osób podejrzewanych o związki ze zorganizowaną przestępczością.

W skargach nadsyłanych do Rzecznika Praw Obywatelskich wnioskodawcy sygnalizują nieprawidłowości w działaniach funkcjonariuszy Policji podczas przeszukiwania

pomieszczeń i zatrzymywania osób podejrzewanych o związki ze zorganizowaną przestępczością, wskazujące na konieczność dokładniejszej weryfikacji adresów miejsc, w których planowane są czynności związane z przeszukaniem pomieszczeń i zatrzymaniem osób. Bardziej precyzyjne rozpoznanie miejsc tego rodzaju czynności pozwoliłoby na uniknięcie nieprawidłowości, które w rażący sposób godzą w podstawowe prawa obywateli. Należałoby także rozważyć podjęcie działań zmierzających do ułatwienia uzyskania zadośćuczynienia i odszkodowania przez osoby pokrzywdzone w wyniku policyjnych pomyłek. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Komendant Główny Policji (13.05.2011 r.) wyjaśnił, że wejścia Policji do pomieszczeń przy użyciu siły realizowane są w sytuacjach, gdy policjanci, aby dokonać zatrzymania, a następnie przeszukania w celu odnalezienia i zabezpieczenia dowodów przestępstw, z uwagi na odmowę wpuszczenia ich do pomieszczeń, zmuszeni są do siłowego pokonania drzwi lub okien, a także w sytuacjach zatrzymania szczególnie niebezpiecznych przestępców z wykorzystaniem taktyki pododdziałów antyterrorystycznych i elementu zaskoczenia. Konieczność planowego wykorzystania pododdziałów antyterrorystycznych wynika najczęściej z wcześniejszych informacji uzyskanych w toku śledztwa lub w ramach prowadzonej pracy operacyjnej, o udziale zatrzymanego w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze zbrojnym, posiadaniu przez niego broni i możliwości jej użycia podczas zatrzymania. Policjanci zobowiązani są, przed podjęciem czynności zakładających wejście do pomieszczenia, do analizy i weryfikacji zebranego materiału dowodowego i operacyjnego, aby nie dochodziło do pomyłki adresu obiektu, do którego planowane jest wejście przy użyciu siły. Zgłaszane zastrzeżenia osób, wobec których podjęto działania, w każdym przypadku są badane przez właściwe prokuratury, równolegle są prowadzone przez przełożonych policjantów czynności wyjaśniające albo postępowania dyscyplinarne wobec osób winnych zaniedbań. W celu podniesienia poziomu realizowanych czynności wykrywczych, w I kwartale br. Komendant Główny Policji polecił przeprowadzić w ramach doskonalenia zawodowego policjantów dodatkowe szkolenie w zakresie czynności przeszukania oraz jej dokumentowania.

9. Ministra Sprawiedliwości (RPO-661691-II/10) z dnia 21 kwietnia 2011 r. – w sprawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji.

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje problematyka dotycząca aktów wykonawczych wydanych na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w przepisie art. 181 § 2 k.p.k., która wyłoniła się w toku postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej sygn. akt SK 25/10, w którym Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła swój udział. Obecne brzmienie przepisu zostało nadane ustawą z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych. Na podstawie upoważnienia z art. 181 § 2 k.p.k. w brzmieniu sprzed nowelizacji, Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi

dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji. Nowe rozporządzenie, realizujące upoważnienie ustawowe zawarte w art. 181 § 2 k.p.k. w jego aktualnym brzmieniu, nie zostało wydane. W ocenie Rzecznika, w upoważnieniu ustawowym zmianie uległy wytyczne dotyczące treści rozporządzenia. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. nie jest spójne zarówno z upoważnieniem ustawowym zawartym w art. 181 § 2 k.p.k., jak i z przepisami ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy Ministerstwo Sprawiedliwości przewiduje zmiany legislacyjne, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionego problemu.

10. Prezesa Zarządu Ekstraklasy S.A. (RPO-668463-I/11) z dnia 21 kwietnia 2011 r.
- w sprawie zróżnicowanych ze względu na płeć opłat za wstęp na mecze piłkarskie.

Z obserwacji Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że w celu zwiększenia liczby kobiet zainteresowanych udziałem w organizowanych przez kluby piłkarskie imprezach sportowych wprowadzane są specjalne ulgi na bilety wstępu dla kobiet. Takie działania, z punktu widzenia regulacji konstytucyjnych, a także ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, zwłaszcza jeśli mają charakter utrwalonej praktyki, budzą zastrzeżenia Rzecznika. Mając na uwadze podstawowe cele Ekstraklasy S.A., do których m. in. należy organizacja, rozwój oraz popularyzacja i budowanie dobrego wizerunku piłki nożnej w Polsce, a także napływające do Rzecznika Praw Obywatelskich skargi kibiców piłkarskich dotyczące stosowania przez niektóre kluby piłkarskie, zdaniem skarżących, praktyk dyskryminacyjnych ze względu na płeć, Rzecznik zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Prezes Zarządu Ekstraklasy S.A. (17.05.2011 r.) poinformował, że w ocenie Ekstraklasy S.A. obecne działania klubów piłkarskich, o których mowa w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, nie stanowią praktyk dyskryminujących. Zgodnie z wieloletnią praktyką poszczególne kluby, w tym uczestniczące w rozgrywkach ligi zawodowej, stosują zniżki dla kobiet. Celem tych działań jest zachęcenie kobiet, a następnie całych rodzin do przychodzenia na stadiony piłkarskie. Decyzje o wprowadzeniu zniżek dla kobiet są podejmowane przez niezależne podmioty gospodarcze, stanowiące spółki akcyjne, które dobrowolnie ograniczają możliwość uzyskania wpływów celem zwiększenia bezpieczeństwa imprez masowych, zmiany kultury widowni oraz większego wypełnienia stadionów, wynajmowanych od właścicieli na zasadach komercyjnych. Mając powyższe na uwadze Ekstraklasa S.A. stoi na stanowisku, iż obecnie stosowane praktyki w żaden sposób nie ograniczają dostępu na obiekty sportowe mężczyznom, o czym świadczą statystyki, mówiące iż stanowią oni zdecydowaną większość publiczności.

11. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-669772-I/11) z dnia 21 kwietnia 2011 r. – w sprawie nieprawidłowości związanych z procesem likwidacji niektórych szkół przez władze samorządowe.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi dotyczące decyzji podejmowanych przez władze samorządowe w sprawie zamiaru likwidacji szkół różnego szczebla. Są to skargi zarówno od rodziców uczniów, jak i przedstawicieli szkół. Skarżący podnoszą przede wszystkim argumenty dotyczące małej ilości szkół w danej miejscowości, a co za tym idzie znacznego wzrostu liczby uczniów w nowych, powstałych na skutek połączenia, szkołach. Zwraca się także uwagę na problem bezpiecznego dojazdu uczniów do szkoły znacznie oddalonej od miejsca zamieszkania. W niektórych przypadkach wskazuje się na naruszenie przez samorząd gminny przepisów ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty i ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych w zakresie braku konsultacji z właściwymi związkami zawodowymi. Z napływających do Rzecznika pism wynika, że gminy nie przeprowadziły konsultacji z mieszkańcami, mimo iż taką możliwość przy podejmowaniu ważnych dla społeczności lokalnej decyzji przewiduje art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Co więcej, zdarzają się przypadki nieuwzględnienia negatywnej opinii kuratora oświaty przy podejmowaniu decyzji o likwidacji szkoły. Podejmowanie decyzji dotyczących likwidacji szkół nie należy bezpośrednio do właściwości Ministra Edukacji Narodowej, jednakże zaangażowanie Ministra w przypadkach, w których dochodzić może do naruszeń prawa w procesie likwidacji niektórych ze szkół, zapewne przyniosłoby oczekiwane przez społeczności lokalne rezultaty. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o informacje, czy i w jaki sposób resort edukacji narodowej zamierza przeciwdziałać nieprawidłowościom związanym z procesem likwidacji szkół.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (04.05.2011 r.) wyjaśnił, że zgodnie z danymi GUS systematycznie zmniejsza się liczba uczniów wszystkich rodzajów szkół. Ma to, w skali kraju, bezpośredni wpływ na liczbę tych szkół. Od wejścia w życie nowelizacji ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw rozstrzygnięcie o zakładaniu, przekształcaniu i likwidowaniu szkół publicznych należy do wyłącznych kompetencji jednostek samorządu terytorialnego. Organ prowadzący szkołę, który chce ją zlikwidować, jest ustawowo zobligowany na 6 miesięcy przed zamierzoną likwidacją do powiadomienia o swych zamiarach rodziców uczniów (w przypadku szkoły dla dorosłych - uczniów), kuratora oświaty oraz organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego właściwej do prowadzenia szkół danego typu. Rolę kuratora oświaty w tym zakresie ograniczono do opiniowania rozstrzygnięć projektowanych przez organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego w terminie 14 dni od przekazania informacji o zamiarze likwidacji. Kurator oświaty wydając opinię w sprawie zamiaru likwidacji szkoły związany jest konkretnymi normami prawnymi. Organ podejmujący uchwałę o likwidacji szkoły wbrew negatywnej opinii kuratora oświaty powinien liczyć się z możliwością stwierdzenia nieważności uchwały przez wojewodę. Często likwidacja szkół wynika z przemyślanej strategii i planu inwestycyjnego samorządów, które likwidują szkoły w starych budynkach o niskich standardach w zakresie warunków kształcenia, a w ich miejsce budują nową szkołę o standardach dostosowanych do wymogów nowoczesnej edukacji.

12. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-673031-III/11) z dnia 26 kwietnia 2011 r. – w sprawie braku przepisów regulujących kwestie zmiany danych osobowych w świadectwie pracy, w sytuacji zmiany płci przez byłego pracownika.

W trakcie spotkania Rzecznika Praw Obywatelskich ze środowiskami LGBT, Prezes Fundacji „Trans-Fuzja” poinformowała Rzecznika, iż jej zdaniem osoby transpłciowe są dyskryminowane na rynku pracy, gdyż brak jest przepisów nakazujących byłym pracodawcom wymianę świadectw pracy w związku ze zmianą danych osobowych (imię, imiona oraz nazwisko) przez osoby, wobec których zapadło orzeczenie sądowe w sprawie zmiany płci. Zdaniem Prezesa Fundacji przepisy prawa pracy, tj. art. 97 Kodeksu pracy lub przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r. w sprawie szczegółowej treści świadectwa pracy oraz sposobu i trybu jego wydawania i prostowania, powinny przewidywać możliwość zmiany danych osobowych w świadectwach pracy osób, które zmieniły płeć i uzyskały stosowne orzeczenie sądowe. Brak takiego uregulowania stawia osoby transpłciowe w niekorzystnej sytuacji w trakcie prowadzenia postępowań kwalifikacyjnych przez pracodawców, gdyż osoby te najczęściej dysponują świadectwami szkolnymi i dyplomami ukończenia szkół wyższych ze zmienionymi danymi osobowymi oraz świadectwami pracy, w których zawarte są już nieaktualne dane osobowe. Ujawnienie wcześniejszej tożsamości osoby posiadającej orzeczenie sądowe w sprawie zmiany płci może też rodzić niepotrzebne konflikty w miejscu pracy (dyskryminacja, mobbing). Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w powyższej sprawie.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (07.06.2011 r.) wyjaśniła, że po wnikliwym przeanalizowaniu obowiązujących rozwiązań prawnych w zakresie poruszonym w wystąpieniu Rzecznika, uznała za zasadne przeprowadzenie dodatkowych konsultacji z właściwymi ministerstwami, tj. Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, a także Ministerstwem Sprawiedliwości, celem uzyskania jednoznacznych opinii niezbędnych do odniesienia się do postulatu Fundacji „Trans – Fuzja” dotyczącego stworzenia podstaw prawnych do zmiany danych osobowych w świadectwach pracy osób, które zmieniły płeć i uzyskały w tej sprawie orzeczenie sądowe.

13. Ministra Infrastruktury (RPO-572080-IV/07) z dnia 27 kwietnia 2011 r. – w sprawie naruszenia konstytucyjnych praw obywateli przez szczególne regulacje prawne dotyczące realizacji inwestycji infrastrukturalnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje wiele skarg dotyczących naruszenia praw i wolności obywatelskich przez szczególne regulacje prawne dotyczące realizacji inwestycji infrastrukturalnych, zawarte w ustawie z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, ustawie z dnia 7 września 2007 r. o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012, ustawie z dnia 12 lutego 2009 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego, ustawie z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych, a także w ustawie z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym. Zarzuty skarżących dotyczą głównie kwestii wywłaszczania nieruchomości bez

jednoczesnego przyznawania odszkodowania, rażących opóźnień w ustalaniu i wypłacie odszkodowań oraz zasad przyznawania lokalu zamiennego dla osób, które zostały wyłączone z nieruchomości zabudowanych budynkami mieszkalnymi, a w konsekwencji utraciły swoje miejsce zamieszkania. Regulacje zawarte w wymienionych ustawach dopuszczają możliwość eksmisji na bruk mieszkańców budynków, które przejęto na własność podmiotów publicznych w celu prowadzenia inwestycji infrastrukturalnych. Obecna regulacja nie tylko budzi wątpliwości co do zgodności z art. 21 ust. 1 Konstytucji (zasada słusznego odszkodowania), ale przede wszystkim nie służy realizacji celów wynikających z art. 30 (zasada poszanowania godności człowieka) i art. 75 ust. 1 Konstytucji (dyrektywa prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli). Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o podjęcie prac legislacyjnych, które doprowadzą do usunięcia naruszeń praw konstytucyjnych obywateli.

Minister Infrastruktury (17.06.2011 r.) zobowiązał się rozważyć propozycję przeniesienia do specustawy drogowej i lotniskowej treści zawartej w art. 9z specustawy kolejowej, zgodnie z którą stronie odwołującej się od decyzji ustalającej wysokość odszkodowania, na jej wniosek, wypłaca się kwotę określoną w tej decyzji. Jednocześnie stwierdził, że rozwiązanie, aby rozstrzygać o odszkodowaniu za przejęte na rzecz podmiotów publicznych nieruchomości w decyzjach wyłączeniowych, przy wielości adresatów tych decyzji, zwłaszcza w przypadku budowy dużych przedsięwzięć takich jak autostrady, drogi ekspresowe, lotniska, linie kolejowe, prowadziłyby do zablokowania inwestycji na wiele lat. Natomiast kwestia wprowadzenia regulacji uniemożliwiających eksmisję na bruk osób wyłaszczanych z nieruchomości zabudowanych budynkami mieszkalnymi, należy do właściwości Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

14. Prezesa Rady Ministrów (RPO-543340-III/06) z dnia 29 kwietnia 2011 r. – w sprawie rekompensowania członkom korpusu służby cywilnej pracy w godzinach nadliczbowych.

Zgodnie z art. 97 ust. 5 - 8 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej członkowi korpusu służby cywilnej nie przysługuje odrębne wynagrodzenie za ponadwymiarową pracę, a jedyną formą rekompensaty jest możliwość odbioru czasu wolnego. Niezależny Komitet Ekspertów, kontrolując obowiązujące w Polsce pragmatyki służbowe wskazał, że są one niezgodne w szczególności z art. 4 pkt 3 Europejskiej Karty Społecznej przez to, że godziny przepracowane nadliczbowo są kompensowane co do zasady czasem wolnym od pracy jedynie w wymiarze odpowiadającym czasowi przepracowanemu nadliczbowo. Ponadto regulacje ustawowe nie przewidują zwiększonego wynagrodzenia ani rekompensowania czasem wolnym pracy w godzinach nadliczbowych świadczonej przez urzędników służby cywilnej, podczas gdy Niezależny Komitet Ekspertów dopuszcza odstępnie od tego obowiązku jedynie w odniesieniu do „wysokich funkcjonariuszy państwowych”, nie zaś wszystkich osób pełniących funkcje publiczne. Oczekiwana nowelizacja przepisów ustawy o służbie cywilnej nie została dotychczas zrealizowana. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o spowodowanie uwzględnienia projektu ustawy nowelizującej ustawę o służbie cywilnej w zakresie rekompensowania

członkom korpusu służby cywilnej pracy w godzinach nadliczbowych, w planie prac legislacyjnych rządu przewidzianych na bieżący rok.

Szef Służby Cywilnej (24.06.2011 r.) poinformował, że Zespół do Spraw Programowania Prac Rządu na posiedzeniu w dniu 7 czerwca 2011 r. pozytywnie zaopiniował i wyraził zgodę na dalsze procedowanie projektu założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz ustawy o Służbie Celnej, który zawiera rozwiązania dotyczące rekompensowania członkom korpusu służby cywilnej pracy w godzinach nadliczbowych zgodne z przepisami Europejskiej Karty Społecznej. W celu dostosowania przepisów ustawy o służbie cywilnej do wymogów Europejskiej Karty Społecznej proponuje się przede wszystkim odejście od różnicowania uprawnień ze względu na status pracowniczy (pracownicy służby cywilnej i urzędnicy służby cywilnej) i zastąpienie go zróżnicowaniem rekompensowania pracy w godzinach nadliczbowych ze względu na rodzaj zajmowanego stanowiska (wyższe stanowiska w służbie cywilnej oraz kierownicy urzędów i ich zastępcy). Jednocześnie praca w godzinach nadliczbowych byłaby nadal rekompensowana wyłącznie czasem wolnym.

15. Ministra Infrastruktury (RPO-608055-IV/09) z dnia 29 kwietnia 2011 r. – w sprawie zakresu niezbędnych danych zamieszczanych w wyciągach z centralnych rejestrów rzeczoznawców majątkowych, pośredników w obrocie nieruchomościami oraz zarządców nieruchomości.

Rzecznik Praw Obywatelskich powraca do problemu, który został przedstawiony Ministrowi Infrastruktury w wystąpieniu z dnia 5 października 2009 r. i dotychczas nie został prawidłowo rozwiązany. We wcześniejszej korespondencji Rzecznik uzyskał zapewnienie, że przy najbliższej nowelizacji przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami resort zaproponuje poprawkę polegającą na rezygnacji z umieszczenia w wyciągach z centralnych rejestrów rzeczoznawców majątkowych, pośredników w obrocie nieruchomościami oraz zarządców nieruchomości informacji o wykształceniu osoby uprawnionej. Ponadto Minister Infrastruktury zajął stanowisko, iż rejestr powinien zawierać dane o miejscu prowadzenia działalności zawodowej wykonywanej przez rzeczoznawców majątkowych, pośredników w obrocie nieruchomościami oraz zarządców nieruchomości, zamiast informacji o adresie zamieszkania osoby uprawnionej. Mimo kilku nowelizacji ustawy o gospodarce nieruchomościami, zapowiadane zmiany w treści art. 193 ust. 3 pkt 6 i 7 nie zostały przeprowadzone. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o przekazanie informacji o aktualnym stanie prac legislacyjnych w omawianym zakresie.

Minister Infrastruktury (25.05.2011 r.) zgodził się ze stanowiskiem Rzecznika i poinformował, że przepisy regulujące dostęp do zawodów oraz zasady wykonywania zawodu przez rzeczoznawcę majątkowego, pośrednika w obrocie nieruchomościami oraz zarządcę nieruchomości wymagają zmiany. W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów na początku 2011 roku prowadzone były prace analityczne obejmujące ułatwienia w dostępie do zawodów regulowanych, w tym także zmiany zasad nabywania uprawnień i licencji zawodowych w dziedzinie gospodarowania nieruchomościami. W trakcie prac resort infrastruktury zasugerował zmianę art. 193 ust. 3 i 4 ustawy o gospodarce

nieruchomościami, która została zaakceptowana i uwzględniona. Jednocześnie w odpowiedzi zapewniono, że resort infrastruktury podejmie działania legislacyjne zmierzające do nowelizacji ustawy o gospodarce nieruchomościami w części obejmującej działalność zawodową w dziedzinie gospodarowania nieruchomościami.

16. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-661621-II/10) z dnia 4 maja 2011 r. - w sprawie realizacji widzeń w jednostkach penitencjarnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące sposobu realizacji widzeń w jednostkach penitencjarnych, udzielanych w trybie art. 105a § 5 k.k.w. W każdym z przypadków administracje jednostek penitencjarnych oraz organy bezpośredniego nadzoru, do których zwracał się Rzecznik, stały na stanowisku, że odbywanie widzeń przy zastosowaniu przegród oddzielających od siebie uczestników widzenia, jest właściwe i nie stoi w sprzeczności z przepisem art. 105a § 5 k.k.w. Tymczasem powyższy przepis stanowi, że widzenia odbywają się przy oddzielnym stoliku, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą. Niewątpliwie wprowadzenie wspomnianych ograniczeń (przegrody) przez administrację więzienną jest podyktowane względami ochrony i bezpieczeństwa. Nie sposób kwestionować ich wagi, nie powinny one jednak całkowicie determinować postępowania z więźniami. Administracja zakładu karnego dysponuje środkami, które pozwalają na zapobieżenie wystąpieniu zdarzeń godzących w bezpieczeństwo jednostki: zarówno skazani, udający się na widzenie, jak i osoby wchodzące na teren zakładu karnego mogą być poddane szczegółowej kontroli, przebieg widzenia jest nadzorowany przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, a rozmowy w czasie widzeń kontrolowane. W opinii Rzecznika stosowanie przegród oddzielających osoby odwiedzające od skazanych, którzy korzystają z widzeń na zasadach określonych w art. 105a § 5 k.k.w., jest nadmierną, nieuzasadnioną dolegliwością i w związku z tym jest sprzeczne z art. 4 § 2 k.k.w., mówiącym iż karę pozbawienia wolności wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o powiadomienie o stanowisku zajęтым w sprawie.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (25.05.2011 r.) przedstawił stanowisko Centralnego Zarządu Służby Więziennej w sprawie sposobu udzielania widzeń w jednostkach penitencjarnych, zgodnie z którym realizacja przepisu art. 105a § 5 Kodeksu karnego wykonawczego przy zastosowaniu przegród oddzielających osadzonych od ich rodzin, wykonanych z plastiku lub okratowania przy stolikach przeznaczonych dla odwiedzin, w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt, jest sprzeczna z wykładnią językową tego przepisu. Jednocześnie poinformował, że opisane w wystąpieniu Rzecznika warunki realizacji widzeń stanowią w rzeczywistości odosobnione przypadki. Warunki, w jakich realizowane są widzenia zostaną objęte szczególnym nadzorem w toku realizowanych przez Biuro Ochrony i Spraw Obronnych Centralnego Zarządu Służby Więziennej kontroli jednostek penitencjarnych.

17. Ministra Skarbu Państwa (RPO-608141-IV/09) z dnia 5 maja 2011 r. – w sprawie braku regulacji prawnej ustalającej tryb dochodzenia roszczeń o rekompensatę z tytułu

utrąty własności zasobów wymienionych w ustawie o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju.

W związku z napływającymi do Biura RPO skargami, Rzecznik Praw Obywatelskich uznała za konieczne zwrócenie uwagi Ministra Skarbu Państwa na regulację art. 7 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Przepis ten stanowi, iż rekompensata dla osób fizycznych, byłych właścicieli lub ich spadkobierców z tytułu utraty własności zasobów wymienionych w art. 1 tejże ustawy ma być wypłacona ze środków budżetu państwa. Ustawa nie określa trybu procedowania w celu ustalenia i wypłaty rekompensat. Mają być one wypłacane na podstawie odrębnych przepisów, których pomimo upływu niemal 10 lat od wejścia w życie ustawy, do tej pory nie uchwalono. W ocenie Rzecznika wydanie przepisu blankietowego, które nie pociągnęło za sobą uchwalenia przepisów odrębnych, jest zaniechaniem legislacyjnym. Minister Skarbu Państwa reprezentuje Skarb Państwa w sprawach dotyczących gospodarowania mieniem Skarbu Państwa, a także jest dysponentem Funduszu Reprywatyzacyjnego. Należy zatem uznać, że na Ministrze Skarbu Państwa spoczywa obowiązek wystąpienia ze stosownym projektem mającym na celu doprowadzenie do wydania przepisów odrębnych. Niepodjęcie przez wskazany organ działań zmierzających do uchwalenia przepisów odrębnych uznać należy za naruszenie wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP zasady demokratycznego państwa prawa, które powinno gwarantować poszanowanie wolności i praw jednostki oraz urzeczywistniać zasady sprawiedliwości społecznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy w Ministerstwie Skarbu Państwa są prowadzone prace zmierzające do wprowadzenia postulowanych regulacji prawnych.

Minister Skarbu Państwa (16.05.2011 r.) poinformował, że na przestrzeni ostatnich dwóch lat do Ministerstwa Skarbu Państwa wpłynęły 32 wnioski o ustalenie i wypłatę odszkodowania za przejęte lasy, złożone przez byłych właścicieli i ich spadkobierców, którzy jako podstawę prawną swoich roszczeń podali art. 7 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Minister Skarbu Państwa z uwagi na brak podstaw prawnych do ustalenia i wypłaty rekompensat, uznał się za organ niewłaściwy w przedmiotowej sprawie i w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego zwrócił przedłożone wnioski jako wniesione w sprawie, w której właściwy jest sąd powszechny. Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2010 r. (sygn. I OSK 918/09) jednoznacznie potwierdził brak kompetencji Ministra Skarbu Państwa do rozstrzygania tego typu wniosków, orzekając równocześnie, iż zostały one prawidłowo zwrócone przez Ministra Skarbu Państwa.

18. Ministra Sprawiedliwości (RPO-654916-III/10) z dnia 6 maja 2011 r. – w sprawie niekorzystnych skutków prawnych związanych z przyznaniem funkcjonariuszom Służby Więziennej 50% ulgi uprawniającej do przejazdu kolejami.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się funkcjonariusze Służby Więziennej przedstawiając problem potrącania przez komórki kadrowe od przychodów funkcjonariuszy podatku w związku z zawarciem przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej umowy dotyczącej wykupienia dla wszystkich funkcjonariuszy 50% ulgi uprawniającej do przejazdu

kolejami. Problem ten powstał na tle art. 183 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, który stanowi, że funkcjonariuszowi, który zajmuje lokal mieszkalny w miejscowości pobliskiej miejsca pełnienia służby, przysługuje zwrot kosztów dojazdu do miejsca pełnienia służby i z powrotem w wysokości ceny biletów za przejazd koleją lub autobusami. Jednak zgodnie z art. 183 ust. 6 zwrot kosztów nie przysługuje za rok kalendarzowy, w którym wykupiono uprawnienia do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego, w wysokości co najmniej 50%. Osoby zwracające się do Rzecznika twierdzą, że przyznanie ulgi powinno nastąpić wyłącznie dla tych funkcjonariuszy, którzy o nią zabiegali, bądź na jej uzyskanie wyrazili zgodę. Realizacja decyzji o wykupieniu ulgi spowodowała niekorzystne skutki prawne dla części funkcjonariuszy, którzy nie dojeżdżają kolejami do miejsca pełnienia służby. Zostali oni zmuszeni do uiszczania zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych. Oznacza to, że są zobowiązani do ponoszenia dodatkowych świadczeń podatkowych, za przyznanie im uprawnień, których de facto nie wykorzystują. Nie sposób również ustalić, dlaczego podejmując decyzję o wykupieniu ulgi ograniczono się jedynie do przewoźników kolejowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zbadanie tej sprawy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (07.06.2011 r.) podzielił stanowisko Rzecznika co do wątpliwości interpretacyjnych powstałych na tle obecnego brzmienia art. 183 ust. 6 ustawy o Służbie Więziennej i poinformował o podjęciu w Ministerstwie Sprawiedliwości stosownych prac legislacyjnych w celu wyeliminowania nieścisłości.

19. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-665168-III/11) z dnia 6 maja 2011 r. – w sprawie taryfikatora wynagrodzeń personelu medycznego w aresztach i zakładach karnych.

W trakcie przeprowadzania kontroli przestrzegania praw obywatelskich funkcjonariuszy Służby Więziennej przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich powziął wiadomość o nieuwzględniającym zasady proporcjonalności taryfikatorze wynagrodzeń personelu medycznego w aresztach i zakładach karnych. Przedstawiciele kadry kierowniczej szpitala twierdzili, iż mają problem z pozyskaniem do służby specjalistów z określonych dziedzin medycyny, co spowodowane jest niewłaściwym taryfikatorem zaszeregowania w Służbie Więziennej. W ocenie przedstawicieli kadry kierowniczej szpitala, kwestia przyjęcia na stanowisko nie powinna być uzależniona od stażu służby w więziennictwie, ale od stażu praktyki lekarskiej i zdobytych kwalifikacji. Zarzuty dotyczące niewłaściwej siatki płac podnosiły także pielęgniarki. Zdaniem przełożonych, żądania pielęgniarek w zakresie zwiększenia płac są słuszne. Przeprowadzone kontrole miały miejsce przed wejściem w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 stycznia 2011 r. w sprawie uposażenia zasadniczego funkcjonariuszy Służby Więziennej. Jednak w niniejszym rozporządzeniu w tabelach zaszeregowania pielęgniarki należą od 5 do 7 grupy, podczas gdy asystenci (lekarze, farmaceuci i fizjoterapeuci) należą od 12 do 17 grupy zaszeregowania. Sytuacja ta powoduje znaczące różnice w mnożnikach przeciętnego uposażenia, które mają wpływ na wysokość uposażenia zasadniczego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o wyrażenie stanowiska w tej sprawie.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (15.06.2011 r.) wyjaśnił, że aktualny stan finansów Służby Więziennej nie pozwala na skuteczne podjęcie działań zmierzających do realizacji postulatów służby zdrowia, przedstawionych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Kierownictwo Służby Więziennej dostrzega istniejącą dysproporcję w zakresie grupy stanowisk pielęgniarek w korpusie chorążego i oficerskim. Także zagwarantowanie wyższych stopni służbowych oraz wynagrodzeń dla funkcjonariuszy – lekarzy, które byłyby konkurencyjne na rynku pracy, było przedmiotem propozycji Kierownictwa Służby Więziennej, które jednak nie uzyskały akceptacji podczas prac nad projektami rozporządzenia z dnia 11 lutego 2011 r. w sprawie stanowisk służbowych oraz stopni funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz rozporządzenia z dnia 27 stycznia 2011 r. w sprawie uposażenia zasadniczego funkcjonariuszy Służby Więziennej.

20. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-641772-IV/10) z dnia 9 maja 2011 r. – w sprawie uregulowań prawnych dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych.

W związku z napływającymi skargami, Rzecznik sygnalizuje problem nierównego traktowania rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zgodnie z § 14 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 czerwca 2003 r. w sprawie uzgadniania projektu budowlanego pod względem ochrony przeciwpożarowej, w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w zakresie czynności wykonywanych przez rzeczoznawcę, Komendant Główny Straży Pożarnej może udzielić rzeczoznawcy upomnienia lub skierować go na powtórny egzamin. Nie sprecyzowano jednak terminów przedawnienia, mimo iż jest to standardem w przepisach regulujących odpowiedzialność dyscyplinarną innych grup zawodowych. Wątpliwości nasuwa również stanowisko MSWiA zawarte w odpowiedzi na interpelację nr 11099, zgodnie z którym udzielenie upomnienia „następuje w formie niewładczego pisma, od którego nie przewiduje się środków odwoławczych”, zaś skierowanie na powtórny egzamin następuje w drodze decyzji administracyjnej, od której przysługują stronie przewidziane w k.p.a. środki odwoławcze oraz skarga do sądu administracyjnego. Tymczasem w przepisach rozporządzenia nie dokonano rozróżnienia trybów postępowania dyscyplinarnego w oparciu o kryterium wymierzanej kary. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do pełniejszego urzeczywistnienia wartości konstytucyjnych poprzez wprowadzenie na poziomie ustawy regulacji prawnych dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych, z uwzględnieniem przepisów określających ramy czasowe odpowiedzialności zawodowej oraz umożliwieniem obwinionemu korzystania ze środków odwoławczych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (09.06.2011 r.) przychylił się do stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich o konieczności zmian ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej w zakresie przepisów dotyczących rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych. Stwierdził, iż należy zgodzić się z argumentacją zawartą w treści wystąpienia RPO, iż czasookres

odpowiedzialności rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych powinien być ograniczony do konkretnego okresu, licząc od momentu popełnienia przez nich nieprawidłowości. Przepisy prawa powinny również określać szczegółowo czas, w którym organy PSP mają prawo wszcząć postępowanie w trybie nadzoru nad działalnością rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych. W ramach projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie przeciwpożarowej zaproponowano uszczegółowienie formy kierowania rzeczoznawców do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych na ponowny egzamin. Jeden z projektowanych przepisów nakazuje, aby rozstrzygnięcie w przedmiotowym zakresie odbywało się w drodze decyzji administracyjnej. Natomiast biorąc pod uwagę fakt, iż udzielanie rzeczoznawcom do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych upomnień nie rodzi żadnych skutków prawnych w zakresie ich uprawnień, Komendant Główny PSP w przekazanym stanowisku wskazał na zasadność utrzymania dotychczasowych przepisów prawa w tym zakresie.

21. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-662685-IV/10) z dnia 9 maja 2011 r. – w sprawie wątpliwości dotyczących zachowania przez emerytowanych funkcjonariuszy Policji uprawnień do równoważnika pieniężnego za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego oraz równoważnika za brak lokalu mieszkalnego.

Do Biura RPO wpływają liczne skargi od emerytowanych funkcjonariuszy Policji, dotyczące realizacji ich uprawnień do równoważnika pieniężnego za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego oraz równoważnika za brak lokalu mieszkalnego, przyznanych im w przeszłości na podstawie decyzji administracyjnych. W listach skarżący podnoszą, że chociaż dysponują ostatecznymi decyzjami administracyjnymi ustalającymi ich uprawnienia do równoważników, które to decyzje nie zostały skutecznie wyeliminowane z obrotu prawnego, organy Policji odmawiają im wypłaty świadczeń należnych za poszczególne lata, począwszy od 2006 r. W obecnym stanie prawnym nie może budzić wątpliwości, że emeryt (rencista) policyjny nie może nabyć uprawnienia do omawianych równoważników. Wątpliwości dotyczą zachowania uprawnień do tych świadczeń przez emerytów i rencistów policyjnych w sytuacji, gdy wynikają one z decyzji administracyjnych wydanych w stosunku do tych osób już po nabyciu przez nie uprawnień emerytalnych (rentowych). W ocenie Rzecznika opisany problem jest wynikiem zaniechania normodawcy, który uchylając przepisy rozporządzeń wykonawczych do ustawy o Policji przyznające równoważniki pieniężne emerytowanym funkcjonariuszom, nie uregulował jednoznacznie skutków prawnych zmiany stanu prawnego w odniesieniu do uprawnień nabytych przez te osoby na podstawie wydanych w przeszłości decyzji administracyjnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie, a w przypadku uwzględnienia argumentacji zawartej w wystąpieniu, również o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do wyeliminowania wątpliwości dotyczących prawa emerytowanych funkcjonariuszy do omawianych świadczeń.

22. Ministra Sprawiedliwości (RPO-656704-IV/10) z dnia 11 maja 2011 r. – w sprawie wysokości opłat za egzekucję świadczeń niepieniężnych.

Wnioski wpływające do Rzecznika Praw Obywatelskich wskazują na sztywny charakter opłat egzekucyjnych w przypadku egzekucji świadczeń niepieniężnych, który nie pozwala na dostosowanie wysokości opłaty do okoliczności konkretnej sprawy. Stawki opłat związanych z egzekucją świadczeń niepieniężnych określone są w art. 50 i 51 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji. Za egzekucję odebrania rzeczy komornik pobiera opłatę stałą w wysokości 50% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Z kolei opłata stała za wydanie nieruchomości lub lokalu wynosi 40% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Skargi wpływające do Rzecznika dotyczą w szczególności stawek opłat za egzekucję wydania nieruchomości. Ustawa nie przewiduje żadnego mechanizmu mobilizującego dłużnika do dobrowolnego spełnienia świadczenia. Stawka opłaty egzekucyjnej jest identyczna w sytuacji, gdy dłużnik dobrowolnie, bezpośrednio po wezwaniu, opuścił i opróżnił lokal lub nieruchomość oraz wydał ją komornikowi bądź wierzycielowi, oraz wówczas, gdy komornik angażuje znaczną ilość czasu i środków w opróżnienie nieruchomości w trybie art. 1046 k.p.c. Nie istnieje też możliwość miarkowania wysokości opłaty egzekucyjnej w zależności od nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej strony postępowania egzekucyjnego. W skargach pojawia się także zarzut naruszenia konstytucyjnej zasady równości wobec prawa. Zarówno w przypadku egzekucji świadczeń pieniężnych, jak i niepieniężnych strona postępowania egzekucyjnego powinna mieć możliwość ubiegania się o zmniejszenie opłaty - zwłaszcza w sytuacji, gdy współdziałała w wykonaniu tytułu egzekucyjnego. Opłata powinna być także powiązana z efektami działań komornika oraz nakładem jego pracy. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (20.06.2011 r.) przychylił się do stanowiska wyrażonego w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, iż przepisy regulujące egzekucję świadczeń niepieniężnych powinny mobilizować dłużnika do dobrowolnego spełnienia świadczenia. Warte rozważenia jest rozwiązanie zmierzające do wprowadzenia instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej także do egzekucji świadczeń niepieniężnych lub ustanowienie niższych od zasadniczych stawek opłat egzekucyjnych w przypadku spełnienia świadczenia np. na pierwsze wezwanie komornika. Postulowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich zmiany w zakresie opłat egzekucyjnych przy egzekucji świadczeń niepieniężnych zostaną rozważone przy najbliższej nowelizacji ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji.

23. Komendanta Głównego Policji (RPO-668208-VII/11) z dnia 12 maja 2011 r. – w sprawie sposobu zapoznawania osób zatrzymanych z regulaminem pobytu w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych.

W wyniku czynności przeprowadzonych w trakcie wizytacji pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia jednostek organizacyjnych Policji, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zwrócili uwagę na kwestię zapoznawania osób zatrzymanych z regulaminem pobytu w PdOZ. Ustalono, iż osoby zatrzymane mają możliwość zapoznania się z treścią regulaminu pobytu w jednostce w momencie przyjmowania do pomieszczenia, co potwierdzają własnoręcznym podpisem, a funkcjonariusz następnie odnotowuje w książce przebiegu służby. Jednakże w trakcie

rozmów indywidualnych przeprowadzanych przez wizytatorów osoby zatrzymane lub doprowadzone w celu wytrzeźwienia niejednokrotnie zgłaszały, że nie zostały poinformowane o prawie wniesienia zażalenia na zatrzymanie w terminie 7 dni do sądu, możliwości skorzystania z natrysku czy dokonania zakupów wyrobów tytoniowych i prasy z własnych środków pieniężnych. W ocenie pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji, niezbędna jest zmiana sposobu zapoznawania się osób zatrzymanych z treścią regulaminu pobytu w PdOZ na taki, który będzie dawał im gwarancję przyswojenia jego postanowień. Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca, aby każda osoba zatrzymana w PdOZ miała umożliwiony stały dostęp do informacji dotyczących jej uprawnień i reguł pobytu w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie uzupełnienia Zarządzenia Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia o przepis uwzględniający przedstawione uwagi.

Dyrektor Biura Prewencji Komendy Głównej Policji (16.06.2011 r.) zapewnił, że kwestia niedostatecznego informowania osób umieszczonych w policyjnych pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia o przysługujących im prawach oraz ograniczonej dostępności do regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach będzie przedmiotem wystąpienia skierowanego do wszystkich KWP/KSP z zaleceniami eliminacji ewentualnych nieprawidłowości w tym zakresie. Ponadto poinformował, iż w ramach planowanych prac legislacyjnych związanych ze zmianą rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 października 2008 r. w sprawie pomieszczeń w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, katalog praw osób umieszczonych w PdOZ zostanie rozszerzony o możliwość żądania w każdej chwili udostępnienia regulaminu.

24. Ministra Sprawiedliwości (RPO-675127-IV/11) z dnia 19 maja 2011 r. – w sprawie wynagrodzenia mediatorów w sprawach cywilnych niemajątkowych.

Podczas spotkania Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich ze Społeczną Radą ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości został poruszony problem wynagrodzenia mediatorów w sprawach cywilnych niemajątkowych w sytuacji, gdy mediacja jest prowadzona na skutek skierowania przez sąd. Wstępna analiza przepisów prawa obowiązujących w powyższym zakresie uzasadnia ich krytyczną ocenę. Wysokość wynagrodzenia mediatorów w sprawach cywilnych została określona w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2005 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym, wydanym na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 98¹ § 4 Kodeksu postępowania cywilnego. Treść tego upoważnienia uprawniała do uregulowania w rozporządzeniu kwestii wysokości wynagrodzenia mediatorów, przy uwzględnieniu rodzaju sprawy i wartości przedmiotu sporu oraz kwestii wydatków podlegających zwrotowi. W sprawach o prawa niemajątkowe jedyne kryterium ustalania wynagrodzenia mediatora stanowi rodzaj sprawy. Z uwagi na treść upoważnienia

ustawowego ustalana w rozporządzeniu wysokość wynagrodzenia mediatora nie uwzględnia nakładu jego pracy. Stąd pojawiają się wątpliwości, czy omawiane upoważnienie zawiera wystarczająco szczegółowe wytyczne dotyczące treści rozporządzenia w zakresie określenia wysokości wynagrodzenia mediatora w sprawach o charakterze niemajątkowym. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie.

25. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-646286-III/10) z dnia 25 maja 2011 r. – w sprawie braku zgodności z prawem unijnym niektórych przepisów ustawy o Państwowej Straży Pożarnej oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie pełnienia służby przez Strażaków Państwowej Straży Pożarnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła szczegółowe uwagi dotyczące braku zgodności niektórych przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie pełnienia służby przez Strażaków Państwowej Straży Pożarnej z dyrektywą 2003/88 WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. dotyczącą niektórych aspektów organizacji czasu pracy. W wystąpieniu RPO stwierdza m.in., że ustawa o Państwowej Straży Pożarnej wprowadza zbyt szeroki zakres wyjątków dotyczących czasu pracy (służby), powołując się na tak nieprecyzyjne przesłanki jak potrzeby służby. Przy niedoborach kadrowych sytuacje braku zapewnienia odpowiedniego czasu odpoczynku mogą występować w dużej skali. Ponadto ustawa wprowadza jeden okres rozliczeniowy 6 miesięcy (art. 35 ust. 1). W ten sposób ustawodawca dopuszcza sytuacje, w których dochodzi do natężenia pracy w jednym przedziale okresu rozliczeniowego i komasowanie czasu wolnego w drugim przedziale okresu rozliczeniowego. Na poparcie tych zastrzeżeń wskazać można ukształtowanie normy § 10 rozporządzenia. Stanowi ona o możliwości wykorzystania czasu wolnego w okresie bezpośrednio poprzedzającym urlop wypoczynkowy lub po jego ukończeniu. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w sprawie.

26. Ministra Sprawiedliwości (RPO-630993-II/09) z dnia 26 maja 2011 r. – w sprawie zasadności stosowania wobec adwokata przez prokuratora środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu.

Sprawa podjęta przez Rzecznika na wniosek Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka dotyczy zasadności stosowania wobec adwokata przez prokuratora środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu (art. 276 k.p.k.). W ocenie Rzecznika zasadnym wydaje się rozważenie wprowadzenia do kodeksu postępowania karnego rozwiązania, zgodnie z którym w odniesieniu do osób wykonujących zawody wskazane w art. 180 § 2 k.p.k. wyłącznie sądowi przysługiwałoby prawo do stosowania przedmiotowego środka zapobiegawczego. Szczególny charakter funkcji lekarza, adwokata, dziennikarza, notariusza, radcy prawnego, doradcy podatkowego oraz zaufanie społeczne do powierzonych im czynności i wiadomości, przesądziły o wyodrębnieniu tych zawodów w art. 180 § 2 k.p.k. regulującym kwestię zwolnienia z zachowania tajemnicy zawodowej. Stosowanie środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu może mieć

negatywny wpływ na interes osób trzecich, narażonych na nagłą i nieprzewidzianą utratę możliwości skorzystania z pomocy tych podmiotów. W przypadku dziennikarza, zastosowanie tego środka zapobiegawczego może narazić na uszczerbek interes publiczny z uwagi na szczególną rolę, jaką pełni dziennikarz w społeczeństwie obywatelskim. W wypadku art. 276 k.p.k., podobnie jak w sytuacji tajemnic zawodowych z art. 180 § 2 k.p.k., dochodzi do kolizji dwóch wartości społecznych w postaci prawa do swobody wykonywania zawodu, działalności gospodarczej z prawem Państwa do realizacji zasady trafnej reakcji karnej, czy ustalenia prawdy materialnej, czemu dana osoba mogłaby się przeciwstawić. Konflikt ten powinien być rozwiązany przez sąd, a nie prokuratora. Rzecznik zwraca się z prośbą o stanowisko w tej kwestii.

27. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-670906-III/11) z dnia 26 maja 2011 r.
- w sprawie zaliczalności okresu pobierania świadczenia pielęgnacyjnego do okresów uprawniających do zasiłku dla bezrobotnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga kwestionująca rozwiązania zawarte w art. 71 ust. 2 w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Przepis ten wyklucza możliwość nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych przez osobę, która w okresie poprzedzającym dzień rejestracji w powiatowym urzędzie pracy otrzymywała świadczenie pielęgnacyjne z tytułu opieki nad inną osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności. Zdaniem wnioskodawcy, obecna konstrukcja powyższego przepisu prowadzi do naruszenia zasady równego traktowania w prawie do zabezpieczenia społecznego obywateli, pozostających bez pracy nie z własnej woli i nie mających innych środków utrzymania (67 ust. 2 Konstytucji RP). W opinii wnioskodawcy w jego przypadku przepisy regulujące kwestie przyznawania prawa do zasiłku nie spełniają stawianych przed nimi celów, gdyż po kilkuletnim okresie opieki nad śmiertelnie chorą matką został pozbawiony świadczenia dla osób pozostających bez pracy (osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne nie podejmują albo rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki), które pomogłoby mu w aktywizacji zawodowej i powrocie na rynek pracy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w powyższej sprawie.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (09.06.2011 r.) w odpowiedzi nie podzieliła wątpliwości Rzecznika i nie uznała za zasadne występowanie z inicjatywą zmiany obecnie obowiązujących przepisów prawa w zakresie nabywania prawa do zasiłku dla bezrobotnych przez osoby, które w okresie poprzedzającym dzień rejestracji w powiatowym urzędzie pracy otrzymywały świadczenie pielęgnacyjne z tytułu opieki nad inną osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności. Podkreśliła, iż decyzja o rezygnacji z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: koniecznością stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osobie w związku ze znacznym ograniczeniem możliwości samodzielnej egzystencji, jest decyzją dobrowolną osoby podejmującej się tej opieki, bowiem istnieją także inne możliwości zapewnienia opieki osobie legitymującej się orzeczeniem o niepełnosprawności, np. pielęgniarstwa środowiskowe, ośrodki pomocy społecznej lub wynajęcie innej osoby. Podniosła, iż osoby rezygnujące z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu

sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności z racji braku za ten okres składek na ubezpieczenie społeczne będą miały w przyszłości niższe emerytury, natomiast osoby opiekujące się na podstawie umowy o pracę, choćby w części wymiaru czasu pracy osobami niepełnosprawnymi mają ten okres zaliczany jako okres składkowy.

28. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-671957-III/11) z dnia 30 maja 2011 r. - w sprawie stanu przestrzegania praw obywatelskich oraz warunków służby i szkolenia, a także najistotniejszych problemów funkcjonariuszy Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej, związanych z wykonywaniem zadań służbowych.

W dniach 13-15 kwietnia 2011 r. Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich wizytował razem ze współpracownikami Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej celem sprawdzenia stanu przestrzegania praw obywatelskich oraz zapoznania się z warunkami służby i szkolenia, a także najistotniejszymi problemami, z jakimi funkcjonariusze borykają się w czasie wykonywania zadań służbowych. Wśród problemów poruszonych przez funkcjonariuszy znalazła się między innymi potrzeba budowy nowego obiektu dla jednej z Placówek Straży Granicznej, bowiem obecnie zajmowany budynek nie zabezpiecza w pełni potrzeb oraz nie spełnia określonych wymogów. Dotyczy to w szczególności warunków socjalnych, ilości pomieszczeń oraz ich wyposażenia. Ma to istotne znaczenie z uwagi na położenie placówki, warunki terenowe oraz fakt, że funkcjonariusze pełnią służbę w systemie zmianowym, a do miejsca pełnienia służby dojeżdżają z pobliskich miejscowości. Ponadto warunki pełnienia służby w tej Placówce są zdecydowanie niekorzystne w porównaniu z sąsiednimi Placówkami, które po przeprowadzonych przebudowach i remontach oraz dostarczeniu specjalistycznego wyposażenia spełniają wszystkie wymagania stawiane w tym zakresie przez Unię Europejską. Drugim problemem jest sprawa umundurowania funkcjonariuszy, którzy wskazywali na trudności w otrzymaniu munduru i braku odpowiednich rozmiarów umundurowania. Rzecznik zwraca się o poinformowanie o zajętym stanowisku wobec przedstawionych problemów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (16.06.2011 r.) poinformował, że postulowana budowa nowej Placówki Straży Granicznej jest planowana do realizacji w najbliższych latach. W odniesieniu do kwestii umundurowania wyjaśnił, że funkcjonariusze Straży Granicznej w związku ze służbą w formacji, otrzymują bezpłatnie umundurowanie zasadnicze, tj. wyjściowe i polowe. Redukcja wydatków budżetowych w latach 2009-2010 skutkowałą ograniczeniem wyposażenia funkcjonariuszy Straży Granicznej w przedmioty umundurowania. Oprócz umundurowania zasadniczego, funkcjonariusze mogą otrzymać umundurowanie dodatkowe i specjalistyczne oraz wyposażenie specjalne, których normy określono w zarządzeniach Komendanta Głównego Straży Granicznej. Wydawanie funkcjonariuszom Straży Granicznej umundurowania według norm zawartych w ww. zarządzeniach, ma charakter fakultatywny. Zakupy umundurowania realizowane są w przypadku posiadanych dodatkowych środków finansowych, jednakże dopiero po zakupie umundurowania podstawowego. Za przedmioty umundurowania niewydane w naturze, funkcjonariusze Straży Granicznej otrzymują

równoważnik pieniężny, w ramach którego mogą zakupić we własnym zakresie przedmioty umundurowania, które uległy zniszczeniu bądź utraciły swoje właściwości użytkowe.

29. Ministra Obrony Narodowej (RPO-671958-III/11) z dnia 30 maja 2011 r. - w sprawie stanu przestrzegania praw obywatelskich oraz warunków szkolenia i pełnienia służby, a także najistotniejszych problemów żołnierzy w 21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich.

W dniach 12 i 13 kwietnia 2011 r. pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przebywali w 21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich celem sprawdzenia stanu przestrzegania praw obywatelskich oraz zapoznania się z warunkami szkolenia i pełnienia służby, a także najistotniejszymi problemami żołnierzy. Wśród wielu problemów podnoszonych przez żołnierzy, które utrudniają im pełnienie służby i wykonywanie obowiązków wymienić należy: przedłużające się procedury kadrowe (w tym awansowe i wyznaczania na stanowiska służbowe), ograniczone możliwości odbycia przeszkolenia w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych, które nie pozwalają na skierowanie tych szeregowych zawodowych, którzy wyróżniają się w służbie i mogliby zostać awansowani na podoficerów, obniżenie etatów specjalistów ze stopnia chorążego do stopnia sierżanta. Żołnierze postulowali także zmniejszenie ilości badań lekarskich, a co za tym idzie ograniczenie ich kosztów. Zbyt niski w ocenie zainteresowanych jest mieszkaniowy ekwiwalent pieniężny dla szeregowych zawodowych. Postulowano także rozszerzenie programu rekonwersji dla tych szeregowych zawodowych, którzy zostaną zwolnieni w najbliższym czasie, po wprowadzeniu ograniczenia pełnienia służby dla tej grupy żołnierzy – do 12 lat. Zdaniem żołnierzy niezbędna jest zmiana programów szkolenia dla żołnierzy mających wyjechać na misję oraz programu szkolenia dla korpusu szeregowych zawodowych. W ocenie żołnierzy analiza wymaga także potrzeba stworzenia możliwości dostępu żołnierzy do pomocy prawnej w jednostce, bowiem obowiązujące przepisy podlegają ciągłym zmianom, co powoduje, że często konieczna jest specjalistyczna pomoc prawna. Rzecznik zwraca się o podjęcie stosownych działań w celu wyjaśnienia i rozwiązania poruszanych problemów.

30. Ministra Infrastruktury (RPO-663177-V/10) z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie działań podejmowanych przez Urząd Transportu Kolejowego na rzecz ochrony praw pasażerów.

Kierowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich wystąpienia do Prezesa UTK potwierdzają utrzymujący się stan niezadawalającej jakości usług świadczonych przez kolejowych przewoźników pasażerskich. Prezes UTK wskazał, iż podstawową formą sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem przepisów rozporządzenia nr 1371/2007/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym są okresowe kontrole przewoźników kolejowych w zakresie tworzenia odpowiednich warunków podróżowania. Ograniczone zasoby kadrowe Urzędu, który dotychczas nie otrzymał środków niezbędnych do prawidłowego wykonywania zadań związanych z nadzorem nad przestrzeganiem praw pasażerów powodują, że możliwości kontroli są nieproporcjonalne do potrzeb. Liczne skargi

wpływające do Biura RPO dotyczące niskiego poziomu usług świadczonych przez przewoźników kolejowych potwierdzają potrzebę prowadzenia systematycznych kontroli, które mogą przyczynić się do podniesienia poziomu tych usług. Rzecznik zwraca się o ustosunkowanie się do przedstawionych zagadnień, a w szczególności poinformowanie o możliwości przeznaczenia dodatkowych środków finansowych na wsparcie UTK w realizacji jego ustawowych zadań, jak również informacji o dotychczasowych wzmocnieniach kadrowych tego organu, zwłaszcza w zakresie stanowisk pracy dotyczących problematyki przestrzegania praw pasażera i ułatwień dla osób niepełnosprawnych. Jednocześnie Rzecznik prosi o przekazanie informacji o stanie prac nad zmianą ustawy o transporcie kolejowym, mających na celu wprowadzenie regulacji chroniącej prawo pasażerów do informacji.

31. Ministra Sprawiedliwości oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-672816-VII/11) z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie przypadków długotrwałego pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka.

W trakcie wizytacji prowadzonych m.in. w placówkach dla nieletnich przez pracowników Biura RPO, w ramach zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, dostrzeżono problem długotrwałych pobytów nieletnich zatrzymanych w policyjnych izbach dziecka. Standardy zawarte w międzynarodowych instrumentach prawa przewidują, że pobyt dziecka w takim miejscu powinien być jak najkrótszy oraz odbywać na zasadach i w trybie ustalonym przez ustawę. Z uzyskanych wyjaśnień wynika, że główną przyczyną przedłużonych pobytów zatrzymanych nieletnich jest oczekiwanie na miejsce w schroniskach dla nieletnich. Taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z braku przepisu prawnego określającego czas pobytu nieletniego w izbie po ogłoszeniu przez sąd orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich, chociażby ze względu na to, że nieletni nie realizują w nich obowiązku szkolnego. W związku z tym należy podejmować wszelkie możliwe działania, aby pobyt nieletnich w tego typu placówce był możliwie najkrótszy. Podobne zalecenia zawarł Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. CPT zalecił wówczas, aby władze polskie zrobiły wszystko w celu zapewnienia przestrzegania w praktyce przepisów prawnych podczas pobytu dzieci w policyjnych izbach dziecka. Tymczasem, zalecenia te w dalszym ciągu nie są realizowane. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej kwestii.

32. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-674282-I/11) z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie zapewnienia bezpieczeństwa podczas imprez masowych, w szczególności meczów piłki nożnej.

Zadanie zapewnienia bezpieczeństwa w czasie imprez masowych, w tym meczów piłki nożnej, zostało powierzone w ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych w określonym zakresie poszczególnym podmiotom (organizatorowi imprezy, jednostkom samorządu terytorialnego, wojewodzie jako przedstawicielowi rządu, służbom porządkowym, Policji).

Ostatnie wydarzenia w czasie meczów piłki nożnej potwierdzają jednak, iż podmioty te nie koordynują swoich działań. W rezultacie w przypadku wystąpienia aktów agresji stadionowej następuje próba przerwania odpowiedzialności na inny podmiot. Europejska Konwencja w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych, a w szczególności meczów piłki nożnej, której stroną jest Polska, przewiduje w art. 2 koordynację polityki i działań przez organy rządowe i inne instytucje publiczne dla zapobieżenia aktom przemocy i wybrykom widzów. Koordynacja ta w niezbędnych wypadkach może polegać na utworzeniu stosownego organu koordynującego. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich należy rozważyć koncentrację odpowiedzialności za bezpieczny przebieg imprez masowych poprzez zmianę obowiązującego stanu prawnego, albo wprowadzić mechanizmy wymuszające współpracę organów władzy publicznej i organizacji sportowych. Rzecznik zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (29.06.2011 r.) poinformował, że ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych wymagała uzupełnienia o przepisy umożliwiające skuteczną walkę ze zjawiskiem tzw. chuligaństwa stadionowego oraz stworzenie narzędzi do egzekwowania bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas imprez masowych. W dniu 31 maja 2011 r. Rada Ministrów przyjęła rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, a także o zapewnieniu bezpieczeństwa w związku z organizacją Turnieju Finałowego UEFA EURO 2012. Obecnie projekt ww. ustawy jest przedmiotem prac parlamentarnych. Trwają też prace nad projektem rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wymogów, jakie powinni spełniać kierownicy do spraw bezpieczeństwa, służby porządkowe i służby informacyjne. Projekt ten znajduje się w uzgodnieniach międzyresortowych. Szkolenie kandydatów na członków służb informacyjnych i członków służb porządkowych będzie odbywało się według jednego programu szkoleniowego, co pozwoli organizatorowi imprezy masowej na sprawne zarządzanie tymi służbami.

33. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-661085-III/11) z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie braku należytej ochrony ubezpieczeniowej rolników, którzy zachorowali na choroby zawodowe prowadząc dodatkową działalność gospodarczą.

Do Rzecznika zwracali się rolnicy podlegający ubezpieczeniu społecznemu na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, którzy podjęli dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą. Ustawa zezwala w takich przypadkach, pod pewnymi warunkami, na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników. Wówczas taka osoba podlega ubezpieczeniu społecznemu tylko z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego. W przypadku wystąpienia choroby zawodowej warunkiem wypłaty świadczenia jest, aby choroba zawodowa pozostawała w związku z pracą w gospodarstwie rolnym. Zatem rolnik, który zapadł na chorobę zawodową w związku z wykonywaną dodatkową działalnością gospodarczą, nie jest uprawniony do świadczeń z tytułu choroby zawodowej określonych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Pomimo tego, że zarówno prowadzenie działalności gospodarczej, jak też działalności rolniczej, stanowi odrębny tytuł do podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, to w przypadku osób prowadzących jednocześnie oba rodzaje działalności ochrona ubezpieczeniowa nie jest odpowiednio rozszerzona. Regulacja taka została przewidziana w przepisach ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez wprowadzenie dobrowolnego rolniczego ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego. Znajduje ono zastosowanie w stosunku do rolników, którzy podlegają ubezpieczeniu społecznemu na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W ocenie Rzecznika zasadne jest wprowadzenie analogicznej regulacji do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Rzecznik zwraca się z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych wyżej problemów.

34. Ministra Obrony Narodowej (RPO-668187-III/11) z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie problemu zwolnienia od zajęć służbowych żołnierza zawodowego w razie konieczności sprawowania osobistej opieki nad najbliższymi członkami rodziny.

Do Rzecznika zwracali się żołnierze przedstawiając problem zwolnienia od zajęć służbowych w razie konieczności sprawowania osobistej opieki nad najbliższymi członkami rodziny. Zgodnie z art. 62 ust. 11 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, żołnierz zawodowy może otrzymać zwolnienie od zajęć służbowych w razie konieczności sprawowania osobistej opieki nad najbliższym członkiem rodziny, nieprzekraczające jednak łącznie pięćdziesięciu dni roboczych w roku kalendarzowym. W świetle art. 63 ust. 13 tej ustawy najbliższym członkiem rodziny żołnierza są jego małżonek, dzieci i rodzice. Minister Obrony Narodowej został zobowiązany na podstawie art. 64 ust. 1 ustawy do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych warunków i trybu udzielania żołnierzom zawodowym zwolnienia od zajęć służbowych, o którym mowa w art. 62 ust. 11. Rozporządzenie powinno przewidywać, że zwolnienie żołnierza zawodowego od zajęć służbowych w celu sprawowania osobistej opieki nad najbliższym członkiem rodziny powinno mieć w szczególności miejsce „dopiero wtedy, gdy opieki takiej nie może sprawować małżonek żołnierza lub inny członek rodziny”. Regulacja ta ogranicza uprawnienia żołnierza zawodowego. W ocenie Rzecznika można jej zarzucić naruszenie konstytucyjnych standardów ochrony praw rodzicielskich oraz zasady równości wobec prawa. Wskazane regulacje zasadniczo różnią się od rozwiązań przyjętych na gruncie przepisów prawa pracy i przepisów dotyczących innych służb mundurowych, w których kwestia możliwości zwolnienia od zajęć służbowych lub zwolnienia od pracy w razie konieczności osobistego sprawowania opieki nad dziećmi i innymi członkami rodziny uregulowana jest w sposób jednolity. Rzecznik zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

35. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-657989-XX/10) z dnia 6 czerwca 2011 r. – w sprawie braku jednoznacznych przepisów regulujących możliwość odtwarzania akt administracyjnych.

Na tle skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem braku jednoznacznych przepisów regulujących możliwość odtwarzania akt

administracyjnych. Analiza praktyki dowodzi, iż w większości przypadków organy administracyjne odmawiają odtwarzania dokumentów powołując się na brak stosownych przepisów w Kodeksie postępowania administracyjnego. Odmowa odtworzenia akt następuje najczęściej z pominięciem prawidłowej formy prawnej postanowienia lub decyzji, podlegających zaskarżeniu w trybie odwoławczym. W konsekwencji organy administracyjne nie tylko naruszają prawo strony do rozpatrzenia istotnej dla niej sprawy z uwagi na brak wymaganych dokumentów, ale również konstytucyjnie chronione prawo strony do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Opisane zagadnienia mają istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony praw podmiotowych obywateli, ale także dla prawidłowego funkcjonowania organów administracyjnych i umożliwienia im należytego realizowania podstawowych zasad postępowania administracyjnego, w szczególności zasady praworządności (art.7 k.p.a.), zasady pogłębiania zaufania obywatela do organów administracyjnych (art. 8 k.p.a.), a przede wszystkim konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). W ocenie Rzecznika niezbędnym jest wprowadzenie jednoznacznych regulacji do Kodeksu postępowania administracyjnego, z uwzględnieniem specyfiki tegoż postępowania, umożliwiających odtwarzanie akt administracyjnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z wnioskiem o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej.

36. Prezesa Rady Ministrów (RPO-611774-III/09) z dnia 7 czerwca 2011 r. – w sprawie zawartych w pragmatykach służbowych przepisów dotyczących przesłanek zwolnienia funkcjonariusza ze służby.

W wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje, że zawarte w pragmatykach służbowych przepisy wskazujące nabycie uprawnień emerytalnych i posiadanie odpowiedniej wysługi lat jako samoistną przesłankę umożliwiającą zwolnienie ze służby, mogą zostać ocenione jako stanowiące dyskryminację ze względu na wiek. Powołując się na regulacje unijne, Rzecznik podkreśla, że dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia dopuszcza zwolnienie funkcjonariusza służb mundurowych ze służby, ale tylko wtedy, gdy wiek ten uniemożliwia wykonywanie zadań, które mogą być powierzone funkcjonariuszowi, z uwzględnieniem wynikającego z prawa celu utrzymania zdolności operacyjnej tej służby. W ocenie Rzecznika pożądane byłoby wprowadzenie do pragmatyk służbowych przepisów precyzujących zakres możliwych odstępstw od stosowania dyrektywy oraz wskazujących okoliczności, w których zwolnienie funkcjonariusza ze służby nie mogłoby zostać ocenione jako akt dyskryminacji ze względu na wiek. Rzecznik zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

37. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-665674-VII/11) z dnia 8 czerwca 2011 r. – w sprawie nieujawniania faktycznego przeludnienia przez dyrektorów niektórych placówek penitencjarnych.

W trakcie wizytacji prewencyjnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji powzięli wiadomość o nieujawnianiu

faktycznego przeludnienia przez dyrektorów niektórych placówek penitencjarnych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, skazanego lub tymczasowo aresztowanego osadza się w celi mieszkalnej wieloosobowej lub jednoosobowej. Art. 79b § 1 k.k.w. nie pozwala na pobyt tych osób w celi przejściowej dłuższy niż 14 dni. Natomiast zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów, z ogólnej pojemności zakładów wyłącza się miejsca zakwaterowania w celach mieszkalnych znajdujących się w oddziałach szpitalnych, oddziałach i celach wymienionych w art. 88a § 1 i art. 212a § 2 k.k.w., celach izolacyjnych, o których mowa w art. 143 § 1 pkt 8 k.k.w., izbach chorych oraz pomieszczeniach usytuowanych w domach dla matki i dziecka oraz oddziałach tymczasowego zakwaterowania skazanych. Tymczasem wizytacje KMP coraz częściej ujawniają problem włączania tych pomieszczeń w ogólną pojemność zakładów i przetrzymywania osadzonych w celach przejściowych ponad dopuszczalny czas pobytu oraz/lub nieuzasadnione umieszczanie skazanych i tymczasowo aresztowanych w celach izolacyjnych i izbach chorych. Dyrektorzy jednostek penitencjarnych powołują się przy tym na pisemne zalecenia CZSW, które zobowiązują ich do wykorzystywania każdego wolnego miejsca w jednostce w celu ograniczenia skutków przeludnienia. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zbadanie, czy opisana praktyka obejmuje tylko wizytowane jednostki penitencjarne, czy też ma miejsce w innych jednostkach.

38. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (RPO-667904-I/11) z 14 czerwca 2011 r. - w sprawie konstytucyjnej gwarancji prawa własności w kontekście ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Do Rzecznika zwrócili się właściciele działek znajdujących się na terenie układu ruralistycznego wpisanego do rejestru zabytków, z prośbą o wykreślenie z rejestru. W ocenie skarżących wpisanie do rejestru oznacza istotne ograniczenia w korzystaniu z własności. Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na właścicielach ciąży obowiązek opieki nad zabytkiem. Koszty utrzymania nieruchomości niejednokrotnie mogą nadmiernie obciążać budżet właściciela. Ochrona dziedzictwa narodowego stanowi wartość, którą można zaliczyć do kategorii interesu publicznego. Nie oznacza to jednak, że ustawodawca posiada całkowitą swobodę w regulowaniu tej materii. Sytuacja, w której właściciele zabytków ponoszą ciężar zapewnienia wspólnocie dostępu do dóbr kultury rodzi istotne wątpliwości konstytucyjne. Zgodnie z art. 64 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do własności. Uprawnienie to może podlegać ograniczeniom, jednak muszą być one proporcjonalne, to znaczy adekwatne i konieczne do osiągnięcia zamierzonego celu. Wpis do rejestru zabytków powinien być traktowany nie tylko jako realizacja interesu publicznego, ale także jako ingerencja w sferę konstytucyjnych praw jednostki. Organ administracji publicznej w przypadku, gdy ograniczenia nałożone na korzystanie z prawa własności będą stanowiły dla obywatela zbyt wielkie obciążenie, powinien wszcząć procedury wywłaszczeniowe. Rzecznik zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie, a także poinformowanie o działaniach

Ministerstwa zmierzających do nowelizacji przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

39. Prezesa Poczty Polskiej (RPO-674712-I/11) z 20 czerwca 2011 r. - w sprawie barier, na jakie napotykają osoby niepełnosprawne podczas korzystania z usług pocztowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zapoznał się z „Informacją na temat działań podejmowanych w 2010 r. w zakresie praw osób niepełnosprawnych, w sprawach będących we właściwości Urzędu Komunikacji Elektronicznej”. Wyniki przeprowadzonej przez Urząd kontroli wskazują na nieprzestrzeganie w praktyce przepisów mających na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym równego dostępu do świadczonych powszechnych usług pocztowych. Większość skontrolowanych urzędów nie spełnia w pełnym zakresie podstawowych kryteriów świadczących o poziomie przystosowania placówek do obsługi osób niepełnosprawnych (np. możliwości samodzielnego wjazdu, oznakowania i usytuowania okienka, dostępu do skrzynki, ogłaszania odpowiednich informacji). Likwidacja barier, na jakie napotykają osoby niepełnosprawne w różnych sferach życia należy do szczególnych obowiązków państwa. W szczególności z art. 69 Konstytucji wynika, iż władze publiczne udzielają osobom niepełnosprawnym pomocy w komunikacji społecznej. Z kolei art. 32 Konstytucji gwarantuje wszystkim prawo do niedyskryminującego traktowania w życiu społecznym. Na obowiązek wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz umożliwienia im pełnego uczestnictwa we wszystkich sferach życia wskazuje również podpisana przez Polskę Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r. Przepis art. 9 powołanej Konwencji zobowiązuje państwa do usuwania wszelkich przeszkód i barier w dostępie do usług informacyjnych czy komunikacyjnych. Rzecznik zwraca się z prośbą o informację o podjętych działaniach mających na celu wyeliminowanie barier, z którymi spotykają się osoby niepełnosprawne podczas korzystania z usług pocztowych.

40. Ministra Sprawiedliwości (RPO-659550-II/10) z dnia 21 czerwca 2011 r. - w sprawie wykonywania przez skazanych połączeń z aparatów telefonicznych samoinkasujących, na koszt odbiorcy.

Zgodnie z przepisem art. 105b § 1 Kodeksu karnego wykonawczego „skazany ma prawo korzystać, na własny koszt, z samoinkasującego aparatu telefonicznego”. Z ustaleń poczynionych w toku badania skarg skazanych wynika, że administracje niektórych jednostek penitencjarnych nie wyrażają zgody na wykonywanie przez skazanych połączeń na koszt odbiorcy, utrzymując, że stałoby to w sprzeczności z treścią powołanego wyżej przepisu, ponieważ dopuszcza on wykonywanie rozmów przez skazanych tylko na własny koszt. W ocenie Rzecznika taka interpretacja wskazanego przepisu jest niezgodna z intencją, która przyświecała ustawodawcy przy jego wprowadzeniu. Dopuszczając korzystanie przez skazanych z samoinkasujących aparatów telefonicznych, ustawodawca chciał jednocześnie ochronić zakłady karne przed ponoszeniem kosztów tych rozmów. Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego kładą bardzo duży nacisk na podtrzymywanie kontaktów skazanych ze światem zewnętrznym, a w szczególności utrzymywanie przez osadzonych więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi. Działania zmierzające do ograniczenia tego rodzaju

kontaktów wydają się zatem sprzeczne z podstawowym celem wykonywania kary pozbawienia wolności, jakim jest readaptacja skazanego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej kwestii i rozważenie potrzeby podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany przedmiotowej regulacji w taki sposób, aby skazany uzyskał możliwość korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego również na koszt odbiorcy.

41. Ministra Sprawiedliwości (RPO-674986-IV/11) z dnia 22 czerwca 2011 r. - w sprawie podstaw prawnych zawieszenia postępowania cywilnego w przypadku skierowania przez sąd powszechny pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego.

Na tle skarg wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dotyczący podstaw prawnych zawieszenia postępowania cywilnego w przypadku skierowania przez sąd powszechny pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie z art. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. W przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, regulujących kwestię zawieszenia postępowania nie ma jednak podstawy prawnej umożliwiającej zawieszenie postępowania cywilnego w przypadku skierowania przez sąd wspomnianego pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Problem ten dotyczy zarówno braku podstawy do zawieszenia postępowania cywilnego w sprawie, w której sąd kieruje pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego, jak również zawieszenia postępowania w innej, lecz analogicznej, sprawie cywilnej, prowadzonej przez inny sąd, w którym zastosowanie ma przepis prawa zakwestionowany w pytaniu prawnym. W demokratycznym państwie prawa podstawa prawna do zawieszenia postępowania sądowego, które prowadzi do pozostawania sprawy sądowej praktycznie bez biegu, przez dłuższy czas, nie może być określona w akcie podustawowym, ani też nie może być domniemywana w drodze wykładni rozszerzającej istniejących przepisów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie podjęcia prac legislacyjnych nad zmianami do Kodeksu postępowania cywilnego w omawianym zakresie.

42. Ministra Sprawiedliwości (RPO-458685-II/03) z dnia 27 czerwca 2011 r. - w sprawie profesjonalizacji usług mediacyjnych, wprowadzenia obowiązku szkoleń dla mediatorów, okresowej ich oceny i procedury odwołania oraz wykorzystania tej instytucji w różnych postępowaniach.

Od wprowadzenia instytucji mediacji do polskiego prawa upłynęło kilka lat, jednakże zainteresowanie tą instytucją stron postępowania, jak również sądu jest niewielkie. Warunki, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego zostały różnie określone, w zależności od rodzaju spraw, jakich mediacja dotyczy i zostały umieszczone w aktach normatywnych różnej rangi. Brak nałożenia ustawowego obowiązku odbycia szkolenia przez mediatora (dotyczy to m. in. spraw cywilnych i karnych) powoduje, iż każda organizacja społeczna, czy zawodowa może mieć własne standardy dotyczące wskazywania mediatorów. Przykładem dobrej regulacji

zarówno w zakresie wymogów stawianych mediatorom, jak i sprecyzowania standardów szkolenia mediatorów może być rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich. W ocenie Rzecznika, ustalenie podobnych standardów wobec mediatorów prowadzących mediacje w innego rodzaju sprawach oraz ewentualne wprowadzenie certyfikacji do mediacji, mogłoby - poprzez podniesienie poziomu merytorycznego mediatorów - skutecznie zachęcić sędziów do szerszego wykorzystywania tej instytucji, a także wpłynąć na zwiększenie jej efektywności. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska wobec przedstawionych zagadnień.

43. Ministra Infrastruktury (RPO-141421-IV/93) z dnia 30 czerwca 2011 r. - w sprawie nieruchomości „zamrożonych” przez plany zagospodarowania przestrzennego pod inwestycje celu publicznego.

W pracach Rzecznika Praw Obywatelskich po raz kolejny powraca problem nieruchomości „zamrożonych” przez plany zagospodarowania przestrzennego pod inwestycje celu publicznego, który to cel od kilkadziesiąt lat nie jest realizowany. Nieruchomości te nie mogą być wykorzystane przez właścicieli zgodnie z ich wolą, gdyż może to utrudnić przyszły proces inwestycyjny. Jednocześnie podmioty publiczne, zobowiązane do jego realizacji, odraczają ów proces inwestycyjny w czasie - w konsekwencji procedura wywłaszczeniowa, która mogłaby ostatecznie uregulować sytuację prawną właścicieli gruntów, nie jest wszczynana przez wiele lat.

Jak dotąd nie została uchwalona ustawa regulująca kwestię rekompensat dla osób, które poniosły szkody pod rządami poprzednio obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego. Celowość takiej regulacji, na którą wskazywał także Trybunał Konstytucyjny, jest ewidentna właśnie w przypadku właścicieli nieruchomości „zamrożonych” pod inwestycje celu publicznego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o ponowne rozważenie przedstawionego problemu: wydaje się bowiem, że zachodzi bezwzględna konieczność dostosowania istniejącej regulacji prawnej zagospodarowania przestrzennego do współczesnych konstytucyjnych standardów ochrony prawa własności; niezbędne jest także wypełnienie przez ustawodawcę wytycznych wskazanych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Obecnie istniejąca sytuacja prawna obywateli, których nieruchomości zostały zarezerwowane pod realizację celu publicznego przez plany uchwalone przed 1995 r., a ów cel publiczny nie został do dnia dzisiejszego zrealizowany, nie znajduje usprawiedliwienia: interes publiczny nie wymaga, aby osoby te pozbawione zostały jakichkolwiek roszczeń majątkowych, rekompensujących ograniczenie prawa własności.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

RPO-661021-II/10 z dnia 19 kwietnia 2011 r. - kasacja na rzecz Pawła B. od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w S.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, tj. art. 479 § 1 k.p.k., art. 139 § 1 k.p.k. i art. 6 k.p.k., poprzez przeprowadzenie postępowania sądowego pod nieobecność oskarżonego i wydanie wyroku zaocznego, mimo iż nie zostało mu prawidłowo doręczone wezwanie na rozprawę, co naruszyło jego prawo do obrony. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-670775-II/11 z dnia 21 kwietnia 2011 r. – kasacja na niekorzyść Elżbiety I. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w B. i umarzającego postępowanie karne.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k., polegające na wyrażeniu błędnego poglądu prawnego, iż warunkiem koniecznym do wniesienia przez pokrzywdzonego subsydiarnego aktu oskarżenia jest wykorzystanie przez niego uprawnienia przewidzianego w art. 306 § 1 k.p.k. również w stosunku do ponownego postanowienia prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego lub ponownego postanowienia o umorzeniu tego postępowania, wydane w warunkach, o których mówi art. 330 § 2 k.p.k., podczas gdy prawidłowa analiza treści przepisu art. 330 § 2 k.p.k. prowadzi do wniosku, iż wymóg taki nie wynika z tego przepisu. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

RPO-658411-II/10 z dnia 28 kwietnia 2011 r. - kasacja na rzecz Grzegorza A. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, to jest art. 93 § 2 k.p.w., wskutek bezzasadnego uznania, iż okoliczności czynu przypisanego ukaranemu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik Praw Obywatelskich

wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego i umorzenie postępowania przeciwko obwinionemu - na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w związku z art. 45 § 1 k.w. - z powodu ustania karalności zarzucanego mu wykroczenia.

RPO-638603-II/10 z dnia 18 maja 2011 r. – kasacja na rzecz Mariusza B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mające istotny wpływ na jego treść, to jest art. 387 § 2 k.p.k., polegające na zawarciu w treści wyroku skazującego Mariusza B. odmiennego rozstrzygnięcia o karze grzywny niż to, które zostało uzgodnione w toku rozprawy głównej, co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia prawa materialnego, to jest art. 71 § 1 k.k., poprzez orzeczenie kary grzywny w wysokości 200 stawek dziennych w sytuacji, gdy w dacie orzekania, zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, Sąd mógł orzec grzywnę w wysokości do 180 stawek dziennych. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w P. w części dotyczącej Mariusza B. i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania temu sądowi.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 15 czerwca 2011 r., sygn. akt II KK 114/11).

RPO-671659-II/11 z dnia 31 maja 2011 r. - kasacja na rzecz Stefana K. i Huberta S. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w S.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 343 § 7 k.p.k. w związku z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na skazaniu Stefana K. i Huberta S. bez przeprowadzenia rozprawy i wymierzenie im uzgodnionych kar, pomimo tego, że wniosek prokuratora, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k., w formie w jakiej został złożony, nie mógł zostać uwzględniony w zakresie proponowanego środka karnego w postaci zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, bowiem orzeczenie takiego środka karnego bez określenia, jakiego rodzaju działalności gospodarczej ten zakaz ma dotyczyć stanowi naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 39 pkt. 2 k.k. w związku z art. 41 § 2 k.k.

W uzasadnieniu kasacji Rzecznik podkreśla, iż art. 41 § 2 k.k. przewiduje możliwość orzeczenia przez sąd środka karnego w postaci zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej, jeżeli sprawca został skazany za przestępstwo popełnione w związku z prowadzeniem takiej działalności gospodarczej i dalsze jej prowadzenie zagraża istotnym dobrom chronionym prawem. Zatem tylko takiej działalności gospodarczej można zakazać, w związku z której prowadzeniem popełniono przestępstwo i tylko wtedy, gdy dalsze jej prowadzenie zagraża istotnym dobrom chronionym prawem. Ustawa bowiem stawia wymóg, aby orzeczony zakaz dotyczył określonego rodzaju działalności przez co należy rozumieć, że działalność ta powinna zostać określona w treści orzeczenia tak, by rodzaj wymierzonej w ten sposób dolegliwości był wskazany w sposób precyzyjny. Rzecznik wnosi o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w S. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

RPO-666679-II/11 z dnia 1 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Jacka K. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w O.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 387 § 1 i 3 k.p.k., polegające na uwzględnieniu przez Sąd Rejonowy w O. sprzecznego z wymogami prawa wniosku oskarżonego i wydaniu wyroku zgodnego z tym wnioskiem w zakresie proponowanego obowiązku naprawienia szkody w sytuacji, gdy o roszczeniach wynikających z popełnionych przez skazanego przestępstw prawomocnie orzekły już wcześniej sądy cywilne, w konsekwencji czego doszło do rażącego naruszenia przepisu prawa procesowego - art. 415 § 5 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej zobowiązania skazanego do naprawienia szkody.

RPO-672025-II/11 z dnia 1 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Marii B. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, to jest art. 93 § 2 k.p.w., wskutek bezzasadnego uznania, iż okoliczności czynów przypisanych ukaranej i jej wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionej budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w B. i umorzenie postępowania przeciwko obwinionej - na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w związku z art. 45 § 1 k.w. - z powodu ustania karalności zarzucanych jej wykroczeń.

RPO-654775-II/10 z dnia 1 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Andrzeja J. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w T.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 2 k.p.k. w związku z art. 7 k.p.k. poprzez nienależyte rozpoznanie zażalenia oskarżonego w następstwie dowolnego stwierdzenia, że oskarżony winien był wnieść o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o treści tego wyroku, podczas gdy prawidłowa analiza stanu faktycznego sprawy prowadzi do jedyne go i logicznego wniosku, że termin ten należy liczyć od momentu powzięcia wiedzy przez oskarżonego o zaniechaniu przez obrońcę złożenia takiego wniosku. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K. w postępowaniu odwoławczym.

RPO-669573-II/11 z dnia 14 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Jarosława D. od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Ł.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca postanowieniu Sądu Rejonowego w Ł. rażące naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na treść orzeczenia, polegające na zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności bez wysłuchania skazanego, który o terminie posiedzenia nie został prawidłowo powiadomiony - co w konsekwencji stanowiło naruszenie jego prawa do obrony.

Zawiadomienie o terminie posiedzenia w przedmiocie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności zostało wysłane przez sąd na adres zamieszkania skazanego. Tymczasem skazany, przebywający w zakładzie karnym nie mógł odebrać powyższego zawiadomienia, a o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności dowiedział się dopiero z doręzonego do zakładu karnego odpisu postanowienia. Kodeks karny wykonawczy w art. 22 § 1 wprowadził obowiązek każdorazowego zawiadomienia skazanego o terminie i celu posiedzenia. Wprawdzie stawiennictwo skazanego na posiedzenie nie jest obowiązkowe, ale o terminie posiedzenia musi być on zawsze prawidłowo zawiadomiony. Sąd Rejonowy nie posiadał bezspornych informacji na temat pobytu skazanego w zakładzie karnym. Tym niemniej uznać należy, iż wezwanie na termin posiedzenia nie zostało doręczone mu prawidłowo. Sąd z własnej inicjatywy nie poczynił, przed datą orzekania, żadnych ustaleń dotyczących faktycznego miejsca pobytu skazanego. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i umorzenie postępowania wykonawczego w oparciu o art. 15 § 1 k.k.w., wobec zatarcia skazania.

RPO-578429-II/08 z dnia 16 czerwca 2011 r. – kasacja na rzecz Krzysztofa Ś. od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, tj. art. 89 § 1 k.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), polegające na orzeczeniu kar łącznych bezwzględnie pozbawienia wolności za zbiegające się przestępstwa, za które wyrokami jednostkowymi orzeczono kary: 1) pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia oraz karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, 2) pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia oraz karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku łącznego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

RPO-662940-II/10 z dnia 27 czerwca 2011 r. – kasacja na rzecz Kazimierza C. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonemu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k., polegające na braku wyjścia poza podniesione w apelacji oskarżonego zarzuty i utrzymaniu w mocy oczywiście niesprawiedliwego orzeczenia, wymierzającego karę 4 miesięcy pozbawienia wolności, podczas gdy w dacie orzekania przez Sąd odwoławczy, występki nie były zagrożone taką karą. Ustawodawca wyeliminował

bowiem karę pozbawienia wolności z sankcji karnej za popełniony występki. W tej sytuacji, obowiązkiem sądu odwoławczego rozpatrującego apelację oskarżonego było uwzględnienie zmiany stanu prawnego i stosowna ingerencja w treść wyroku Sądu Rejonowego, gdyż zgodnie z art. 4 § 1 k.k. regułą jest stosowanie ustawy obowiązującej w dacie orzekania (dotyczy to orzekania na każdym etapie postępowania). Rzecznik Praw Obywatelskich wniosł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy, w części dotyczącej orzeczenia o karze, wyroku Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego:

RPO-670737-IV/11 z dnia 9 czerwca 2011 r. - skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w B. oddalającego apelację od wyroku Sądu Okręgowego w O. wydanego w sprawie powództwa przeciwko spółdzielni mieszkaniowej o zapłatę.

W sprawie występuje istotne zagadnienie prawne - potrzeba rozstrzygnięcia, jakie przepisy mają zastosowanie do ustalenia wysokości wkładu mieszkaniowego, zwracanego po wygaśnięciu spółdzielczego prawa do lokalu, w sytuacji gdy w okresie pomiędzy powstaniem roszczenia, a jego spełnieniem nastąpiła zmiana prawa i zwrot następuje pod rządami innych przepisów niż obowiązujące w dacie wygaśnięcia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu.

W niniejszej sprawie sąd przyjął niewłaściwą wykładnię przepisów prawa międzyczasowego, co spowodowało ocenę roszczenia powoda według przepisów prawa mniej dla niego korzystnych. Wyliczona przez Spółdzielnię kwota należnego do zwrotu wkładu mieszkaniowego została w całości potrącona z wierzytelności Spółdzielni wobec powoda z tytułu stosunkowo niewielkiego zadłużenia w opłatach za mieszkanie oraz kosztów remontu mieszkania. W efekcie powód, który uzyskując spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu pokrył, zgodnie z obowiązującym wówczas prawem koszt budowy zajmowanego mieszkania ponad 70 % , nie uzyskał *de facto* żadnej rekompensaty w związku z utratą tego prawa. Zaskarżony wyrok narusza konstytucyjne prawa człowieka i obywatela, a mianowicie konstytucyjną zasadę ochrony praw majątkowych oraz zasadę sprawiedliwości społecznej. Rzecznik Praw Obywatelskich wniosł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpiła do postępowania sądowego:

RPO-674162-V/11 z dnia 9 czerwca 2011 r. – zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu sądowym przed Sądem Rejonowym w W. dotyczącym odmowy wydania przez Urząd Stanu Cywilnego zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa osobie z niepełnosprawnością.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-645978-II/10 z dnia 24 sierpnia 2010 r. - kasacja na rzecz Wojciecha S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ł., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 24 maja 2011 r., sygn. akt KK 287/10).

RPO-600585-II/08 z dnia 14 października 2010 r. – kasacja na rzecz Stanisława S. od prawomocnego, w części, wyroku Sądu Okręgowego w O. w zakresie, w jakim utrzymano nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 5 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 359/10).

RPO-642364-II/10 z dnia 18 października 2010 r. – kasacja na rzecz Wiesława J. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w R.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 29 marca 2011 r., sygn. akt III KK 365/10).

RPO-616496-II/09 z dnia 5 listopada 2010 r. – kasacja na rzecz oskarżonych od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w L.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 29 marca 2011 r., sygn. akt III KK 392/10).

RPO-653884-II/10 z dnia 6 grudnia 2010 r. – kasacja na niekorzyść Ireneusza D. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w R., uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w S.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 2 marca 2011 r., sygn. akt IV KK 399/10).

RPO-640279-II/10 z dnia 15 grudnia 2010 r. – kasacja na rzecz Stanisława P. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w E., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 4 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 435/10).

RPO-633295-II/09 z dnia 10 stycznia 2011 r. – kasacja na rzecz Feliksa S. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. ze stycznia 1961 r., zmieniającego wyrok Sądu Powiatowego w Z. z lipca 1961 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 6 kwietnia 2011 r., sygn. akt V KK 11/11).

RPO-630177-II/09 z dnia 8 lutego 2011 r. – kasacja na rzecz Robertasa U. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 31/11).

RPO-652899-II/10 z dnia 8 lutego 2011 r. – kasacja na rzecz Piotra P. od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w M.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt V KK 49/11).

RPO-666196-II/11 z dnia 1 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B. z 2006 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 61/11).

RPO-666472-II/11 z dnia 1 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B. z 2007 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 62/11).

RPO-666473-II/11 z dnia 1 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Ewy D. i Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 63/11).

RPO-554576-II/07 z dnia 9 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Pawła M. od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w W., którym utrzymano w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt II KK 53/11).

RPO-658423-II/10 z dnia 11 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Pawła L. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w L., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 17 maja 2011 r., sygn. akt III KK 73/11).

RPO-655053-II/10 z dnia 17 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Mariusza N. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w L. z października 2008 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L. z kwietnia 2008 r.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 17 maja 2011 r., sygn. akt III KK 78/11).

RPO-644154-II/10 z dnia 29 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Leszka K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 17 maja 2011 r., sygn. akt III KK 96/11).

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenie w sprawie skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-632951-IV/09 z dnia 30 marca 2010 r. - skarga kasacyjna od postanowienia Sądu Apelacyjnego w W., oddalającego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w O. w przedmiocie odrzucenia pozwu w sprawie o zapłatę.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z dnia 11 lutego 2011 r., sygn. akt I CSK 277/10).

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego i pytanie prawne do Sądu Najwyższego:

RPO-656907-V/10 z dnia 11 kwietnia 2011 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych dotyczących posiadania przez właściciela lub osobę dysponującą innym tytułem prawnym do lokalu przymiotu strony w postępowaniu administracyjnym w przedmiocie wymeldowania (zameldowania) innej osoby.

Do 2008 r. sądy administracyjne zgodnie przyjmowały, że przymiot strony postępowania w przedmiocie wymeldowania (zameldowania) posiada osoba, w stosunku do której prowadzone jest to postępowanie, oraz każdy podmiot, któremu przysługuje uprawnienie do lokalu będącego miejscem zameldowania w/w osoby. W późniejszych latach sądy administracyjne zaczęły jednak zmieniać stanowisko w sprawie posiadania przez właścicieli lokali interesu prawnego w sprawach meldunkowych, a co za tym idzie w sprawie uznawania ich za strony postępowania w przedmiocie wymeldowania (zameldowania) innych osób zamieszkujących w należących do nich lokalach.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich właściciel lub najemca lokalu nie jest stroną postępowania meldunkowego. Nie można bowiem wskazać przepisów Kodeksu cywilnego, ani też przepisów ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych, na podstawie których wspomniane podmioty mogłyby skutecznie domagać się wszczęcia przez organ ewidencji ludności postępowania w sprawie zameldowania lub wymeldowania innej osoby i udziału w takim postępowaniu. Właściciel lub najemca mieszkania legitymują się prawem do lokalu, jednak z samego faktu posiadania takiego prawa nie można wywieść interesu prawnego, którego dotyczyłoby postępowanie meldunkowe. Zameldowanie i wymeldowanie, jako czynności materialno-techniczne rejestrujące określony stan faktyczny (pobyt danej osoby w konkretnym lokalu lub opuszczenie lokalu przez określoną osobę), nie ingerują w żaden sposób w prawo własności lub prawo najmu lokalu. W szczególności, meldunek nie tworzy, ani też nie potwierdza uprawnienia do zamieszkiwania w lokalu osoby, która jest w nim zameldowana.

RPO-644788-I/10 z dnia 29 kwietnia 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego stosowania art. 49 § 1 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych w przypadku naruszenia powagi sądu lub ubliżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, dokonanego w formie pisemnej poza rozprawą.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: „Czy art. 49 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych ma zastosowanie w wypadku naruszenia w piśmie powagi czynności

sądowych albo ublżenia w piśmie skierowanym do sądu temu organowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie?”.

Rzecznik w trakcie sprawowania swojej działalności spotkał się z ujawnionymi w orzecznictwie sądowym rozbieżnościami dotyczącymi tego, czy art. 49 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych ma zastosowanie w razie ublżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, dokonanego w piśmie poza rozprawą. Zgodnie z pierwszym z poglądów wyrażanych w orzecznictwie, należy opowiedzieć się za szeroką wykładnią omawianego przepisu. Odmienne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 25 marca 2003 r. (sygn. I KZP 1/03) stwierdzając, że przepis ten nie ma zastosowania w wypadku naruszenia w piśmie powagi czynności sądowych albo ublżenia w piśmie skierowanym do sądu temu organowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie. Również zdaniem Rzecznika stosowanie kary porządkowej powinno być ograniczone do przypadków ublżenia dokonanego na rozprawie sądowej. Brak możliwości ukarania karą porządkową osoby, która narusza powagę sądu lub ubliża sądowi w piśmie procesowym lub innym piśmie, które powstało poza rozprawą lub nie zostało na niej wykorzystane, nie wyklucza pociągnięcia tej osoby do odpowiedzialności karnej lub za wykroczenie w wypadku, gdy czyn będzie zawierał znamiona przestępstwa lub wykroczenia.

RPO-675468-V/11 z dnia 6 czerwca 2011 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych dotyczących wymierzania podwyższonej opłaty za korzystanie ze środowiska bez uzyskania wymaganego pozwolenia.

Rzecznik wnosi o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego: Czy w sprawie wymierzenia podwyższonej opłaty za korzystanie ze środowiska bez wymaganego pozwolenia (art. 276 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska) sam fakt korzystania ze środowiska bez pozwolenia stanowi wystarczającą przesłankę do wymierzenia tej opłaty czy też organ administracji publicznej powinien badać również przyczyny braku pozwolenia?

Opisane we wniosku Rzecznika rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych są wynikiem odmiennej wykładni art. 276 ust. 1 Prawa ochrony środowiska. Z treści tego przepisu wynika, że podmiot korzystający ze środowiska bez uzyskania wymaganego pozwolenia lub innej decyzji ponosi opłatę podwyższoną za korzystanie ze środowiska. W części orzeczeń sądów administracyjnych przyjmuje się, że obowiązek uiszczenia podwyższonej opłaty za korzystanie ze środowiska bez pozwolenia ma charakter obiektywny, tj. wynika z samego faktu korzystania ze środowiska bez wymaganego pozwolenia. W ocenie Rzecznika, przez wzgląd na zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa i prawa, należy jednak przychylić się do kierunku wykładni art. 276 Prawa ochrony środowiska dopuszczającego w toku postępowania prowadzonego w sprawie wymierzenia podwyższonej opłaty za korzystanie ze środowiska badanie przyczyn, które spowodowały, iż podmiot korzystający ze środowiska czyni to bez pozwolenia. Ma to istotne znaczenie, w sytuacji gdy obiektywnie niezgodne z prawem działanie podmiotu podlegającego sankcji nie wynika z jego zachowania, lecz zaniechań leżących po stronie organu administracji

publicznej polegających na niewydaniu w przewidzianym przez prawo terminie decyzji administracyjnej w sprawie pozwolenia na korzystanie ze środowiska.

Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny podjęły następujące uchwały w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-635263-V/09 z dnia 27 października 2010 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w wykładni prawa dotyczących podejmowania uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni mieszkaniowych.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2011 r., sygn. akt III CZP 111/10). Sąd Najwyższy podjął uchwałę: Poddaniem uchwały pod głosowanie wszystkich części walnego zgromadzenia - w rozumieniu art. 83 ust. 9 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych - jest objęcie jej projektu porządkiem obrad walnego zgromadzenia.

RPO-664875-V/11 z dnia 14 stycznia 2011 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie obliczania terminu w postępowaniu administracyjnym, w sytuacji gdy koniec terminu przypada w sobotę.

Wniosek rozpoznany (uchwała z dnia 15 czerwca 2011 r., sygn. akt I OPS 1/11). Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: Sobota jest dniem równorzędnym z dniem ustawowo wolnym od pracy w rozumieniu art. 57 § 4 k.p.a.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następującą skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

RPO-599813-V/08 z dnia 26 kwietnia 2011 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę Rzecznika Praw Obywatelskich na niektóre postanowienia uchwał Rady Miasta K. w przedmiocie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej K.

Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, rozpoznanie skargi i stwierdzenie nieważności zaskarżonych postanowień, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu. W zaskarżonych postanowieniach wprowadzono dodatkowy, nieprzewidziany w ustawie o ochronie praw lokatorów, warunek, od którego zależy ma uzyskanie pomocy mieszkaniowej ze strony gminy przez gospodarstwa domowe o niskich dochodach. Z postanowień tych wynika, że wnioski osób, które zamieszkują w lokalu, w stosunku do którego istnieje zadłużenie w wysokości przekraczającej jeden pełny okres płatności, nie podlegają weryfikacji.

Wprowadzonego kryterium zadłużenia czynszowego, które pozbawia określone grupy osób możliwości ubiegania się o najem lokalu komunalnego nie można zaakceptować w świetle konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). Naruszona została też zasada równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP), jak i zakaz dyskryminacji obywateli (art. 32 ust. 2 Konstytucji RP). Podmioty podobne z uwagi na cechy relewantne jakimi są niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe i niski dochód, zostały postawione w innej sytuacji prawnej, gdyż niektórym z tych podmiotów odebrano możliwość ubiegania się o najem z mieszkaniowego zasobu gminy. Niezgodność wyroku z art. 7 Konstytucji RP wynika z faktu, iż Sąd nie dostrzegł, że zaskarżone postanowienia uchwał wydane zostały z przekroczeniem ustawowego upoważnienia do ich wydania, a tym samym, że Rada Miasta K. nie działała w tym zakresie na podstawie i w granicach obowiązującego prawa.

RPO-662035-V/10 z dnia 28 kwietnia 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 2 ust. 2 pkt 7 Statutu Miejskiej Jednostki Obsługi Gospodarczej, stanowiącego załącznik do uchwały Rady Miasta S. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej „Miejska Jednostka Obsługi Gospodarczej”.

Zgodnie z § 2 ust. 2 pkt 7 Statutu, Miejskiej Jednostce Obsługi Gospodarczej powierzono wykonywanie czynności związanych z prowadzeniem strefy płatnego parkowania, w tym pobieranie należnych opłat. Stosownie do art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o drogach publicznych,

korzystający z dróg publicznych są obowiązani do ponoszenia opłat za parkowanie pojazdów samochodowych na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania. Opłaty te pobiera zarząd drogi, a w przypadku jego braku - zarządca drogi (art. 13b ust. 7 ustawy). Organy są właściwe także do pobierania opłaty dodatkowej będącej administracyjną karą pieniężną za nieuiszczenie opłaty za parkowanie (art. 13f ust. 3 ustawy). W 2001 r. Rada Miasta podjęła uchwałę w sprawie utworzenia zakładu budżetowego pn. „Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego”. Zakres działania ZDiTM obejmuje organizowanie systemu płatnego parkowania i pobierania opłat z tego tytułu, jednak kompetencja tej jednostki organizacyjnej do pobierania opłat za parkowanie wynika wprost z postanowień art. 13b ust. 7 oraz art. 13f ust. 3 ustawy o drogach publicznych. Przeniesienie kompetencji między organami administracji wymaga podstawy ustawowej. Przyznanie przez Radę Miasta kompetencji do pobierania opłat za parkowanie jednostce organizacyjnej nie będącej zarządem drogi nie znajduje oparcia w obowiązującym prawie, przez co narusza zasadę legalizmu (art. 7 Konstytucji RP). Działanie takie narusza także postanowienia art. 13b ust. 7 i art. 13f ust. 3 ustawy o drogach publicznych. Rzecznik wnosi o stwierdzenie nieważności uchwały w zaskarżonym zakresie.

RPO-671643-V/2011 z dnia 28 kwietnia 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 35 ust. 1-3 oraz § 36 ust. 1-3 Uchwały nr XX/503/08 Rady Miasta G. z dnia 28 lutego 2008 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonym przepisom rażące naruszenie przepisów art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, art. 3 ust. 2 pkt 4 i 5 oraz art. 4 pkt 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz art. 11a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt oraz art. 2, 7 i 94 oraz 51 ust. 1 i 2 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie ich nieważności.

Rada Miejska G. wprowadziła obowiązek trwałego znakowania oraz tworzenia specjalnego rejestru psów, a także zobowiązała właścicieli psów do zgłaszania wszelkich zmian o stanie posiadania psa (zmianie właściciela, czy zgonie psa). Podstawy do nałożenia wskazanych powyżej obowiązków nie mogą stanowić przywołane w uchwale przepisy ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

RPO-671498-V/2011 z dnia 28 kwietnia 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 16 pkt 4 - 7 uchwały nr XXVII/269/08 Rady Miejskiej W. z dnia 25 września 2008 r. w sprawie ustalenia szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie miasta W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonym przepisom rażące naruszenie przepisów art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, art. 3 ust. 2 pkt 4 i 5 oraz art. 4 pkt 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz art. 11a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt oraz art. 2, 7 i 94 oraz 51 ust. 1 i 2 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie ich nieważności.

Rada Miejska W. wprowadziła obowiązek trwałego znakowania oraz tworzenia specjalnego rejestru psów, a także zobowiązała właścicieli psów do zgłaszania wszelkich

zmian o stanie posiadania psa (zmianie właściciela, czy zgonie psa). Podstawy do nałożenia wskazanych powyżej obowiązków nie mogą stanowić przywołane w uchwale przepisy ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

RPO-658121-IV/10 z dnia 5 maja 2011 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia Załącznika do Uchwały Rady Miasta G. w sprawie przyjęcia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasta G. na lata 2009 - 2013.

Zaskarżonym postanowieniom Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca naruszenie art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i art. 7 Konstytucji RP oraz wnosi o stwierdzenie ich nieważności. W uchwale pominięto czynnik różnicujący stawki czynszu, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, jakim jest położenie budynku. Istnieje zatem obawa niezasadnego obciążenia lokatorów budynków położonych na obrzeżach miasta, czynszem, którego stawka jest taka sama, jak stawka w lokalach położonych blisko centrum. Zaskarżona uchwała jest niezgodna z wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP zasadą legalizmu, w myśl której organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Oznacza to, że każde działanie organu władzy, w tym także rady gminy, musi mieć oparcie w obowiązującym prawie. Kwestionowana uchwała, podjęta na podstawie upoważnienia ustawowego, jest aktem prawnym powszechnie obowiązującym na obszarze gminy. Powinna zatem odpowiadać wymogom, jakie stawiane są przepisom powszechnie obowiązującym i nie może pozostawać w sprzeczności z aktem wyższego rzędu, jakim jest ustawa.

W piśmie procesowym z dnia 14 czerwca 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich cofnęła skargę z dnia 5 maja 2011 r. i wniosła o umorzenie postępowania w sprawie, bowiem Rada Miasta G. zmieniła postanowienia zaskarżonej uchwały, wprowadzając jako czynnik obniżający wartość użytkową lokali, oprócz położenia lokalu w budynku, wyposażenia budynku i lokalu w urządzenia techniczne i instalacje oraz ogólny stan techniczny budynku lub lokalu, także położenie budynku.

RPO-658408-V/10 z dnia 31 maja 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na pkt 3.4.2. załącznika nr 2 do uchwały Nr XXXII/268/03 Rady Miasta K. w sprawie opłat za parkowanie pojazdów samochodowych na drogach publicznych na terenie K. , w części zawierającej zwrot „gdy zameldowanie na pobyt stały ma miejsce poza Miastem K.”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca powyższej uchwale w zaskarżonym zakresie rażące naruszenie art. 32 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie nieważności uchwały w tej części. W powołanej uchwale Rada Miasta K. ustaliła stawki opłat jednorazowych za parkowanie oraz wprowadziła opłaty abonamentowe dla niektórych użytkowników drogi. Uprawnionymi do abonamentu postojowego mieszkańca są wszystkie osoby zameldowane na pobyt stały na terenie strefy płatnego parkowania oraz mieszkańcy strefy zameldowani na jej obszarze na pobyt czasowy, którzy posiadają stały meldunek poza K. Natomiast prawo do wspomnianego abonamentu nie przysługuje osobom, które zameldowały się na pobyt

czasowy na terenie strefy i jednocześnie zameldowane są na pobyt stały w K., w lokalu położonym poza strefą. W uzasadnieniu skargi Rzecznik stwierdza, że nieprzyznanie prawa do abonamentu mieszkańca osobom zameldowanym czasowo na terenie strefy płatnego parkowania, które jednocześnie są zameldowane na stałe w K. poza obszarem strefy, wprowadza niczym nieuzasadnione zróżnicowanie uprawnień zmotoryzowanych mieszkańców strefy płatnego parkowania. Stanowi to niezgodną z art. 32 Konstytucji RP dyskryminację mieszkańców strefy płatnego parkowania, których miejscem pobytu stałego jest lokal znajdujący się w granicach administracyjnych K., lecz położony poza obszarem strefy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła swój udział w postępowaniach toczących się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym:

RPO-667019-V/11 z dnia 29 kwietnia 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniach przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie wydalenia z terytorium Polski siedmioosobowej rodziny ormiańskiej, zamieszkującej w Polsce od 1994 r.

Decyzje o wydaleniu wydane w drugiej instancji przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców obejmowały m.in. troje małoletnich dzieci, które urodziły się w Polsce i dwoje pełnoletnich już Cudzoziemców, którzy przyjechali do Polski w wieku 2 i 4 lat. W przedstawionym Sądowi stanowisku Rzecznik Praw Obywatelskich podnosi m.in., iż decyzje o wydaleniu członków rodziny z Polski godzą w prawo do ochrony życia prywatnego Cudzoziemców, gwarantowane art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W ocenie Rzecznika, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców nie dopełnił także obowiązku należytego zabezpieczenia interesów dzieci, nałożonego na organy administracji publicznej przepisami Konwencji ONZ o Prawach Dziecka. RPO wskazuje przy tym, iż uzasadniając decyzje Szef Urzędu nie odniósł się w sposób wyczerpujący do sytuacji osobistej Cudzoziemców, w tym m.in. do długotrwałości ich pobytu w Polsce, charakteru więzów łączących ich z krajem pobytu i krajem pochodzenia, ewentualnych przeszkód do zamieszkania w kraju pochodzenia oraz skutków wynikających z przeniesienia się do tego kraju. W żaden sposób nie nawiązał także do stanu psychofizycznego małoletnich i nie ocenił, jak konieczność opuszczenia kraju urodzenia i przerwania nauki w polskiej szkole, wpłynie na ten stan.

Skargi uwzględnione (wyroki z dnia 25 maja 2011 r.). Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie uchylił decyzje Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, orzekające o wydaleniu Cudzoziemców z terytorium Polski.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego:

RPO-649348-V/10 z dnia 19 kwietnia 2011 r. – wniosek do Wójta Gminy o wszczęcie postępowania administracyjnego w trybie art. 29 ust. 3 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo

wodne w sprawie zmiany stosunków wodnych w miejscowości R. i niekorzystnego oddziaływania na działkę stanowiącą własność osoby zamieszkałej w tej miejscowości.

W związku ze skargą indywidualną w sprawie zalewania nieruchomości, Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpiła do Wójta Gminy o złożenie wyjaśnień oraz udzielenie informacji o sposobie załatwienia skargi. W ocenie Rzecznika procedowanie w tej sprawie przez Wójta Gminy nie znajduje oparcia w obowiązującym porządku prawnym. Stosownie bowiem do dyspozycji art. 104 k.p.a., organ administracji publicznej załatwia sprawę przez wydanie decyzji, chyba że przepisy stanowią inaczej. Wydanie decyzji administracyjnej umożliwi stronie postępowania, gdy nie zgadza się ona z rozstrzygnięciem, złożenie odwołania do organu II instancji.

Wojewódzkie Sądy Administracyjne wydały następujące orzeczenia w sprawie skarg wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-599813-V/08 z dnia 2 grudnia 2009 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie przepisów prawa miejscowego dotyczących zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej K.

Skarga oddalona (wyrok z dnia 8 marca 2011 r., sygn. akt III SA/Kr 23/10).

RPO-610004-IV/09 z dnia 3 marca 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia Załącznika do uchwały Nr XXXIII/184/2009 Rady Gminy E. z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy E.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 20 maja 2011 r., sygn. akt II SA/Ol 258/11) z powodu zmiany uchwały przez Radę Gminy, w sposób uwzględniający skargę RPO.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-651625-II/11 z dnia 16 maja 2011 r. – w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego w celu wyegzekwowania od oskarżonego obowiązku poddania się badaniom.

Na tle spraw badanych w Biurze RPO ujawnił się problem możliwości wyegzekwowania od oskarżonego obowiązku poddania się badaniom poprzez zastosowanie środków przymusu bezpośredniego, a także problem asysty towarzyszącej temu badaniu. Przepisy art. 74 § 1 oraz art. 74 § 2 k.p.k. wprowadzają obowiązek poddania się przez oskarżonego (podejrzanego) określonym badaniom. Na podstawie art. 74 § 4 k.p.k. zostało wydane rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej. Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia, w celu wymuszenia badania stosuje się przymus bezpośredni. Okoliczność ta podlega udokumentowaniu (§ 5 ust. 2). Możliwość stosowania środków przymusu bezpośredniego przewidziano też w § 10 ust. 1. Tymczasem przepisy k.p.k. nie regulują kwestii stosowania środków przymusu bezpośredniego w przypadku odmowy wykonania badań. Kwestionowane przepisy rozporządzenia zostały wydane z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego, są więc niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Są także niezgodne z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, gdyż regulują materię zastrzeżoną do wyłącznej właściwości władzy ustawodawczej. Treść § 5 ust. 1 rozporządzenia przewiduje zapewnienie asysty w czasie badania, niezależnie od tego, czy osoba podlegająca badaniu wyrazi na to zgodę. Przepisy k.p.k. nie zawierają takiego wymogu. Zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, obecność osób spoza personelu medycznego w trakcie badania wymaga zgody pacjenta. Rozporządzenie nie może być sprzeczne z ustawą, na podstawie której zostało wydane, a także z innymi ustawami, które regulują materię będącą przedmiotem rozporządzenia. Przepis § 5 ust. 1 jest także niezgodny z konstytucyjnym prawem do prywatności, gdyż reguluje materię ustawową.

RPO-630266-II/09 z dnia 14 czerwca 2011 r. - w sprawie braku prawa do korzystania z obrońcy na etapie prowadzenia czynności wyjaśniających przez osoby, co do których istnieją uzasadnione podstawy do sporządzenia przeciwko nim wniosku o ukaranie.

Zgodnie z art. 4 k.p.w. „obwinionemu przysługuje prawo do obrony, w tym do korzystania z pomocy jednego obrońcy, o czym należy go pouczyć”. Obwinionym jest osoba, przeciwko której wniesiono wniosek o ukaranie w sprawie o wykroczenie (art. 20 § 1 k.p.w.). Z przepisów tych wynika, że obrońca może być ustanowiony dopiero po skierowaniu do sądu wniosku o ukaranie. W tym stanie rzeczy uznać należy, że prawo do

obrony w postępowaniach w sprawach o wykroczenia jest realizowane dopiero na etapie postępowania sądowego. Zdaniem Rzecznika, art. 4 k.p.w. - w zakresie, w jakim pomija prawo do korzystania z obrońcy na etapie prowadzenia czynności wyjaśniających przez osoby, co do których istnieją uzasadnione podstawy do sporządzenia przeciwko nim wniosku o ukaranie - jest niezgodny z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz z art. 6 ust. 3 lit. c Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka. Omawiane pominięcie legislacyjne może pozostawać w sprzeczności także z konstytucyjną zasadą równości. Etap czynności wyjaśniających podobny jest w swym charakterze do etapu postępowania przygotowawczego. Skoro zatem podejrzany ma zagwarantowane prawo do korzystania z pomocy obrońcy na etapie postępowania przygotowawczego, to również takie prawo winno być zagwarantowane osobie, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie - na etapie czynności wyjaśniających w sprawie o wykroczenie. Prawo do obrony jest elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego. Należy zatem uznać, iż ograniczenie tego prawa na etapie czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia musi stanowić również o naruszeniu zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

RPO-625338-I/09 z dnia 20 czerwca 2011 r. – w sprawie wyłączenia prawa członka Polskiego Związku Łowieckiego ukaranego karą inną niż pociągającą za sobą utratę członkostwa w zrzeszeniu, do wniesienia odwołania do sądu.

Zakwestionowane przez Rzecznika przepisy Prawa łowieckiego są tak ogólne, iż w istocie dają organom Polskiego Związku Łowieckiego niczym nieograniczone możliwości kształtowania regulacji w zakresie dyscyplinarnego sądownictwa łowieckiego. Regulacja ustawowa zawarta w art. 34 pkt 6 Prawa łowieckiego nie określa, nawet w sposób ramowy, zasad, jakimi powinno się rządzić dyscyplinarne sądownictwo łowieckie. Przepis ten ma zatem charakter blankietowy. Pozostawienie PZŁ niemal nieograniczonej swobody regulacyjnej w zakresie sądownictwa dyscyplinarnego jest sprzeczne z postulatem pewności prawa oraz zasadą zaufania obywateli do państwa, wynikającą z art. 2 Konstytucji RP.

Jednocześnie art. 33 ust. 6 Prawa łowieckiego stanowi, że po wyczerpaniu postępowania wewnątrzorganizacyjnego, w sprawach nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz utraty członkostwa w kole łowieckim, zainteresowany może dochodzić swoich praw na drodze sądowej. W ocenie Rzecznika art. 33 ust. 6, stanowiący doprecyzowanie art. 34 pkt 6 Prawa łowieckiego - w zakresie, w jakim wyłącza prawo członka zrzeszenia ukaranego karą inną niż pociągającą za sobą utratę członkostwa w zrzeszeniu, do wniesienia odwołania do sądu - sprzeczny jest z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, stanowiącym, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd oraz z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, według którego ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

RPO-577154-II/07 z dnia 21 czerwca 2011 r. – w sprawie braku regulacji dotyczącej możliwości dostępu do akt sprawy o wykroczenie na etapie czynności wyjaśniających.

Na tle spraw badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się ogólny problem braku regulacji dotyczącej możliwości dostępu do akt sprawy o wykroczenie na etapie czynności wyjaśniających. Pominięcie legislacyjne w art. 38 § 1 k.p.w. - w postaci braku odesłania do § 5 art. 156 k.p.k. - stanowi naruszenie prawa do obrony osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie. Świadczy to o niezgodności art. 38 § 1 k.p.w. - w zaskarżonym zakresie - z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP oraz z art. 6 ust. 3 lit. b Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Okazuje się bowiem, że na etapie postępowania wyjaśniającego w sprawie o wykroczenie osoba podejrzewana o popełnienie wykroczenia nie może ubiegać się o dostęp do akt sprawy jej dotyczącej. Co więcej, omawiane pominięcie legislacyjne w art. 38 § 1 k.p.w. może pozostawać w sprzeczności z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, w którym wyrażona jest zasada równości. Skoro podejrzany ma względne prawo przeglądania akt w postępowaniu przygotowawczym, to również takie prawo winno być zagwarantowane osobie, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie - na etapie czynności wyjaśniających w sprawie o wykroczenie. Możliwość dostępu do akt sprawy winna być wówczas ograniczana jedynie ze względu na konieczność ochrony dobra danego postępowania. Przepis art. 38 § 1 k.p.w. - w zaskarżonym zakresie - jest zatem niezgodny z zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Niezasadne ograniczenie prawa do obrony na etapie czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia narusza zasadę demokratycznego państwa prawnego. W tym stanie rzeczy art. 38 § 1 k.p.w. jest również niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

RPO-666037-II/11 z dnia 29 czerwca 2011 r. - w sprawie stosowania przez poszczególne służby w ramach kontroli operacyjnej środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawną informacji i dowodów oraz ich utrwalania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżyła niektóre przepisy ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej, ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, dotyczące stosowania kontroli operacyjnej. W świetle zaskarżonych przepisów, w ramach kontroli operacyjnej dopuszczalne jest stosowanie wszelkich środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawną informacji i dowodów oraz ich utrwalanie. Zdaniem Rzecznika obowiązujące w interesującym zakresie przepisy prawa są niezgodne z konstytucyjnym standardem ochrony prawa do prywatności. Ustawodawca nie skonkretyzował, z jakich środków technicznych mogą korzystać służby w celu zdobycia informacji i dowodów. Ustawodawca nie sprecyzował też, o jakie informacje i dowody chodzi. W efekcie, wbrew regule konstytucyjnej, to nie ustawodawca, lecz same służby nieskrępowane w tym zakresie postanowieniami ustawy, określają rodzaje danych o jednostce, które chcą pozyskać w ramach prowadzonej przez siebie kontroli operacyjnej, stosując nieograniczoną przez ustawodawcę gamę środków technicznych. Ustawodawca

uchybił ponadto zasadzie określoności ustawowej ingerencji w wolności i prawa jednostki. Dlatego też objęte wnioskiem przepisy są także niezgodne z art. 2 Konstytucji RP.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w postępowaniach w sprawie następujących skarg konstytucyjnych:

RPO-670440-III/11 z dnia 19 maja 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Romana W. (sygn. akt SK 7/11).

RPO-671077-I/11 z dnia 31 maja 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu dotyczącym skargi konstytucyjnej Andrzeja W. (sygn. akt SK 8/11).

W sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-623101-I/09 z dnia 27 sierpnia 2009 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Marty P. (sygn. akt SK 27/09).

Pismem procesowym z dnia 9 maja 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich **odstąpiła** od udziału w postępowaniu ze skargi konstytucyjnej Marty P., przychylając się do argumentów zawartych w stanowiskach przedstawionych przez Marszałka Sejmu RP oraz Prokuratora Generalnego, że źródłem naruszeń praw jednostki w zakresie objętym skargą konstytucyjną jest niewłaściwa praktyka stosowania przepisów prawa.

RPO-655817-IV/10 z dnia 17 listopada 2010 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Henryka C. dotyczącej przedawnienia roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie (sygn. akt SK 18/10).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie, że art. 555 Kodeksu postępowania karnego - w zakresie, w jakim określa termin przedawnienia roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie - jest niezgodny: z art. 77 ust. 1 w związku z art. 41 ust. 5 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, z art. 77 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Stosownie do treści art. 555 k.p.k., roszczenia przewidziane w Rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego (roszczenia o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego, niesłuszne tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie) przedawniają się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, przy czym w wypadku tymczasowego aresztowania tak określony termin należy liczyć od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w razie zaś zatrzymania - od daty zwolnienia. W ocenie Rzecznika, normatywne ukształtowanie art. 555 k.p.k. skutkuje nieproporcjonalnym

ograniczeniem prawa do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie władzy publicznej, które to prawo gwarantowane jest przez art. 77 ust. 1 Konstytucji RP. Konstytucja RP w art. 41 ust. 5 przyznaje także prawo do odszkodowania tym osobom, które w sposób bezprawny zostały pozbawione wolności - w tym także osobom bezprawnie aresztowanym; należy zatem uznać, że norma art. 555 k.p.k. narusza równocześnie art. 41 ust. 5 Konstytucji RP. Termin przewidziany w art. 555 k.p.k. jest w zasadzie najkrótszym spośród istniejących w obrocie prawnym terminów przedawnienia roszczeń deliktowych, a jednocześnie brak jest istotnych racji dla tej „regulacji szczegółowej”.

RPO-661691-II/10 z dnia 12 stycznia 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Beaty S. dotyczącej sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (sygn. akt SK 25/10).

W piśmie z dnia 7 kwietnia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła następujące stanowisko: przepis § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji - w zakresie, w jakim zakazuje obrońcom możliwości sporządzania notatek podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności oraz z akt oznaczonych klauzulą tajności w sprawie karnej - jest niezgodny z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Brak możliwości sporządzania przez obrońców notatek podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności oraz z akt oznaczonych klauzulą tajności, ogranicza w sposób niedopuszczalny konstytucyjne prawo do obrony, będące fundamentalną zasadą procesu karnego. Jak zauważa Rzecznik w uzasadnieniu swojego stanowiska, w związku z utratą mocy obowiązującej przepisu art. 181 § 2 Kodeksu postępowania karnego w dotychczasowym brzmieniu, utraciło również swą moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r., jednakże wydanie orzeczenia w niniejszej sprawie wydaje się konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw skarżącej.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-583542-II/08 z dnia 28 kwietnia 2008 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Marka J. dotyczącej zasad zwrotu świadkom kosztów dojazdu.

Skarga konstytucyjna uwzględniona (wyrok z dnia 22 marca 2011 r., sygn. akt SK 13/08).

RPO-603916-VI/08 z dnia 9 lutego 2009 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie połączonych skarg konstytucyjnych Marka P. dotyczących zróżnicowania opodatkowania w zależności od posiadania rodziny na utrzymaniu.

Skarga konstytucyjna oddalona (wyrok z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt SK 62/08).

RPO-653529-IV/10 z dnia 10 października 2010 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Ewy C. dotyczącej zasad dziedziczenia roszczenia z tytułu zachowku.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 8 czerwca 2011 r., sygn. akt SK 14/10) ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-559982-I/07 z dnia 20 czerwca 2008 r. – w sprawie sankcji za tzw. kłamstwo lustracyjne osób wykonujących zawody prawnicze.

Wniosek uwzględniony (wyrok z dnia 19 kwietnia 2011 r., sygn. akt K 19/08).

RPO-585798-IV/08 z dnia 16 czerwca 2009 r. - w sprawie przepisu zezwalającego na wygaśnięcie roszczenia o odszkodowanie przez wydaniem decyzji potwierdzającej nabycie prawa własności nieruchomości zajętej pod drogę publiczną przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego.

Wniosek oddalony (wyrok z dnia 19 maja 2011 r., sygn. akt K 20/09).

VII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

1. RPO-605914-VII/09 z dnia 19 marca 2010 r. – w sprawie potrzeby wydania rozporządzenia regulującego warunki bytowe, jakim powinny odpowiadać policyjne izby dziecka wraz z regulaminem pobytu nieletnich w tego typu placówkach ((Informacja 1-3/2010, str. 104).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (17.05.2011 r.) w nawiązaniu do wcześniejszej odpowiedzi z dnia 21.04.2010 r. poinformował, że została podjęta decyzja o przeniesieniu zmiany art. 15 ust. 10 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji do znajdującego się na etapie uzgodnień międzyresortowych projektu ustawy o zapewnieniu bezpieczeństwa w związku z organizacją Turnieju Finałowego UEFA EURO 2012 oraz o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny wykonawczy, ustawy - Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw.

2. RPO-634394-II/09 z dnia 28 września 2010 r. – w sprawie potrzeby skutecznego zagwarantowania w procesie karnym uprawnień dzieci do swobodnego wyrażania poglądów we własnych sprawach (Informacja 7-9/2010, str. 53).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (04.07.2011 r.) wyjaśnił, że w myśl art. 51 k.p.k. małoletni pokrzywdzony nie może działać samodzielnie w procesie karnym. Uprawnienie takie przysługuje tylko osobie pełnoletniej, mającej pełną zdolność do czynności prawnych. Z tego względu pokrzywdzony będący małoletnim musi być reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego albo osobę, pod której pieczęą pozostaje. W obecnym stanie prawnym małoletni nie jest pozbawiony prawa do inicjowania postępowania karnego, gdyż to nie wniosek o ściganie inicjuje postępowanie, ale zawiadomienie o przestępstwie, które może złożyć każdy, bez względu na wiek. W sytuacji, gdy sprawcą czynu zabronionego popełnionego na szkodę dziecka jest jego przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której pieczęą pozostaje, to organy procesowe stają się gwarantami prawidłowej realizacji uprawnień dziecka. Wówczas w procesie karnym dziecko reprezentuje kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy. Postępowanie w tym przedmiocie sąd może wszcząć z urzędu.

Propozycja uczynienia wszystkich przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich przestępstwami ściganymi z urzędu nie wydaje się słuszna. Przestępstwa wnioskowe, co do zasady naruszają dobra, które należą do osobistej sfery życia człowieka. W rezultacie, ingerencja organów ścigania wbrew woli pokrzywdzonego w tej kategorii spraw może prowadzić do wtórnej wiktymizacji. Właściwe rozwiązanie sygnalizowanego przez Rzecznika problemu złożenia prawnie skutecznego wniosku o ściganie, w wypadku gdy przedstawiciel ustawowy małoletniego jest jednocześnie sprawcą przestępstwa, co do którego ustawa wymaga złożenia wniosku o ściganie, wymaga dalszych prac. Z tego względu z problematyką związaną z uprawnieniami dzieci w procesie karnym, objętą wystąpieniami Rzecznika, zostanie zapoznana Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego.

3. RPO-662364-II/10 z dnia 5 grudnia 2010 r. – w sprawie zasad porozumiewania się tymczasowo aresztowanego ze swoim obrońcą (Informacja 10-12/2010, str. 33).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (26.04.2011 r.) poinformował, iż czasowe i przedmiotowe ograniczenia swobody kontaktowania się podejrzanego z obrońcą - w szczególnie uzasadnionych wypadkach - nie wykraczają poza granice ich niezbędności i konieczności dla zabezpieczenia innych wartości konstytucyjnie chronionych niż prawo do obrony, które w aktualnym stanie prawnym nie jest wyłączane arbitralną decyzją prokuratora, a jedynie ograniczany jest sposób jego realizacji i to na określony, stosunkowo krótki czas. Odnosząc się do zagadnienia prawnej podstawy umożliwiającej prokuratorowi zastrzeżenie kontroli korespondencji podejrzanego z obrońcą, zawartej w art. 73 § 2 k.p.k., stwierdzono w odpowiedzi, iż pomimo niewyrażenia w treści tego przepisu szczególnej przesłanki zastosowania przez prokuratora wskazanego uprawnienia, jego racjonalna wykładnia powinna prowadzić do przyjęcia poglądu, że również w tym zakresie zaistnienie „szczególnie uzasadnionego wypadku” warunkuje możliwość zastosowania kontroli korespondencji. Niewyrażenie *expressis verbis* w omawianym przepisie przesłanki warunkującej zastosowanie kontroli korespondencji należy jednak uznać za rozwiązanie

budzące wątpliwości. Dlatego Minister Sprawiedliwości skieruje wystąpienie do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, z prośbą o wydanie opinii w zakresie celowości modyfikacji przepisu art. 73 § 2 k.p.k., prowadzącej do wyrażenia w jego treści przesłanki warunkującej zastosowanie określonej w nim instytucji, uzasadnionej zasługującymi na ochronę względami procesowymi. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że Komisja Europejska prowadzi prace przygotowawcze nad dyrektywą dotyczącą prawa do porady i pomocy prawnej, która będzie zmierzała do daleko idącego zawężenia możliwości ograniczenia prawa podejrzanego do kontaktu z obrońcą.

4. RPO-111649-II/92 z dnia 9 lutego 2011 r. – w sprawie utrudnionego dostępu osób pozbawionych wolności do informacji publicznej (Informacja 1-3/2011, str. 32).

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (27.05.2011 r.) poinformował, że na gruncie zgodnego stanowiska przedstawicieli doktryny, a także judykatury, udostępnienie informacji publicznej w Biuletynie Informacji Publicznej wyłącza obowiązek ponownego jej udostępnienia na wniosek zainteresowanego. W aktualnym stanie prawnym, zgodnie ze stanowiskiem Centralnego Zarządu Służby Więziennej, w przypadku potrzeby uzyskania dokumentów zamieszczonych w Biuletynie Informacji Publicznej, w tym treści aktów prawnych, niezbędnych dla osadzonego, osadzony winien zwrócić się w pierwszej kolejności do funkcjonariusza lub pracownika jednostki penitencjarnej, a jeżeli udostępnienie będzie możliwe, wówczas osadzony niezwłocznie otrzyma żądany dokument.

5. RPO-666617-III/11 z dnia 17 lutego 2011 r. – w sprawie odmawiania przez ZUS ustalenia wysokości kapitału początkowego osobom, które przed 1 stycznia 1999 r. nie przepracowały sześciu miesięcy kalendarzowych (Informacja 1-3/2011, str. 37).

Minister Pracy i Polityki Społecznej (13.04.2011 r.) podzieliła opinię, że zasady ustalania kapitału początkowego budzą wątpliwości, ponieważ nie ma racjonalnego uzasadnienia, aby jego obliczenie było uwarunkowane udowodnieniem co najmniej 6 miesięcy i 1 dnia stażu ubezpieczeniowego przed 1999 r. W Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej przygotowano projekt ustawy nowelizującej ustawę o emeryturach i rentach z FUS, zawierający propozycję zmiany sposobu ustalania kapitału początkowego, umożliwiającą obliczenie go za każdy udowodniony staż ubezpieczeniowy. Proponowana zmiana przepisów art. 174 umożliwiłaby przyjęcie do obliczeń stażu ubezpieczeniowego wyrażonego w dniach, a nie tylko w pełnych latach, jeżeli jest to korzystniejsze dla ubezpieczonego.

6. RPO-665853-I/11 z dnia 3 marca 2011 r. – w sprawie możliwości utrwalania przez stronę przebiegu rozprawy w procesie cywilnym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk (Informacja 1-3/2011, str. 43).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (20.04.2011 r.) stwierdził, że nie zachodzi potrzeba podjęcia działań legislacyjnych w zakresie, o którym mowa w wystąpieniu Rzecznika. W postępowaniu cywilnym zasadą jest utrwalanie przebiegu posiedzenia jawnego za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk (protokół elektroniczny). Sporządzany jest także skrócony protokół pisemny, obejmujący

najbardziej istotne informacje o przebiegu i wynikach posiedzenia. Przepisy k.p.c. nie zawierają regulacji zakazującej stronie nagrywania rozprawy ani uzależniającej realizację takiego uprawnienia od uprzedniej zgody sądu. Jeżeli jednak sposób nagrywania przez stronę przebiegu rozprawy powodowałby naruszenie powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych, sąd w ramach instrumentów policji sesyjnej mógłby upomnieć stronę, co w okolicznościach konkretnej sprawy - jak się wydaje - mogłoby przybrać również formę zakazu dalszego nagrywania rozprawy. W odpowiedzi poinformowano jednocześnie, że projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego znajduje się na końcowym etapie uzgodnień międzyresortowych.

7. RPO-663564-V/10 z dnia 7 marca 2011 r. – w sprawie zasad oceny zdolności kredytowej stosowanych przez banki (Informacja 1-3/2011, str. 44).

Prezes Związku Banków Polskich (01.04.2011 r.) poinformował, że wystąpienie Rzecznika zostało przekazane bankom celem zrationalizowania żądania wyroków rozwodowych. Jednocześnie wyjaśnił, że praktyka żądania przez banki wyroków rozwodowych, które często zawierają postanowienia w zakresie nałożonych zobowiązań alimentacyjnych, jest jak najbardziej adekwatna do celu, jakim jest ocena zdolności kredytowej byłego małżonka. Wyrok rozwodowy zawierający informacje o obowiązkach natury majątkowej jest dokumentem niezbędnym do dokonania oceny zdolności kredytowej, a wymóg jego dostarczenia jest niczym innym jak realizacją obowiązku wynikającego z art. 70 Prawa bankowego. Z uwagi na fakt, iż powyższy przepis nie określa danych i informacji niezbędnych dla dokonania oceny zdolności kredytowej, należy uznać, iż bank może zażądać wszelkich dokumentów niezbędnych do oceny ryzyka związanego z zawarciem umowy kredytowej.

8. RPO-667603-V/11 z dnia 7 marca 2011 r. – w sprawie wątpliwości interpretacyjnych przy stosowaniu 7% stawki podatku VAT w społecznym budownictwie mieszkaniowym (Informacja 1-3/2011, str. 44).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (11.04.2011 r.) poinformował, że przepisy zawarte w art. 41 ust. 12 - 12c ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług odpowiadają regulacjom unijnym. Roboty budowlane polegające na przebudowie budynku szpitalnego na budynek sklasyfikowany w Polskiej Klasyfikacji Obiektów Budowlanych jako budynek instytucji ochrony zdrowia świadczących usługi zakwaterowania z opieką lekarską i pielęgniarstwem, jeżeli zmiana przeznaczenia i klasyfikacji wynika ze stosownej dokumentacji, mogą być objęte stawką obniżoną. W wyniku przebudowy obiektu budowlanego (oddziału szpitalnego) powstanie obiekt zaliczony do budownictwa objętego społecznym programem mieszkaniowym sklasyfikowany w PKOB jako budynek instytucji ochrony zdrowia świadczących usługi zakwaterowania z opieką lekarską i pielęgniarstwem, zwłaszcza dla ludzi starszych i niepełnosprawnych (art. 41 ust. 12a ustawy o podatku od towarów i usług). W związku z powyższym w Ministerstwie Finansów zostanie przeprowadzona analiza prawidłowości wydanej interpretacji w celu dokonania jej zmiany w trybie art. 14e ust. 1 Ordynacji podatkowej. Zasadność ewentualnej zmiany

legislacyjnej zostanie przeanalizowana przy najbliższej zmianie przepisów ustawy o podatku od towarów i usług.

9. RPO-651195-V/10 z dnia 7 marca 2011 r. – w sprawie zasad wypłaty świadczenia przez zakłady ubezpieczeń w sytuacji, gdy doszło do urodzenia martwego dziecka (Informacja 1-3/2011, str. 43).

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (08.04.2011 r.) poinformowała, że wszystkie sygnały w sprawie uregulowania kwestii wypłaty świadczenia w przypadku urodzenia martwego dziecka, jakie docierały do UOKiK, dotyczyły grupowych ubezpieczeń pracowniczych. Tymczasem w odniesieniu do tego rodzaju ubezpieczeń w ogóle nie można mówić o istnieniu stosunku konsumenckiego. Do tej pory UOKiK nie badał w tym aspekcie ogólnych warunków ubezpieczenia wykorzystywanych w umowach zawieranych z konsumentami lub na ich rzecz. Zakłady ubezpieczeń dysponują pewnym zakresem swobody przy określaniu, za co będą ponosić odpowiedzialność. Narzucanie towarzystwom ubezpieczeniowym definicji publicznoprawnych byłoby co do zasady pozbawione podstaw prawnych.

W odniesieniu do uwag dotyczących wymogu rejestracji urodzenia martwego i niejednolitej praktyki szpitali dotyczącej wystawiania kart zgonu, stwierdzono w odpowiedzi, że potencjalny problem mógłby dotyczyć tylko tych przypadków, gdy ochroną ubezpieczeniową objęte jest martwe urodzenie (a ściślej, zgodnie z przepisami o dokumentacji medycznej, poronienie) przed upływem 22 tygodnia ciąży, kiedy nie ma obowiązku rejestracji takiego zdarzenia w aktach stanu cywilnego, a jednocześnie zakład ubezpieczeń wymagałby potwierdzenia takiej rejestracji. Niedozwoloną klauzulą umowną byłaby taka, która wymagałaby od konsumenta przedstawienia dokumentu, którego nie ma możliwości uzyskać albo którego uzyskanie powodowałoby nadmierne trudności.

10. RPO-649043-III/10 z dnia 9 marca 2011 r. – w sprawie braku uprawnień funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu do odprawy oraz ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy, w przypadku zwolnienia ze służby z powodu dwukrotnego niestawienia się bez usprawiedliwienia przed komisją lekarską (Informacja 1-3/2011, str. 45).

Sekretarz Kolegium ds. Służb Specjalnych (18.05.2011 r.) nie zgodził się ze stanowiskiem przedstawionym w wystąpieniu Rzecznika. Wyjaśnił, iż stosownie do postanowień art. 59 ustawy o ABW oraz AW, a także art. 18 ustawy o służbie funkcjonariuszy SKW oraz SWW, właściwy szef służby może kierować funkcjonariuszy podległej służby, z urzędu lub na ich wniosek, do komisji lekarskiej w celu określenia stanu zdrowia oraz ustalenia zdolności fizycznej i psychicznej do służby, jak również związku poszczególnych schorzeń ze służbą. Niestawienie się przed komisją kwalifikowane jest zatem jako niewykonanie polecenia przełożonego i nie znajduje akceptacji w przepisach pragmatyk służbowych. W związku z tym wykluczenie funkcjonariuszy, którzy nie wypełnili polecenia przełożonego i nie stawili się przed komisją lekarską, z grona

otrzymujących należności m.in. odprawę, ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy, jest w pełni uzasadnione.

11. RPO-604125-IV/08 z dnia 14 marca 2011 r. - w sprawie ustanowionego w rozporządzeniu ograniczenia kręgu pracowników Służby Leśnej uprawnionych do bezpłatnego mieszkania albo równoważnika pieniężnego (Informacja 1-3/2011, str. 45).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska – Główny Konserwator Przyrody (14.04.2011 r.) poinformował, że Minister Środowiska podziela wątpliwości Rzecznika przedstawione w wystąpieniu. Prace nad założeniami do projektu nowelizacji ustawy o lasach zostały wznowione, a stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich zostanie uwzględnione w toku dalszych prac.

12. RPO-660930-I/10 z dnia 15 marca 2011 r. – w sprawie zakresu danych w zaświadczeniu dotyczącym stanu cywilnego, wydawanym osobom chcącym zawrzeć związek małżeński za granicą (Informacja 1-3/2011, str. 47).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (12.04.2011 r.) wyjaśnił, że w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji podjęto działania zmierzające do zmiany obowiązującego wzoru zaświadczenia o zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa za granicą, stanowiącego załącznik nr 11 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 września 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania aktów stanu cywilnego, sposobu prowadzenia ksiąg stanu cywilnego, ich kontroli, przechowywania i zabezpieczenia oraz wzorów aktów stanu cywilnego, ich odpisów, zaświadczeń i protokołów. Proponowana zmiana ma na celu umożliwienie wydawania zaświadczenia stwierdzającego zdolność prawną do zawarcia małżeństwa za granicą niezawierającego danych dotyczących przyszłego współmałżonka wnioskodawcy. Uzasadnieniem dla przyjęcia powyższego rozwiązania jest fakt, że zdolność zawarcia związku małżeńskiego odnosi się jedynie do osoby, która zamierza zawrzeć małżeństwo za granicą. Oznacza to, że rola kierownika urzędu stanu cywilnego czy konsula RP ograniczyć się powinna do zbadania tych elementów, które w świetle prawa polskiego wymagane są do stwierdzenia, że małżeństwo może być zawarte przez wnioskującą osobę.

13. RPO-650787-I/10 z dnia 15 marca 2011 r. – w sprawie kontrowersyjnej zmiany regulaminu portalu społecznościowego - Nasza Klasa (Informacja 1-3/2011, str. 47).

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (06.04.2011 r.) poinformowała, że w dniu 30 marca 2011 r. postanowiła o wszczęciu postępowania wyjaśniającego, mającego na celu wstępne ustalenie, czy działanie Nasza Klasa sp. z o.o., polegające na stosowaniu w Regulaminie Serwisu nk.pl postanowień art. 10 pkt m oraz art. 11 pkt m, może stanowić naruszenie przepisów, uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ustawy lub naruszenie chronionych prawem interesów konsumentów, uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach. W opinii Prezesa UOKiK nie wydaje się, aby postanowienie umowne dotyczące konsekwencji umieszczenia danych w serwisie nk.pl (art. 6 Regulaminu), kształtowało prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny

z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Ewentualne nadużycia ze strony Spółki mogą być przedmiotem roszczeń konsumenta na gruncie przepisów Kodeksu cywilnego, dotyczących ochrony dóbr osobistych. Akceptacja nowego Regulaminu w terminie 30 dni od jego ogłoszenia, jako warunku niezbędnego do możliwości dalszego korzystania z serwisu, nie wzbudza wątpliwości Prezesa UOKiK. Fakt braku akceptacji w całości nowego Regulaminu może usprawiedliwiać wykluczenie użytkownika z serwisu.

14. RPO-658709-II/10 z dnia 17 marca 2011 r. – w sprawie braku właściwej zabudowy kąpoków sanitarnych w niektórych jednostkach penitencjarnych ((Informacja 1-3/2011, str. 48).

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (15.04.2011 r.) poinformował, że w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej opracowano w 2006 r. jednolite zasady projektowania pawilonów penitencjarnych dotyczące nowopowstałych budynków. Jednocześnie jednostki penitencjarne podejmują działania remontowe w celu stałego podnoszenia standardów pobytu w zakładach karnych i aresztach śledczych. Poprawa warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych jest jednym z zadań priorytetowych więziennictwa, jednakże jest ona realizowana sukcesywnie, w ramach przyznawanych środków finansowych. Nie można w pełni zgodzić się z twierdzeniem, iż stosowane obecnie formy izolacji kąpoków sanitarnych za pomocą zasłon, kotar lub ścianek działowych, nie stanowią rozwiązania zapewniającego realizację obowiązku stworzenia warunków zachowania intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. W odpowiedzi poinformowano ponadto, że Centralny Zarząd Służby Więziennej przygotowuje analizę w zakresie określenia ilości cel mieszkalnych nieposiadających trwałej zabudowy kąpoków sanitarnych i oceny potrzeb finansowych niezbędnych do wykonania takiej zabudowy.

15. RPO-669334-I/11 z dnia 21 marca 2011 r. – w sprawie ograniczonej możliwości nabycia biletów na mecze Euro 2012 (Informacja 1-3/2011, str. 48).

Prezes PZPN oraz Sekretarz Generalny PZPN (06.04.2011 r.) poinformowali, że wyłączne prawo do ustalenia zasad podziału oraz przeprowadzenia sprzedaży biletów na mecze EURO 2012 posiada Europejska Unia Piłkarska (UEFA). Kwestia ta pozostaje całkowicie poza sferą działania i władczych kompetencji PZPN. Jednocześnie w odpowiedzi stwierdzono, że mecze z udziałem reprezentacji Polski w fazie eliminacyjnej będą mogli obejrzeć kibice z całej Polski, którzy wylosują bilety na wskazane spotkania.

16. RPO-585661-IV/08 z dnia 22 marca 2011 r. – w sprawie przewlekłości postępowań prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Informacja 1-3/2011, str. 49).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu Państwa (07.04.2011 r.) poinformował, że Ministerstwo Skarbu Państwa realizując zadania określone w ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej skutecznie wdrożyło ogólnokrajowy system

informatyczny (SIR) obsługujący rejestry wojewódzkie i rejestr centralny, umożliwiający wypłatę rekompensat osobom uprawnionym w następnym miesiącu po przekazaniu danych do rejestru centralnego przez urząd wojewódzki. Aktualnie prowadzone są prace nad rozbudową i optymalizacją funkcjonowania systemu, mające na celu m.in. uproszczenie procesu rejestracji danych w urzędach wojewódzkich. Zwiększono także, w latach 2009-2011, liczbę pracowników prowadzących postępowania w urzędach wojewódzkich. Nadal jednak jest to liczba niewystarczająca w stosunku do potrzeb wynikających z liczby wniosków oczekujących na rozpatrzenie.

17. RPO-659942-IV/10 z dnia 22 marca 2011 r. – w sprawie problemów występujących z ustaleniem po stronie zarządcy prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane (Informacja 1-3/2011, str. 67).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (03.06.2011 r.) odnosząc się do wątpliwości dotyczących definicji prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane wskazanej w art. 3 pkt 11 ustawy – Prawo budowlane wyjaśnił, że definicja ta oparta jest na wyczerpującym wskazaniu praw, z których tytuł prawny do dysponowania nieruchomością na cele budowlane może wynikać, natomiast nie przesądza ona, że każde wskazane w niej prawo ze swej istoty uprawnia do wykonywania robót budowlanych. Z definicją wskazaną w art. 3 pkt 11 ustawy - Prawo budowlane koresponduje wzór oświadczenia o posiadanym prawie wskazany w rozporządzeniu w sprawie wzorów: wniosku o pozwolenie na budowę, oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane i decyzji o pozwoleniu na budowę. Zgodnie ze wzorem należy wskazać odpowiedni tytuł prawny uprawniający do wykonywania robót budowlanych spośród wymienionych bezpośrednio we wzorze lub poprzez wpisanie takiego, którego wzór nie wymienia (w pkt 7 ustawodawca umożliwia wpisanie innego niż wymienione w pkt 1-6, tytułu prawnego). W ten sposób możliwe jest złożenie oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane w przypadku innej formy zarządu niż wskazana w art. 43 ustawy o gospodarce nieruchomościami (innej niż trwały zarząd).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (08.06.2011 r.) wyjaśnił, że zgodnie z art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, zarząd nieruchomością wspólnymi stanowiącymi współwłasność spółdzielni jest wykonywany przez spółdzielnię jak zarząd powierzony, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali. W orzecznictwie sądów administracyjnych ukształtowała się jednolita linia orzecznicza w kwestii zakresu tego zarządu. Sprawowanie zarządu powierzonego na podstawie art. 27 ust. 2 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych nie uprawnia do dokonywania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu. Projekt nowej ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych jest obecnie przedmiotem prac w sejmowej Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia senackiego i poselskich projektów ustaw o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych (druki nr 2544, 2487 i 2573), poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo spółdzielcze, ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie (druk nr 2510) oraz poselskiego projektu ustawy o

spółdzielniach mieszkaniowych (druk nr 3494). W odpowiedzi wyrażono nadzieję, iż w związku ze znaczącym zaawansowaniem tych prac, kwestia jednoznacznego uregulowania zakresu zarządu sprawowanego przez spółdzielnię mieszkaniową zostanie wkrótce uregulowana w sposób niebudzący wątpliwości interpretacyjnych.

18. RPO-669664-III/11 z dnia 23 marca 2011 r. – w sprawie braku dofinansowania dla pracodawców zatrudniających pracowników mających stwierdzony lekki lub umiarkowany stopień niepełnosprawności i ustalone prawo do emerytury (Informacja 1-3/2011, str. 51).

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (29.04.2011 r.) nie podzielił opinii wyrażonej w skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich o dyskryminującym oddziaływaniu przepisu art. 26a ust. 1a¹ ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych na sytuację osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności, które osiągnęły wiek emerytalny. Prawo do dofinansowania nie jest uprawnieniem skierowanym do osoby niepełnosprawnej, lecz do pracodawcy zatrudniającego te osoby, więc nie może być mowy o dyskryminacji tej grupy osób niepełnosprawnych w zakresie ich uprawnień. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano o rozwiązaniach wprowadzonych przez ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, mających na celu utrzymanie aktywności zawodowej osób w wieku przedemerytalnym.

19. RPO-666640-I/11 z dnia 23 marca 2011 r. – w sprawie problemów prawnych związanych z prowadzeniem działalności przez fundacje zajmujące się pozyskiwaniem dawców szpiku, w szczególności dotyczących ochrony danych osobowych dawców (Informacja 1-3/2011, str. 51).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (29.04.2011 r.) poinformował, że obowiązek przekazywania danych o pozyskanych potencjalnych dawcach szpiku spoczywa na każdym zakładzie opieki zdrowotnej i fundacji prowadzącej tę działalność, które takie dane zgromadziły, niezależnie od faktu, czy ubiegają się o uzyskanie pozwolenia Ministra Zdrowia, czy stosowne pozwolenia już posiadają. Obowiązek ten powstał począwszy od 15 września 2009 r., tj. z dniem wejścia w życie art. 16 ust. 5 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 17 lipca 2009 r. o zmianie ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów oraz o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny. Brak przekazania danych do Centralnego Rejestru Niepokrewnionych Potencjalnych Dawców Szpiku i Krwi Pępowinowej przez fundacje prowadzące działalność o charakterze ośrodka dawców szpiku, w znacznym stopniu utrudnia prowadzącemu rejestr Centrum Organizacyjno - Koordynacyjnemu do Spraw Transplantacji „Poltransplant” realizację zadań określonych w ustawie z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów.

RPO-585661-IV/08 z dnia 31 marca 2011 r. - w sprawie przewlekłości postępowań dotyczących ustalania prawa do rekompensaty na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o

realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Informacja 1-3/2011, str. 53).

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (18.04.2011 r.) wyjaśnił, że na przedłużające się postępowania w zakresie realizacji prawa do rekompensaty za tzw. mienie zabużańskie mają głównie wpływ: wysoki stopień skomplikowania spraw, brak wysoko wykwalifikowanej kadry, wysoka rotacja kadry, brak nowych etatów, mała atrakcyjność finansowa, nadmierne obciążenie liczbą prowadzonych postępowań. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji nie ma bezpośredniego wpływu na wysokość środków na wynagrodzenia w urzędach wojewódzkich, ani kompetencji do dokonywania przenoszenia środków na wynagrodzenia pomiędzy poszczególnymi urzędami wojewódzkimi, czy też opiniowania bądź zatwierdzania wielkości obsady kadrowej w poszczególnych komórkach organizacyjnych urzędu wojewódzkiego. Przygotowana przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego stwarza możliwość skarżenia przez strony nie tylko bezczynności organów administracji publicznej, ale również przewlekłości postępowania. Powyższa zmiana w połączeniu ze zmianami upraszczającymi niektóre procedury (np. w zakresie przekazywania sprawy do organu właściwego, czy też w zakresie rozpatrywania skarg i wniosków) powinna przyczynić się do przyspieszenia rozpatrywania spraw administracyjnych, a więc m.in. przyznawania rekompensat za tzw. mienie zabużańskie. Znowelizowane przepisy weszły w życie w dniu 10 kwietnia 2011 r. Mając na uwadze obecną sytuację budżetową wydaje się, iż ewentualnego przyspieszenia prowadzonych postępowań należy poszukiwać w drodze dalszego upraszczania procedur administracyjnych, przy czym w zakresie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej organem właściwym pozostaje Minister Skarbu Państwa.

RPO-669844-III/11 z dnia 31 marca 2011 r. – w sprawie uzależnienia wypłaty świadczeń emerytalnych dla pracujących emerytów od uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą (Informacja 1-3/2011, str. 54).

Minister Pracy i Polityki Społecznej (22.06.2011 r.) nie podziela opinii, że przepis art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS narusza zasady prawa ubezpieczeniowego. Istota konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego polega bowiem na zagwarantowaniu minimalnego poziomu świadczeń dla osób, które osiągnęły wiek emerytalny i zaprzestały w związku z osiągnięciem tego wieku aktywności zawodowej. Istota tego prawa nie gwarantuje świadczeń emerytalnych dla tych osób, które w związku z indywidualnymi predyspozycjami i możliwościami postanowiły nie przerywać działalności zawodowej i dysponują odpowiednimi źródłami dochodu z tego tytułu. Zasady wypłaty świadczeń emerytom osiągającym przychody z pracy zarobkowej są z natury rzeczy zmiennym elementem systemu emerytalno-rentowego, ponieważ powinny być dostosowane do bieżącej sytuacji gospodarczej, stanu budżetu państwa i finansów ubezpieczeń społecznych.

Część 2

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2011 r.

1. Wprowadzenie

Na koniec drugiego kwartału 2011 r. 59 państw było Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 34 państwa wyznaczyły krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem².

Do realizacji zadań Mechanizmu wyznaczony jest jeden Zespół wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 OPCAT. W skład Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO wchodzi osiem osób. Obsada personalna Zespołu nie pozwala na pełną realizację zadań zaplanowanych w harmonogramie wizytacji KMP w roku 2011 r., dlatego też w zależności od potrzeb - w wizytacjach biorą również udział pracownicy Zespołu Prawa Karnego. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowią również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic.

W okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów przeprowadzili 30 wizytacji różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski.

W dalszym ciągu nie zostały zakończone prace nad nowelizacją ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, które mają na celu stworzenie właściwej podstawy prawnej do wykonywania zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, nałożonych na Rzeczpospolitą

---

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Chile, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Kambodża, Kostaryka, Francja, Gruzja, Gwatemala, Niemcy, Honduras, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Nigeria, Nowa Zelandia, Polska, Republika Mołdowy, Republika Macedonii, Senegal, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Urugwaj - www.apr.ch, dane na dzień 30 czerwca 2011 r.

² Art. 3 OPCAT

Polską w Protokole, w tym uregulowania uprawniające do przetwarzania danych osobowych. Do czasu wprowadzenia stosownych zmian ustawowych pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji wykonują swoje czynności w ograniczonym zakresie³ tj. bez dostępu do danych osobowych wrażliwych i nie przeprowadzają wizytacji prewencyjnych w domach pomocy społecznej oraz szpitalach psychiatrycznych.

Ze względu na ograniczony dostęp do danych osobowych, w tym danych wrażliwych w drugim kwartale 2011 r. również nie włączono do udziału w wizytacjach ekspertów zewnętrznych. Nie został zatem spełniony wymóg interdyscyplinarności składu grupy wizytacyjnej. W wizytacjach uczestniczyli głównie prawnicy i politolodzy o specjalizacji resocjalizacyjno - kryminologicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich ze względu na trudną sytuację finansową, tj. zmniejszenie przez Sejm środków przewidzianych w budżecie państwa na funkcjonowanie Biura RPO, a tym samym ograniczenie sumy związanej z pokryciem kosztów funkcjonowania KMP i brak możliwości zatrudnienia niezbędnej liczby specjalistów do realizacji zadań KMP, rozważyła zawieszenie wykonywania wizytacji do czasu zapewnienia stosownych środków finansowych. W związku z powyższym prof. Irena Lipowicz, Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do Marszałków Sejmu i Senatu z prośbą o zapewnienie wystarczających środków w budżecie, aby uniknąć podejmowania działań, które mogłyby podważać wiarygodność i determinację Polski we wdrażaniu mechanizmów ochrony praw człowieka. W celu uniknięcia zawieszenia wykonywania ustawowych obowiązków oraz zobowiązań międzynarodowych RP w zakresie Mechanizmu należałoby dofinansować budżet biura RPO w roku bieżącym o 475 tys. zł, jak również zapewnić w przyszłorocznym budżecie kwotę 1 mln 784 tys. zł. Marszałek Sejmu chciał przekazać na rzecz KMP ewentualne oszczędności Kancelarii Sejmu, ale i to okazało się prawnie niemożliwe. O powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich powiadomiła opinię publiczną⁴.

Poniżej zaprezentowano wyniki wizytacji przeprowadzonych w drugim kwartale 2011 r. w różnego rodzaju miejscach zatrzymań, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie w nich dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji.

---

³ Zarządzenie Nr 5/2010 RPO z dnia 2 listopada 2010 r. w sprawie czasowego ograniczenia zakresu wykonywanych zadań przez pracowników Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”.

⁴ „Zagrożona prewencja”, *Rzeczpospolita* z dnia 14 czerwca 2011 r.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

W dniu 23 maja 2011 r. przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji uczestniczył w V Kongresie Penitencjarnym - Modernizacja polskiego więziennictwa, który miał miejsce w Warszawie oraz w Popowie. Na Kongresie omówiono m.in. zagadnienie *uniwersalizacji standardów postępowania z więźniami na świecie oraz więziennictwa w systemie bezpieczeństwa państwa*. Natomiast w dniu 10 czerwca 2011 r. pracownik Zespołu „KMP” wziął udział w konferencji „Edukacja, szkolenie i zatrudnienie skazanych” zorganizowanej przez Centralny Zarząd Służby Więziennej oraz Wspólnotę praktyk na Rzecz Reintegracji Skazanych –ExOCop. Celem konferencji było wypracowanie rekomendacji dla Komisji Europejskiej w zakresie edukacji, szkoleń i zatrudnienia więźniów ze szczególnym uwzględnieniem pracy z grupami wrażliwymi takimi jak kobiety, młodociani oraz cudzoziemcy. W trakcie konferencji przedstawiciele polskiej Służby Więziennej oraz zagranicznych delegacji przedstawiali przykłady „dobrych praktyk”.

W dniach 15-17 czerwca br. odbyła się konferencja zorganizowana przez Stowarzyszenie Dyrektorów i Głównych Księgowych Izb Wytrzeźwień w Polsce na temat funkcjonowania izb wytrzeźwień oraz poprawy warunków w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia przy jednostkach organizacyjnych Policji, w której również uczestniczył przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”. Przedstawiciele Biura Prewencji Komendy Głównej Policji oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji zaprezentowali na ww. konferencji wspólną opinię dotyczącą zmiany art. 39 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 ze zm.) oraz stanowisko dotyczące likwidacji izb wytrzeźwień i umieszczania nietrzeźwych obywateli w placówkach podległych Policji.

Przedstawiciel KMP uczestniczył także w obradach Rady Społecznej przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, które odbyły się 17 czerwca 2011 r. Jednym z zagadnień poruszanych podczas ww. spotkania była kwestia malejącego zatrudnienia skazanych i trudnej sytuacji socjalnej więźniów opuszczających zakłady karne. W trakcie spotkania zwrócono uwagę m.in. na konieczność zmiany obecnej polityki karnej. W tym celu Rzecznik Praw Obywatelskich zaproponowała nawiązanie współpracy z prezesami sądów i organizowanie szkoleń dla sędziów.

W dniu 20 czerwca 2011 r. pracownicy Zespołu "Krajowy Mechanizm Prewencji" oraz przedstawiciel „Porozumienia na rzecz wprowadzania OPCAT” wzięli udział w szkoleniu dotyczącym procesu anonimizacji danych osobowych zorganizowanym przez przedstawicieli Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. Spotkanie otworzyła pani prof. Irena Lipowicz, Rzecznik Praw Obywatelskich. Poinformowała również przedstawiciela "Porozumienia" o trudnościach związanych z prawidłową realizacją powierzonych Rzecznikowi zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, a także zwróciła się do niego z prośbą o opinię w tej sprawie.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

W dniach 15-16 czerwca 2011 r. w Tallinie przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji uczestniczył w piątym warsztatach tematycznych krajowych mechanizmów prewencji. Spotkanie poświęcone było zbieraniu i weryfikowaniu informacji podczas wizytacji KMP. Zostało ono zorganizowane przez Radę Europy, w ramach programu „Utworzenie aktywnej sieci krajowych mechanizmów prewencji przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer”.

Pierwszego dnia szkolenia przedstawione zostały zasady funkcjonowania Niezależnego Doradczego Zespołu Medycznego (IMAP). Zadaniem powyższego organu jest udzielanie odpowiedzi na pytania krajowych mechanizmów prewencji m.in. z zakresu metodologii monitoringu miejsc w których przebywają osoby pozbawione wolności, a także systemowych kwestii medycznych. Ustalono również tryb kierowania pytań do IMAP. Podkreślono jednakże fakt, iż powołanie powyższego organu nie powinno stanowić podstawy do rezygnowania przez mechanizmy z angażowania do swoich prac ekspertów medycznych lub pracowników posiadających wykształcenie medyczne.

Drugi dzień warsztatów poświęcony był omówieniu sposobów gromadzenia informacji poprzez analizę oficjalnych rejestrów, dokumentacji medycznej, rozmów z osobami pozbawionymi wolności oraz z pracownikami kontrolowanych instytucji. APT⁵ zaznaczyło, iż podczas wykorzystywania uzyskanych informacji należy się kierować zasadą nieszkodzenia osobie stanowiącej źródło tej informacji. Oznacza to potrzebę odpowiedniego

---

⁵ Association for the Prevention of Torture – Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom jest niezależną organizacją pozarządową z siedzibą w Genewie, w Szwajcarii. Ma status konsultanta przy ONZ i Radzie Europy

anonimizowania uzyskanych danych lub wykorzystywania uzyskanych informacji po upływie dłuższego czasu od przeprowadzonej wizytacji.

Trzeciego dnia poruszono kwestie związane z przygotowaniem wizytacji oraz właściwym podziałem zadań pomiędzy członków zespołu w celu maksymalnego wykorzystania czasu spędzonego w kontrolowanej jednostce. Podkreślono, iż bardzo istotne jest ustalanie braków systemowych mogących być przyczyną występowania zagrożeń we wszystkich jednostkach. Podczas warsztatów przeprowadzono także ćwiczenia w małych grupach, polegające na odtworzeniu rozmowy z osobą pozbawioną wolności, będącą ofiarą przemocy i symulowaniu przygotowań przedwizytacyjnych oraz metod potwierdzania uzyskanych informacji dotyczących stosowania tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

W ramach współpracy międzynarodowej w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbyły się międzynarodowe seminaria: "Partnerstwo dla Praw Człowieka: Polska – Azerbejdżan" w dniach 17-19 maja 2011 r. i "Partnerstwo dla Praw Człowieka: Polska – Armenia" w dniach 7-9 czerwca 2011 r. Uczestniczyli w nich m.in. przedstawiciele urzędów Ombudsmana Azerbejdżanu, Ombudsman Armenii, przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Sprawiedliwości, Pełnomocnik rządu ds. Równego Traktowania, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych. Tematami dyskusji były: pomoc ofiarom przestępstw oraz przeciwdziałanie dyskryminacji, wyzwania dla praw człowieka w kontekście zagrożeń związanych z zastosowaniem nowych technologii oraz działalność Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce, Azerbejdżanie i Armenii.

4. Jednostki penitencjarne

W drugim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jeden areszt śledczy⁶ (dalej: AŚ) oraz trzy zakłady karne⁷ (dalej: ZK). W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Zakładu Karnego w Tarnowie Mościcach i rewizytacji Zakładu Karnego w Płocku, które zostały przeprowadzone w pierwszym kwartale 2011 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji

---

⁶ Areszt Śledczy w Mysłowicach (14-15.05.2011 r.).

⁷ Zakład Karny w Koronowie (11-13.05.2011 r.), Zakład Karny w Nowym Wiśniczu (17-19.05.2011 r.), Zakład Karny w Nowogardzie (14-15.06.2011 r.).

Zakładu Karnego w Koronowie oraz Zakładu Karnego w Nowogardzie zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

4.1. Warunki bytowe

W wizytowanych jednostkach stan techniczny pomieszczeń był bardzo różnicowany. W AŚ w Mysłowicach więźniowie, z którymi przeprowadzono rozmowy, w większości ocenili warunki bytowe w celach mieszkalnych jako dobre. Zgłaszane uwagi dotyczyły braku ciepłej wody, niewłaściwej wentylacji w kąciakach sanitarnych oraz faktu umieszczenia w oknach blend, co, według rozmówców, w sposób znaczny ogranicza dopływ światła. Niemniej jednak na terenie jednostki prowadzone są systematyczne prace remontowe. W 90 % wyremontowano cele mieszkalne oraz wykonano termomodernizację dachu, zwiększono powierzchnię cel poprzez połączenie już istniejących. Stan techniczny większości cel mieszkalnych nie wzbudził uwag wizytujących.

W ZK w Tarnowie-Mościcach część cel została odnowiona, jednakże wiele wymaga przeprowadzenia dalszych prac remontowych. Wizytujący stwierdzili przypadki występującego na ścianach zagrzybienia, zawilgocenia oraz odpadającego tynku. Zastrzeżenia wizytujących wzbudził również brak światła w kilku celach w zabudowanych kąciakach sanitarnych. W niektórych celach, w dyckie, stanowiącej ściany kącika, wycięto otwory w celu zapewnienia dostępu światła w trakcie załatwiania potrzeb fizjologicznych. Więźniowie, z którymi przeprowadzono rozmowy, w większości ocenili warunki bytowe w celi mieszkalnej jako znośne.

W pozostałych jednostkach stan techniczny cel mieszkalnych był znacznie gorszy: osadzeni, z którymi rozmawiano zwracali uwagę na zagrzybienie ścian, brak wentylacji oraz małą przestrzeń w celach wieloosobowych, a także na zużyty sprzęt kwaterunkowy, zły stan stolarki okiennej oraz nietrwałą zabudowę kąciaków sanitarnych w celach mieszkalnych (ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Płocku).

We wszystkich zakładach karnych (ZK w Płocku, ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Tarnowie-Mościcach) Mechanizm stwierdził także brak drabinek i zabezpieczeń łóżek piętrowych, co, zdaniem wizytujących, może prowadzić do upadków osadzonych i ewentualnych uszkodzeń ciała.

W ZK w Tarnowie-Mościcach zastrzeżenia wizytujących wzbudził, zgłaszany w

rozmowach z osadzonymi, wprowadzony przez administrację Zakładu zakaz przechowywania rzeczy osobistych poza szafką, argumentowany koniecznością utrzymania porządku w celach. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, nakaz ten należy ocenić jako trudny do zrealizowania, gdyż, przykładowo, przechowywanie w jednej szafce artykułów spożywczych razem z dokumentami oraz odzieżą może spowodować ich zniszczenie. Ponadto, w szafkach przeznaczonych na artykuły spożywcze, nie mieszczą się produkty zakupione w kantynie, jak również wydawane przez administrację, np. olej roślinny czy płyn do mycia naczyń. W trakcie przeprowadzonych rozmów, osadzeni poinformowali, iż nie zastosowanie się do zakazu każdorazowo skutkuje skierowaniem do dyrektora wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej.

Podczas rozmów z osadzonymi odnotowano również szereg uwag dotyczących utrzymania higieny osobistej. W oddziałowych łazienkach, oprócz zabudowanych toalet, znajdują się umywalki, których niewielkie rozmiary uniemożliwiają nabieranie wody do misek, wykorzystywanych przy myciu. Rozmówcy poinformowali wizytujących, iż praktyka nabierania przez nich wody za pomocą plastikowych butelek, stanowiących prowizoryczne przedłużenie kranu, spotyka się z negatywną reakcją Służby Więziennej, a próby rozwiązania tego problemu kończą się wystąpieniem przez funkcjonariuszy do dyrektora z wnioskiem o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Należy zwrócić uwagę, iż zgodnie z pkt 19.4 Zaleceń Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (Rec 2006 z dnia 11 stycznia 2006 r.): *„udostępnia się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykapać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, jeśli możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny”*. Punkty 19.5 oraz 19.6 stanowią natomiast kolejno, iż *„więźniowie mają obowiązek utrzymania ciała, ubrania oraz pomieszczeń przeznaczonych do spania w czystości i porządku”* oraz *„władze więzienne wyposażają w tym celu osadzonych w odpowiednie środki w tym przybory toaletowe i ogólne środki czystości i materiały”*.

W drugim kwartale w jednej z wizytowanych jednostek KMP zwrócił uwagę na warunki higieniczno-sanitarne w kilkunastoosobowych celach mieszkalnych. W ZK w Nowym Wiśniczu stworzono 17 takich cel mieszkalnych (pojemność od 10 do 17 osób). Każda z nich wyposażona jest w piętrowe łóżka, zabudowany kącik sanitarny oraz umywalkę znajdującą się poza kącikiem. **W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pomimo że przepisy krajowe nie określają maksymalnej**

pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wynikających przede wszystkim z aktów prawa międzynarodowego należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było stwierdzić poszanowanie praw i godności przebywających w nich osób. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, wyodrębnienie jednej toalety dla 16-17-stu osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi. Podobne stanowisko wyraził Komitet Zapobiegania Torturom (dalej CPT), które zawarł w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16]: *W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapelnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji.*

W wizytowanych jednostkach większość cel mieszkalnych posiadała zabudowane kąpiki sanitarne. Jednakże w ZK w Nowym Wiśniczu i ZK w Płocku kąpiki sanitarne były osłonięte jedynie parawanem/kotarą. Powinność stworzenia przez władze więzienne

odpowiednich warunków umożliwiających nieskrępowane załatwianie potrzeb fizjologicznych wynika z Europejskich Reguł Więziennych, zgodnie z którymi *więźniowie powinni mieć stały dostęp do higienicznych i zapewniających prywatność sanitariatów* (reg. 19.3). **Ponadto, zgodnie z linią orzeczniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kącika sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, może zostać uznane za poniżające traktowanie.**

W kwestii warunków bytowych należy dodać, że stan techniczny pomieszczeń łaźni w wizytowanych jednostkach nie budził zastrzeżeń KMP.

Wyżywienie oferowane w jednostkach, zdaniem większości osób pozbawionych wolności, z którymi rozmawiano, było dobre. Odnotowano nieliczne uwagi dotyczące zbyt małych porcji wydawanych posiłków.

Wizytujący każdorazowo weryfikowali również czy osadzeni nie są kwaterowani w warunkach przeludnienia. W ZK w Nowym Wiśniczu, w celu uniknięcia zjawiska przeludnienia osadzeni rozlokowywani byli także w izbie chorych. Za nieprawidłową praktykę należy uznać wliczanie miejsc izby chorych oraz cel izolacyjnych w liczbę cel mieszkalnych, gdyż zgodnie z § 2 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów (Dz. U. z 2009 r. Nr 202, poz. 1564) z ogólnej pojemności jednostek penitencjarnych wyłącza się miejsca zakwaterowania w celach mieszkalnych znajdujących się w oddziałach szpitalnych, oddziałach i celach dla „niebezpiecznych”, celach izolacyjnych, izbach chorych, pomieszczeniach usytuowanych w domach dla matki i dziecka oraz oddziałach tymczasowego zakwaterowania skazanych.

W dniu 8 czerwca 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie⁸ do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie nieujawnienia przez dyrektorów niektórych placówek penitencjarnych faktycznego przeludnienia. W odpowiedzi Dyrektor Generalny poinformował, że w celu wykonania zaleceń zawartych w ww. wystąpieniu RPO niezwłocznie dokonano oceny zjawiska we wszystkich jednostkach penitencjarnych oraz wskazano osobom odpowiedzialnym sposób rozwiązania problemu. Dyrektor Generalny

---

⁸ RPO-665674-VII/11/.

podkreślił również, że wszystkie dotychczasowe działania Służby Więziennej (m.in. umieszczanie skazanych w izbach chorych, celach w oddziałach dla „niebezpiecznych”, celach przejściowych) miały jeden podstawowy cel, jakim jest zapewnienie każdemu osadzonemu ustawowego prawa do 3 m² powierzchni mieszkalnej w celi. Jednocześnie Dyrektor zapewnił, że opisane zjawiska będą przedmiotem systematycznego monitoringu ze strony Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

4.2. Prawo do opieki medycznej

Opieka medyczna zapewniona osadzonemu w wizytowanych jednostkach była świadczona na zróżnicowanym poziomie.

W Areszcie Śledczym w Mysłowicach odnotowano pojedyncze głosy świadczące o zbywającym traktowaniu przez lekarza, przejawiającym się w sposobie odnoszenia się do osadzonych jako symulantów oraz przepisywaniu tego samego zestawu leków na różne dolegliwości. Tym niemniej większość rozmówców oceniło opiekę medyczną jako dobrą. Nie stwierdzono również negatywnych uwag dotyczących opieki dentystycznej.

Odmienną sytuację zastano w Zakładach Karnych w Nowym Wiśniczu i Tarnowie-Mościcach. Zdecydowana większość osadzonych stwierdziła w trakcie rozmów z wizytującymi, iż opieka medyczna w jednostce jest na bardzo niskim poziomie. Uwagi dotyczyły między innymi: zbywającego traktowania przez lekarza, przeprowadzania powierzchownych badań, niewłaściwego leczenia (m.in. ordynowania leków, które w sposób oczywisty nie są pomocne w leczeniu danej dolegliwości). Osadzeni podkreślali także, że sposób zwracania się do nich przez lekarza jest niekulturalny i nie są odosobnione przypadki niesłusznego zarzucania pacjentom symulowania dolegliwości. Rozmówcy w ZK w Tarnowie-Mościcach poinformowali ponadto, że jakkolwiek próba rozmowy z lekarzem na temat postawionej diagnozy lub sposobu leczenia kończy się wystąpieniem do dyrektora z wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne osadzonego.

Personel medyczny z kolei wskazywał, iż praca w jednostce penitencjarnej związana jest z poważnymi trudnościami, wynikającymi z nagminnej symulacji, jak i dysymulacji osadzonych oraz prezentowanej w większości postawy roszczeniowej, a także nagminnymi żądaniem pacjentów odnośnie wydawania leków według ich uznania.

W ZK w Nowym Wiśniczu stwierdzono również brak cel przystosowanych dla osób niepełnosprawnych oraz brak udostępnionej w widocznym miejscu „Karty Praw Pacjenta”, dostosowanej do potrzeb osób przebywających w warunkach izolacji penitencjarnej. Z informacji uzyskanej od personelu medycznego wynika, że „Karta Praw Pacjenta” wydawana jest na prośbę osadzonego. **Niemniej jednak, w ocenie wizytujących, pacjenci mogą nie mieć wiedzy, iż tego typu Karta istnieje. Dlatego też zwrócono się z prośbą o wywieszenie na tablicach ogłoszeń znajdujących się w poszczególnych oddziałach informacji, iż „Karta Praw Pacjenta” dostępna jest w ambulatorium.** Izba chorych natomiast nie była wykorzystywana wyłącznie zgodnie z jej przeznaczeniem. W dniach wizytacji zakwaterowane były w niej zdrowe osoby.

W Zakładzie Karnym w Płocku w wyniku przeprowadzonej rewizytacji Mechanizm stwierdził, że zalecenie dostosowania treści Karty Praw Pacjenta do obowiązujących przepisów prawa, a w szczególności do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności zostało zrealizowane.

4.3. Traktowanie osadzonych oraz środki przymusu bezpośredniego

W Areszcie w Mysłowicach, biorąc pod uwagę przeprowadzone rozmowy z osadzonymi w wizytowanej jednostce, Mechanizm ocenił relacje pomiędzy osadzonymi a personelem jako pozytywne.

W jednostce tej osadzeni w większości ocenili traktowanie przez funkcjonariuszy Służby Więziennej jako dobre. Osoby przebywające wcześniej w innych jednostkach penitencjarnych, w zdecydowanej większości wskazywały, iż na terenie wizytowanego Aresztu, relacje pomiędzy osadzonymi a funkcjonariuszami są lepsze niż w jednostkach, w których przebywali wcześniej. Podkreślali, że funkcjonariusze zwracają się do osadzonych w sposób nie naruszający ich godności, z użyciem zwrotu „pan”, a wychowawców określili ich jako kompetentnych i chętnych do pomocy. Nie odnotowano, aby funkcjonariusze traktowali osadzonych w sposób wulgarny, jak również nie zgłoszono przypadków prowokacyjnego traktowania.

W ZK w Nowym Wiśniczu większość ocen osadzonych dotyczących traktowania przez funkcjonariuszy była pozytywna. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich nietykalność osobistą lub niewłaściwie potraktowali. Wskazywali jednak, że zdarzają się prowokacje z ich strony. Pojawiły się

również uwagi dotyczące pojedynczych funkcjonariuszy działu ochrony, którzy zgodnie z informacją skazanych, zwracają się do nich po nazwisku lub „na ty” bądź też „skazana” oraz skarżyli się również na konieczność częstych zmian cel mieszkalnych.

Wiele negatywnych opinii dotyczących szeroko rozumianego traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej odnotowano natomiast w ZK w Tarnowie-Mościcach.

Najczęściej wymienianym był zarzut prowokacyjnego traktowania osadzonych. Rozmówcy wielokrotnie informowali, że funkcjonariusze zwracają się do nich po nazwisku, bez użycia formy „pan”, często w sposób wulgarny. Zgłoszono również, iż skazani pracujący przy wywozie śmieci, określane są mianem „śmieciarzy”, co w ich ocenie, narusza ich godność. Podkreślenia wymaga fakt, iż prowokacyjne traktowanie oraz zwracanie się do osadzonych w wulgarny i poniżający sposób ma, według rozmówców, miejsce zwłaszcza w trakcie przeszukań cel. Należy wskazać, że zgodnie z pkt. 54.3 Europejskich Reguł Więziennych, personel powinien być wyszkolony w prowadzeniu przeszukań w taki sposób, by wykrywać i zapobiegać jakimkolwiek próbom ucieczki lub ukrycia przemyconych przedmiotów i jednocześnie respektować godność przeszukiwanych osób i osobiste rzeczy. Zgodnie z pkt. 54.4, „*proces przeszukania nie może prowadzić do poniżania przeszukiwanej osoby*”.

Kolejną uciążliwością, zgłaszaną przez osadzonych, jest przeprowadzanie czterech apeli w ciągu doby. Rozmówcy podkreślali, iż tak duża liczba apeli oraz fakt, iż pierwszy z nich organizowany jest o godzinie 5 rano, dezorganizuje im rytm dnia i wywołuje niepotrzebne zdenerwowanie.

Według wyjaśnień dyrektora, konieczność przeprowadzania czterech apeli wynika z potrzeby liczenia osadzonych przy przejściu zmiany oraz z systemu wyjść do pracy osadzonych zatrudnionych. **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, wykonywanie pracy przez część osadzonych nie może być przyczyną wcześniejszego budzenia wszystkich ze względu na konieczność zagwarantowania możliwości zaspokojenia potrzeby snu w porze nocnej.** Przedstawiona okoliczność może przyczyniać się do tworzenia nerwowej atmosfery, wyraźnie wyczuwanej na terenie Zakładu. Podkreślenia wymaga również fakt, iż występowanie tak dużej liczby apeli nie zostało dotychczas odnotowane w żadnej z wizytowanych przez Krajowy Mechanizm Prewencji jednostce penitencjarnej.

Osadzeni zgłosili także fakt uciążliwości wynikających z zakazu palenia tytoniu w

celach w porze nocnej. Zdaniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, które zostało wyrażone w piśmie do Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 20 września 2006 r., w zakładach karnych typu półotwartego zasadnym jest wyznaczenie cel dla skazanych używających wyrobów tytoniowych, tak jak w zakładach karnych typu zamkniętego, w celu umożliwienia im palenia tytoniu w godzinach, w których cele mieszkalne pozostają zamknięte. W związku z powyższym należy uznać, iż zakaz palenia tytoniu w celach w porze nocnej, zarówno na terenie zakładu półotwartego, jak i otwartego, jest sprzeczny z przedstawionym stanowiskiem.

Na podstawie informacji uzyskanych w trakcie rozmów z osadzonymi, należy stwierdzić, iż w Zakładzie Karnym w Tarnowie – Mościcach istnieje bardzo napięta i nerwowa atmosfera w stosunkach pomiędzy funkcjonariuszami Służby Więziennej a osadzonymi. W tym miejscu konieczne jest przytoczenie stanowiska Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom, który w punkcie 45 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92)3] stwierdza, że nadmierne karanie oraz poniżające traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy służby więziennej uniemożliwia kształtowanie konstruktywnych relacji, zwiększając prawdopodobieństwo incydentów z użyciem przemocy i związanego z nimi nieludzkiego traktowania. Komitet wskazuje również, iż *„wolałby, aby środkiem kontroli i powstrzymywania towarzyszyła atmosfera porozumienia i opieki. Takie podejście może wręcz zwiększyć – wbrew obawom – bezpieczeństwo na terenie zakładu karnego”*.

Środki przymusu bezpośredniego

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji dokonali oglądu nagrań z monitoringu dwóch ostatnich pobytów osób pozbawionych wolności w celi zabezpieczającej w ZK w Nowym Wiśniczu. W jednym przypadku przedstawiciele Mechanizmu zgłosili zastrzeżenia co do sposobu traktowania osadzonego podczas pobytu w celi zabezpieczającej. Sprawa jest obecnie badana w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

4.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna

W czasie rozmów indywidualnych (ZK w Nowym Wiśniczu) nieliczni osadzeni, którzy zostali ukarani dyscyplinarnie stwierdzili, iż zastosowana wobec nich kara nie była słuszna i współmierna do przewinienia. W ocenie osadzonych karanie dyscyplinarne ma miejsce często z bardzo błahych powodów np. robienia pompek na krześle. Odwołanie się

od kary w ocenie rozmówców jest bezcelowe, gdyż jeszcze nie zdarzyło się, aby przyniosło oczekiwane przez skazanych rezultaty.

W ZK w Tarnowie-Mościcach natomiast wskazano, iż jakiegokolwiek formy wyrażania niezadowolenia przez skazanego, skutkują skierowaniem wobec niego wniosku o ukaranie dyscyplinarne do dyrektora jednostki. Wielu rozmówców wyraziło przekonanie, iż funkcjonariusze traktują ich zbyt surowo, występując z wymienionym wnioskiem w sytuacjach, w których nie jest to konieczne ze względu na niewielką szkodliwość dokonanych przez nich naruszeń (przykładowo: wniosek o ukaranie dyscyplinarne za przetrzymywanie żywności na parapecie, będący następstwem prośby o wyjaśnienie niezrozumiałego polecenia lub będący wynikiem korzystania przez osadzonego z telegazety). Odnotowano również głosy informujące o tym, iż groźby ukarania dyscyplinarnego pojawiają się także w przypadku niemożności wykonania polecenia (dla przykładu: jeden z osadzonych poinformował, że spotkał się z taką groźbą w sytuacji, gdy nie wstał na apel z powodu choroby). **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, opisane sytuacje mogą być przyczyną napiętych relacji między osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej, co w rezultacie może prowadzić do niepotrzebnych konfliktów. Mechanizm rekomendował, aby zachowania tego typu, w przypadku potwierdzenia ich występowania, zostały jak najszybciej wyeliminowane.**

W tej samej jednostce osadzeni zwrócili uwagę wizytujących na fakt istnienia praktyk odpowiedzialności zbiorowej. Nie jest to zgodne z pkt. 60.3 Europejskich Reguł Więziennych, stanowiącym, że *„kary zbiorowe (...) i inne formy nieludzkiego i poniżającego traktowania są zakazane”*.

4.5. Prawo do skargi

Prawo osób pozbawionych wolności do złożenia skargi i jej rozpatrzenia w sposób bezstronny jest jednym z podstawowych środków ochrony przed niewłaściwym traktowaniem.

Analiza dokumentacji w ZK w Nowym Wiśniczu wykazała, że w 2010 r. administracja jednostki otrzymała 226 skarg od osadzonych, a w I kwartale 2011 r. 59 skarg, z czego żadna nie została uznana za zasadną. Najczęściej dotyczyły one traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, warunków bytowych, opieki zdrowotnej, kar dyscyplinarnych oraz widzeń i rozmów telefonicznych.

Całkowity brak rozstrzygnięć na korzyść skarżących w ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji może świadczyć o braku obiektywizmu osób

rozpatrujących skargi, co więcej rodzi obawy co do skuteczności funkcjonującej procedury skargowej. W rozmowach indywidualnych osadzeni zwracali uwagę, iż składanie jakichkolwiek skarg i tak nie wpłynęłoby na zmianę ich sytuacji.

Natomiast w ZK w Tarnowie Mościcach rozmówcy przekazali wizytującym, że nie są informowani o przyczynach odmowy przychylenia się do składanych przez nich wniosków. Kilku osadzonych stwierdziło, że zdarzało się, że wnioskodawcy w ogóle nie otrzymali informacji na temat sposobu ich rozpatrzenia, co stanowi sprzeczność z regułą 36 „Wzorcowych reguł minimum postępowania z więźniami”, uchwalonych przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych (Nowy Jork 1984), stanowiącą, iż *„o ile nie są oczywiście błahe lub bezzasadne, każde podanie i skargę rozpatruje się bezzwłocznie, a odpowiedzi udziela się więźniowi bez zbytej zwłoki”*.

4.6. Praca penitencyjna

W działach penitencyjnych wizytowanych jednostek pracują osoby legitymujące się wyższym wykształceniem. Opiekę psychologiczną zapewnia 2-3 psychologów (3 psychologów w ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Płocku⁹).

W wizytowanych jednostkach prowadzona była działalność resocjalizacyjna m.in. poprzez realizację programów resocjalizacyjno – korekcyjnych, profilaktycznych oraz resocjalizacyjno – edukacyjnych (np. programy readaptacji społecznej z zakresu: kultury i oświaty, sportu, przeciwdziałania agresji, przeciwdziałania prokryminogennym postawom, przeciwdziałania uzależnieniom, aktywizacji zawodowej, ekologii, kształtowania umiejętności społecznej i poznawczej, program dotyczący działań profilaktycznych wobec osadzonych z tendencjami do zachowań autoagresywnych i suicydalnych, program edukacyjny dotyczący zagrożeń wynikających ze stosowania sterydów anabolicznych).

W rozmowach indywidualnych skazani pozytywnie ocenili pracę i zaangażowanie wychowawców i psychologów, podkreślając iż osoby te chętnie udzielają pomocy.

Wśród trudności występujących w pracy działu penitencyjnego kierownictwo wizytowanych jednostek wskazywało na nadmiar pracy biurokratycznej, a także konieczność równoległego wprowadzania danych w aktach osadzonych oraz w systemie Noe NET, co znacząco ogranicza możliwość indywidualnego kontaktu z osadzonym.

---

⁹ Jednym z zaleceń KMP sformułowanych w wyniku wizytacji w ZK w Płocku w dniach 17-19 marca 2009 r. dotyczyło zwiększenie obsady etatowej wśród psychologów. Zalecenie zostało zrealizowane.

4.7.   Zatrudnienie i nauczanie

Osadzeni zatrudniani są głównie przy pracach na rzecz jednostki (obsługa pralni, kuchni, warsztat, magazynów, prace porządkowe) oraz u kontrahentów zewnętrznych (ZK w Nowym Wiśniczu, ZK w Tarnowie-Mościce). Liczba zatrudnionych odpłatnie to ok. 50 osób miesięcznie. Jest to niewielki procent całej populacji osadzonych w wizytowanych jednostkach. Pozyskanie ofert zatrudnienia u podmiotów zewnętrznych obecnie jest bardzo trudne. W opinii administracji jednostek wynika to głównie z braku dostatecznych kwalifikacji zawodowych skazanych oraz ustawowego wymogu zapewnienia im wynagrodzenia co najmniej na poziomie płacy minimalnej.

Kwalifikacje zawodowe osadzonych uzupełniane są przez prowadzone kursy zawodowe (przyuczające do zawodu m.in. technologa robót wykończeniowych, glazurnika, malarza, tynkarza, instalatora sieci niskiego napięcia oraz monter instalacji sanitarnych). Niemniej jednak, liczba organizowanych kursów jest bardzo mała.

Skazani pracujący, z którymi wizytujący przeprowadzili rozmowy nie zgłaszali zastrzeżeń czy potrzeb dotyczących swojej pracy.

Wśród wizytowanych jednostek szkoła funkcjonuje jedynie w ZK w Nowym Wiśniczu (Zespół Szkół Nr 1). W skład ww. szkoły wchodzi: Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące, Zasadnicza Szkoła Zawodowa o profilu: murarz, blacharz, monter elektronik, obuwnik.

W pozostałych jednostkach podejmowane są działania mające na celu ułatwienie osadzonym dostępu do nauki w szkołach funkcjonujących przy innych zakładach karnych i aresztach śledczych, jak również szkołach i placówkach poza więziennych. Przykładowo w ZK w Tarnowie-Mościcach w roku 2010 do nauczania skierowano piętnastu skazanych, z czego ośmiu rozpoczęło naukę w zasadniczych szkołach zawodowych, dwóch w liceum ogólnokształcącym, jeden w technikum uzupełniającym oraz jeden w pięcioletniej szkole podstawowej.

4.8.   Działalność kulturalno-oświatowa i sportowa

Personel wizytowanych jednostek w ramach działalności kulturalno-oświatowej organizuje konkursy tematyczne, festiwale i turnieje oraz prowadzi koła zainteresowań np. modelarskie, plastyczne, akwarystyczne, teatralne, komputerowe, literackie, dyskusyjne

klub filmowy, koło elektroniczne. Organizowane są wystawy, spektakle teatralne, projekcje filmów dokumentalnych. Skazani spełniający kryteria formalne mają możliwość korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych, organizowanych poza terenem jednostki.

Spośród zawodów sportowych wymienić należy: turnieje piłki nożnej, piłki siatkowej, celności rzutów, podbijania piłki, pchnięcia kulą, rzutu piłką lekarską, skoku w dal, gry w warcaby, szachy i brydż.

W ramach zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych osadzeni mogą korzystać siłowni, boisk do piłki nożnej oraz siatkowej (ZK w Tarnowie-Mościcach, ZK w Płocku) oraz świetlic wyposażonych m.in. w stół do tenisa stołowego, konsole Play Station.

Pozytywnie należy ocenić fakt, iż kierownictwo ZK w Nowym Wiśniczu nie podjęło decyzji o zagospodarowaniu świetlic na cele mieszkalne. W dniu wizytacji wszystkie były dostępne dla skazanych.

Jednakże wizytując ww. jednostki penitencjarne Mechanizm odnotował, iż w odczuciu większości osadzonych, na terenie jednostek oferta zajęć kulturalno – oświatowych jest bardzo uboga (ZK w Nowym Wiśniczu, AŚ w Mysłowicach, ZK w Płocku). Pozytywnie działalność kulturalno-oświatowa ocenili skazani w ZK w Tarnowie-Mościcach.

Na terenie AŚ w Mysłowicach i ZK w Nowym Wiśniczu funkcjonuje także radiowęzeł. Emitowane są programy radiowe, transmisje z imprez sportowych, powieści w wersji audio, audycje własne, konkursy, audycje dotyczące kwestii uzależnień, informacje bieżące oraz lekcje języków obcych.

Ponadto, do dyspozycji osadzonych pozostają biblioteki. W ZK w Tarnowie-Mościcach i AŚ w Mysłowicach w bibliotece aktualne kodeksy dostępne są w formie wydruku komputerowego z programu prawniczego. W ZK w Tarnowie-Mościcach udostępniane są również wzory pism procesowych oraz orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. W czytelnicy osadzeni mogą również przeglądać prasę. W pozostałych jednostkach, podczas oglądu pomieszczeń stwierdzono, że w bibliotece są nieaktualne egzemplarze Kodeksu karnego wykonawczego i innych aktów prawnych (ZK w Nowym Wiśniczu) oraz nie ma zapewnionego dostępu do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (ZK w Nowym Wiśniczu, AŚ w Mysłowicach). W piśmie z dnia 6 sierpnia 2010 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, skierował

do Trybunału Konstytucyjnego, uwagi dotyczące stanowiska Dyrektora Generalnego Służby Więziennej negującego inicjatywę upowszechniania wśród osób pozbawionych wolności wiedzy na temat wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych w zakładach karnych, ich skutków prawnych i praktycznych. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, istnieje możliwość upowszechniania wyroków Trybunału w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, z których mają prawo korzystać osoby skazane i tymczasowo aresztowane. Uwagi RPO zostały podzielone w dniu 11 sierpnia 2010 r. przez Szefa Biura Trybunału Konstytucyjnego (sygn. pisma S-073-14/10). Uznając za słuszne stanowisko Rzecznika w tej sprawie, Szef Biura Trybunału Konstytucyjnego stwierdził, że żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle. W tym celu właściwym byłoby podjęcie współpracy działu prawnego jednostki z wychowawcą działu penitencjarnego ds. kulturalno-oświatowych.

Z analizy treści rozdziału III Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w Płocku obowiązującego skazanych, stanowiącego zasady uczestnictwa skazanych w zajęciach sportowych odbywających się na boiskach sportowych oraz w wydzielonej części pola spacerowego dla skazanych wynika, iż „godziny tych zajęć pokrywają się z godzinami spacerów”, co w konsekwencji stwarza konieczność dokonywania wyboru pomiędzy prawem do spaceru, a prawem do innego typu zajęć. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przyjęte w tym zakresie rozwiązanie nie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Zauważyć należy, iż przepisy Kodeksu karnego wykonawczego statuują oba prawa osób pozbawionych wolności jako równorzędne (art. 102 p.6 k.k.w i art. 112 k.k.w). Tymczasem, istniejące w przywołanej regulacji wewnętrznej jednostki unormowanie, nie respektuje równorzędności obu praw i jako takie winno być dostosowane do obowiązujących przepisów lub usunięte.**

4.9. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

W zakresie możliwości i warunków korzystania z widzeń wizytujący pozytywnie ocenili realizację tego prawa. Mechanizm nie odnotował również uwag od osadzonych w zakresie korespondencji.

Stwierdzono natomiast, że w ZK w Tarnowie-Mościcach wielu rozmówców nie posiadało sprecyzowanych informacji na temat kryteriów, jakimi kieruje się dyrektor przy podejmowaniu decyzji o odmowie zezwolenia na widzenie ze znajomymi oraz krewnymi nie zaliczanymi do najbliższej rodziny. Osadzeni poinformowali również przedstawicieli KMP o częstych przypadkach zbyt długiego przetrzymywania paczek żywnościowych przez administrację, co skutkuje utratą przydatności do spożycia produktów wchodzących w ich skład. Według wyjaśnień dyrektora, sytuacje takie zachodzą wtedy, gdy paczka wpływa do Zakładu w piątek i przeprowadzenie kontroli pod kątem zawartości substancji odurzających i psychoaktywnych jest niemożliwe do poniedziałku, z powodu braku możliwości skorzystania z wyszkolonych w tym celu psów.

W AŚ w Mysłowicach z kolei nie wyodrębniono pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej oraz wprowadzono całkowity zakaz w stosunku do tymczasowo aresztowanych rozmów telefonicznych, w tym także rozmów z obrońcami lub pełnomocnikami. **Mechanizm każdorazowo podkreśla, iż całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności zarówno z art. 215 § 1 k.k. oraz Rekomendacjami Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.**

Przedstawione stanowisko zostało podzielone w piśmie Ministra Sprawiedliwości skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 28 czerwca 2010 r.

W związku z powyższym, Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił uwzględnienie w porządku wewnętrznym jednostki możliwość prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych z obrońcą lub pełnomocnikiem.

4.10. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W zakresie realizacji prawa osadzonych do wykonywania praktyk religijnych w wizytowanych jednostkach Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości. Osadzeni mają zapewnioną możliwość uczestniczenia w różnych religijnych nabożeństwach oraz przyjmowania prywatnych wizyt przez przedstawicieli różnych wyznań.

5. Zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili dwie wizytacje w zakładach poprawczych¹⁰. Ustalenia dokonane w trakcie ww. wizytacji zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. Poniżej natomiast zostaną zaprezentowane wyniki rewizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu przeprowadzonej w pierwszym kwartale 2011 r.

5.1. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji ZPiSdN, przeprowadzonej w dniach 2 - 4 września 2009 r.

W wyniku czynności przeprowadzonych w ramach rewizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu Mechanizm stwierdził, iż większość wydanych zaleceń została zrealizowana. Jednakże wizytujący zwrócili uwagę na kilka kwestii.

Po przeanalizowaniu *Księgi ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej*, a w szczególności czasu pobytu i powodów, dla których nieletnie były w niej umieszczane, niektóre zapisy mogły świadczyć o tym, że pobyt w tej izbie nadal był stosowany jako kara. Odnotowano na przykład przypadki umieszczenia nieletniej w izbie przejściowej z powodu: dezorganizacji zajęć, niespektowania poleceń nauczyciela, agresji werbalnej, przejawiania zachowań autoagresywnych. Przyczyny umieszczenia były opisane zbyt ogólnie. Ponadto, w dokumentacji nieletnich przebywających w izbach przejściowych nie było zawartych informacji dotyczących wypełniania obowiązku szkolnego. Zapisy zawierające tego typu informacje są niezbędne i świadczą o zapewnieniu nieletnim podstawowych praw. O ich realizacji mówi również przepis § 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich (Dz. U. Nr 188, poz. 1947), w brzmieniu: „*wychowankowi umieszczonemu w izbie przejściowej zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, a także w grupie schroniska interwencyjnego,*

¹⁰ Zakład Poprawczy w Świeciu i Zakład Poprawczy w Nowem (24-27.05.2011 r.).

szkoła zapewnia udział w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych organizowanych dla ogółu wychowanków, a w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa - w zajęciach indywidualnych, według ustalonego przez dyrektora szkoły tygodniowego rozkładu zajęć”.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji odseparowanie wychowanka w celach bezpieczeństwa powinno trwać jak najkrócej i być stosowane w ostateczności, wówczas gdy inne oddziaływania nie przyniosły rezultatu. Nietletni umieszczeni w izbach przejściowych powinni mieć zapewnione prawo do nauki w takim samym zakresie jak pozostali wychowankowie. W trakcie pobytu podopiecznego w izbie przejściowej umożliwia się mu korzystanie z książek i gazet oraz godzinnych ćwiczeń na świeżym powietrzu. Wskazany jest także częsty kontakt z wychowawcą, psychologiem i lekarzem. Wszystkie te czynności powinny być odnotowane w dokumentacji nietletniego.

Po przeanalizowaniu Księgi nagród schroniska, osoby wizytujące zauważyły, że nagroda w postaci zgody na noszenie prywatnej odzieży nie była udzielana często (4 razy w 2010 r.; dla porównania nagroda w postaci pochwały na apelu – 54 razy, zgoda na rozmowę telefoniczną na koszt zakładu – 24 razy). Dziewczęta w rozmowach podkreślały, że stroje (tzw. „zakładowe”), które mają obowiązek nosić w placówce, są dla nich upokarzające. Zgodnie z punktem 36 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nietletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) w miarę możliwości należy zezwalać nietletniemu na używanie własnej odzieży. Zakład ma troszczyć się o to, aby każdy nietletni miał ubranie odpowiednie ze względu na klimat i wystarczające do zapewnienia dobrego stanu zdrowia; w żadnym wypadku nie może ono być źródłem upokorzenia lub poniżenia. Biorąc pod uwagę powyższe standardy, **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił, aby dyrektor placówki rozważył zintensyfikowanie udzielania tego typu nagród, szczególnie iż nie stanowią one dodatkowego obciążenia finansowego dla placówki.**

Łaźnia ogólna została wyposażona w baterie typu anty-wandal, jednakże podczas remontu nie uwzględniono zalecenia dotyczącego zainstalowania przesłon pomiędzy poszczególnymi stanowiskami prysznicowymi, które umożliwiałyby kąpiel w warunkach zapewniających intymność. **Zgodnie z Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nietletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) sanitariaty powinny mieć właściwy standard i być tak umieszczone, ażeby każdy nietletni mógł z nich korzystać stosownie do swoich potrzeb, w odosobnieniu, w**

czystości i w przyzwoity sposób (Reguła 34). Mając na uwadze powyższe standardy, Mechanizm ponownie zalecił osłonięcie poszczególnych stanowisk do kąpieli.

W placówce zorganizowano szkolenia kadry pedagogicznej z seksuologiem pod kątem radzenia sobie w sytuacjach trudnych, wywołanych homoseksualizmem dziewcząt. Krajowy Mechanizm Prewencji poparł taką inicjatywę, jednakże uważa, że takie szkolenia/warsztaty powinny odbyć się również z podopiecznymi. KMP podkreślał konieczność przeprowadzania systematycznych oddziaływań edukacyjnych i psychologicznych, które pomogą zrozumieć nieletnim różne mechanizmy związane z seksualnością, w tym całe spektrum zachowań homoseksualnych.

Mechanizm odnotował również sytuacje, które mogą świadczyć o tym, że w placówce stosowana jest odpowiedzialność zbiorowa. Należy zaznaczyć, iż zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113): (...) *Sankcje zbiorowe mają być zakazane* (Reguła 67). **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował zatem o zaprzestanie stosowania takiej formy oddziaływania dyscyplinującego.**

Dyrektor Zakładu pozytywnie ustosunkował się do uwag Mechanizmu i poinformował o ich realizacji. W kwestii przesłon zapewniających intymność wychowankom w czasie kąpieli wyjaśnił natomiast, że ze względu na trudności finansowe wyposażenie w takie przesłony zostanie wykonane w terminie późniejszym. Dyrektor podkreślił przy tym, że podopieczni obecnie korzystają z łazienek w obrębie grup wychowawczych, wyposażonych w dwie kabiny prysznicowe z zasłonkami.

Należy również podkreślić, iż w placówce opracowany został „Przewodnik po Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Zawierciu”, skierowany do wychowanek i ich rodziców. Zawarte w nim informacje dotyczą głównie funkcjonowania placówki, praw i obowiązków nieletniej, nagród i środków dyscyplinarnych, zasad odwiedzin, telefonów do ważnych instytucji, etc. Informator przygotowany został przez Fundację „Życie na nowo” działającą przy placówce, przy wspólnym zaangażowaniu personelu i podopiecznych. Powyższą inicjatywę należy ocenić jako pozytywną i warto propagować ją w innych placówkach dla nieletnich. Pobyt nieletniej w tego rodzaju miejscach może uaktywniać stres i obawy co do przyszłości, szczególnie w pierwszych dniach pobytu należy podejmować wzmożone oddziaływania w kierunku zapoznania podopiecznej z charakterem placówki. Negatywne nastawienie nieletniej w pierwszych

dniach pobytu w placówce może powodować niechęć do rozmowy z personelem. Dlatego w takiej sytuacji najlepszym rozwiązaniem jest zaproponowanie skorzystania z Przewodnika. Należy podkreślić, iż jest on napisany zrozumiałym i przyjaznym językiem.

W tym miejscu warto wskazać, iż w dniu 6 maja 2011 r. Rzecznik skierował kolejne wystąpienie¹¹ do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie przygotowania przez resort sprawiedliwości informatora dla wychowanków umieszczonych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, w którym zostaną zawarte informacje o sytuacji prawnej nieletniego, jego prawach i obowiązkach oraz instytucjach, do których może się zwrócić w sytuacji, gdy przysługujące mu prawa są łamane. W odpowiedzi z dnia 7 czerwca 2011 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości poinformował, że prowadzone działania dotyczące wydania specjalnej broszury na potrzeby wszystkich zakładów dla nieletnich nie przyniosły oczekiwanego rezultatu z powodu braku niezbędnych środków finansowych na ten cel. W związku z powyższym, na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości zamieszczono przykłady informatorów dla wychowanków, które zostały opracowane przez Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Raciborzu.

6. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii

W drugim kwartale 2011 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili wizytacje trzech młodzieżowych ośrodków wychowawczych¹² (dalej MOW) oraz trzech młodzieżowych ośrodków socjoterapii¹³ (dalej MOS). W niniejszym raporcie zostaną również przedstawione wnioski z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaliszu i Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaletach, które zostały przeprowadzone w poprzednim kwartale. Ustalenia Krajowego Mechanizmu Prewencji dokonane w trakcie wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Rzepczynie oraz Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

---

¹¹ RPO-603898-VII-09.

¹² Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kamionku Wielkim (05-06.04.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Wielkich Drogach (19-20.05.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rzepczynie (16.06.2011 r.).

¹³ Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 4 w Warszawie (18.04.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 5 w Warszawie (19.04.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ustce (02.06.2011 r.).

6.1. Warunki bytowe

Stan techniczny wizytowanych placówek był bardzo dobry. Dobre warunki bytowe zapewniono nieletnim w internatach, szkołach oraz sanitariatach. Pomieszczenia były odpowiednio wyposażone, zadbane i utrzymane w czystości. Wizytujący sformułowali jednakże kilka zaleceń w tym zakresie m.in. kontynuowanie prac remontowych, ze szczególnym uwzględnieniem remontu pomieszczenia wykorzystywanego jako siłownia w MOW w Kaletach, przeprowadzenie niezbędnego remontu sanitariatów w warsztatach szkolnych i rozważenie możliwości wymiany zniszczonych drzwi na nowe w MOW w Wielkich Drogach, podjęcie odpowiednich działań celem wyeliminowania zagrzybienia w pomieszczeniach sanitarnych w MOS nr 5 w Warszawie oraz wyposażenie w szafy ubraniowe pokoi w pomieszczeniach internatu w MOS nr 4 w Warszawie.

W niektórych placówkach (MOS nr 5 w Warszawie, MOW w Wielkich Drogach, MOW w Kamionku Wielkim) zastrzeżenia wizytujących wzbudził brak zasłonek w kabinach prysznicowych oraz osłonięcie toalet jedynie niskim murkiem bez drzwi (MOW w Kamionku Wielkim). Jest to naruszenie Reguły 65.2 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność*. **W ocenie KMP stworzenie warunków w pomieszczeniach sanitarnych zapewniających intymność nieletnich jest obowiązkiem kierownictwa placówki, w związku z tym Mechanizm zalecił wyposażyć kabinę prysznicową i toalety w drzwi (lub zasłonki) zapewniające takie warunki.**

Uwagi w zakresie wyżywienia zostały zgłoszone tylko w MOW w Kamionku Wielkim i dotyczyły braku drugiego śniadania oraz zbyt małych porcji otrzymywanych posiłków. Mechanizm zalecił rozważenie możliwości zwiększenia porcji otrzymywanych posiłków lub dokładek. W ww. Ośrodku KMP zalecił również wydłużenie czasu dostępu do ciepłej wody - wychowankowie skarżyli się na brak ciepłej wody po godz. 18⁰⁰.

Dyrektorzy MOS nr 4 i nr 5 w Warszawie oraz MOW w Wielkich Drogach pozytywnie ustosunkowali się do ww. zaleceń Mechanizmu.

6.2. Traktowanie

Wychowankowie wizytowanych placówek dobrze oceniali traktowanie przez personel, jednak w MOW w Kamionku Wielkim i Wielkich Drogach dwaj nieletni (po jednym z każdego z ww. Ośrodków) wskazali na stosowanie przez wychowawców przemocy fizycznej oraz prowokującego zachowania. **Mechanizm podkreślał, iż pracownicy tego typu placówek powinni umiejętnie postępować z wychowankami, unikać wywoływać ostrych konfliktów i nie powielać złych wzorców ze środowiska, w jakim się wychowali. KMP zalecił zatem wyeliminowanie agresywnych reakcji i postaw personelu wobec wychowanków.**

Natomiast w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Kaletach i w Kaliszu wychowankowie podkreślali, że wychowawcy są do nich przyjaźnie nastawieni. Wychowankowie potrafili wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i do której mogliby się zgłosić w razie wystąpienia jakiegoś problemu.

Mimo powyższych informacji przedstawionych przez wychowanki MOW w Kaliszu dla wizytujących niepokojącym sygnałem było silne poczucie lęku w dziewczętach przed informowaniem osób spoza placówki na temat tego jak zorganizowane jest w niej życie. Wszelka korespondencja dziewcząt, treść ich zapisków lub pamiętników była stale kontrolowana przez personel, zainteresowany zawieranymi w nich informacjami o Ośrodku i subiektywnymi ocenami nieletnich o panującej w nim sytuacji. Podopieczne miały zatem obawy co to tego, że przedstawianie Ośrodka w „złym świetle” jest zagrożone sankcjami. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślił, że Konwencja o Prawach Dziecka zapewnia dziecku prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka (Artykuł 12).** Mechanizm zalecił, aby respektować prawo nieletnich do wyrażania własnych poglądów oraz przeprowadzać kontrolę korespondencji zgodnie z wytycznymi zawartymi w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Z informacji przekazanych przez dyrektora Ośrodka w Wielkich Drogach wynikało, że istnieją w nim przejawy tzw. drugiego życia. Jednak zachowania te spotykają się z natychmiastową reakcją ze strony wychowawców. W celu zapewnienia nieletnim anonimowości przy zgłaszaniu różnego rodzaju zagrożeń ich bezpieczeństwa, w placówce zawieszono skrzynkę, do której chłopcy mogą wrzucać spisane informacje w przedmiocie poczucia zagrożenia. Powyższą praktykę Mechanizm ocenił jako pozytywną.

Należy również wspomnieć, iż w MOS nr 5 w Warszawie w rozmowie indywidualnej wychowanek podał, iż ze względu na swój długi pobyt w placówce czasem pomaga wychowawcom „ogarniać młodszych wychowanków”. Nieletni wyjaśnił sformułowanie „ogarnianie wychowanków” jako uspokajanie ich przez rozmowę, szturchanie czy popychanie. Szturchanie i popychanie to formy przemocy, zalecono zatem natychmiast wyeliminować takie zachowanie wśród wychowanków. Ponadto, w ocenie Mechanizmu istniało duże prawdopodobieństwo, że wychowawcy przyzwalają na ww. zachowanie w Ośrodku. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślał, że obowiązkiem kadry placówki jest m.in. zapewnienie wychowankom poczucia bezpieczeństwa i ochrona przed przemocą. Rekomendowano zbadanie przedstawionego problemu i zapobieganie zjawisku stosowania przemocy przez „starszych” wychowanków w celu utrzymania porządku w placówce. Analogiczną sytuację do powyższej stwierdzono również w MOW w Kaletach. Dyrektor Ośrodka w Warszawie poinformował, że podczas Rady Pedagogicznej nakazał, by wychowawcy zwracali szczególną uwagę na zachowanie starszych wychowanków próbujących dyscyplinować młodszych kolegów, a także by zachowali szczególną ostrożność podczas stosowania środków dyscyplinarnych.

Wizytatorzy zwrócili także uwagę na fakt, iż w wizytowanych Ośrodkach (MOW w Wielkich Drogach, MOW w Kamionku Wielkim) nie było opracowanych procedur w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego. **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji istnienie przejrzystych zasad stosowania wobec wychowanków środków przymusu bezpośredniego jest jedną z gwarancji ochrony przed złym traktowaniem nieletnich.** Z kolei w MOS nr 4 w Warszawie brakowało w dokumentacji placówki opisu zasad i procedur przeprowadzania przeszukań. Zaznaczyć należy, że międzynarodowe zalecenia dotyczące również Polski, wskazują na konieczność ustalania szczegółowych procedur dotyczących przeszukiwania dzieci, personelu, odwiedzających oraz lokali (Zalecenia CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi).

W tym miejscu warto również przedstawić, iż w Ośrodku w Wielkich Drogach zorganizowana została izba izolacyjna, w której, zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora placówki, umieszczani są chłopcy po powrocie z ucieczki, do czasu wyjaśnienia przyczyn jej dokonania. Jednakże zastępca dyrektora ds. opiekuńczo – wychowawczych wyjaśnił wizytującemu, że w izolatce umieszczani są nieletni w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego w postaci izolacji, a pobyt w niej nie trwa dłużej niż kilka godzin.

Przyjęta przez kierownictwo Ośrodka praktyka izolowania wychowanka w odrębnym pomieszczeniu jest nieuprawniona, gdyż jest ona niezgodna z art. 95a § 5 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, ze zm.; dalej: upn), który wyłącza możliwość stosowania środka w postaci umieszczenia w izbie izolacyjnej względem nieletniego przebywającego w MOW i MOS. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, wobec wychowanka MOW i MOS można stosować środek przymusu bezpośredniego jedynie w postaci użycia siły fizycznej. **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, w sytuacji gdy wychowanek wprowadzi się w stan niepozwalający na wspólne przebywanie z innymi dziećmi, powinien on zostać zaprowadzony do oddzielnego pomieszczenia, np. pustej sypialni, i przebywać w niej wyłącznie w obecności dorosłego opiekuna przez czas niezbędny do uspokojenia się.**

Dyrektor MOW w Wielkich Drogach poinformował o podjęciu działań w celu wyeliminowania naruszeń stwierdzonych w trakcie wizytacji.

6.3. Dyscyplinowanie

W wizytowanych placówkach przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo zapoznawali się z obowiązującymi w Ośrodkach zasadami karania oraz nagradzania.

W czterech placówkach (MOS nr 5 w Warszawie, MOW w Kaliszu, MOW w Kamionku Wielkim, MOW w Wielkich Drogach) wizytujący spotkali się z przypadkami zawarcia w katalogu kar prac porządkowych na rzecz Ośrodka. **W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia.**

W kilku placówkach stosowana była odpowiedzialność zbiorowa (MOW w Kamionku Wielkim, MOW w Kaliszu i MOW w Kaletach). Jak zostało wspomniane w punkcie 5.2 niniejszego raportu w opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji stosowanie tej formy odpowiedzialności nie powinno mieć miejsca, na co wskazują również przywołane ww. punkcie standardy międzynarodowe.

Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji niedopuszczalne jest również stosowanie za jedno przewinienie kilku kar, co stwierdzono w trakcie rozmów z wychowankami w MOW w Kaletach i MOW w Kaliszu. Stoi to w sprzeczności

z Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), według których żaden nieletni nie powinien być karany więcej niż raz za to samo przewinienie. *Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów* (Reguła 70).

Większość wychowanek MOW w Kaliszu, z którymi rozmawiano wskazały, iż są karane zupełnie innymi karami niż te wymienione w Regulaminie, np.: zamykanie w izolatce/pokoju chorych (jak wyjaśniła dyrektor Ośrodka, dziewczęta są tam zamykane, by przemyśleć swoje zachowanie, do momentu przeprosin; nie otrzymują przy tym informacji jak długo mogą tam przebywać), zakaz wyjścia na dwór. Stosowanie nieregulaminowych kar KMP stwierdził również w MOS nr 5 w Warszawie np. kara wielokrotnego przepisywania zdań. Ponadto w tym ośrodku wątpliwości Mechanizmu wzbudził zapis § 4 pkt 7 Regulaminu Ośrodka: *„W przypadkach nietypowych, nie mieszczących się w poniżej opisanym schemacie, karę dla wychowanków określa się indywidualnie”*. Wskazany zapis pozostawia otwarty katalog kar, co stoi w sprzeczności z ww. Regułą 70. **Warto podkreślić, iż otwarty katalog stwarza ryzyko nadużywania nieprawidłowych i nieregulaminowych środków dyscyplinarnych, co w konsekwencji może prowadzić do poniżającego karania. Dodatkowo Mechanizm każdorazowo podkreśla, iż należy w regulaminie określić czas trwania poszczególnych kar dyscyplinarnych.**

W wielu Ośrodkach w katalogu kar zawarto karę w postaci „przeniesienia do innej placówki” (MOS nr 4 w Warszawie, MOW w Kaletach, MOW w Kaliszu, MOS nr 5 w Warszawie, MOW w Wielkich Drogach, MOW w Kamionku Wielkim). Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi taka kara nie powinna być stosowana: *„Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego”* (Zalecenie 97). **Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu kar wymierzanych przez personel placówki.**

Niepokojącym w ocenie Mechanizmu jest również fakt, iż w regulaminach placówek zawarto środek dyscyplinarny polegający na zawieszeniu w niektórych prawach wychowanka. Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że dyscyplinowanie nie może polegać na pozbawieniu/zawieszeniu w prawach wychowanka. Prawa nieletnich, zapisane w Statucie

i Regulaminie Ośrodka, powinny być realizowane niezależne od ich zachowania lub postępów w resocjalizacji. Środkiem dyscyplinarnym może być natomiast pozbawienie wychowanka przywilejów. **Ze względu na wyżej wskazaną różnicę między prawami i przywilejami wychowanków, w ocenie Mechanizmu należy oddzielnie wyszczególnić w regulaminie oba te zagadnienia.** Powyższe naruszenie Mechanizm stwierdził w MOS nr 5 i nr 4 w Warszawie oraz MOW w Kaliszu.

Z informacji uzyskanych od dyrektorów ww. Ośrodków w Warszawie oraz MOW w Wielkich Drogach wynika, iż zalecenia Mechanizmu w omawianych powyżej kwestiach zostały zrealizowane.

6.4. Prawo do informacji

W wizytowanych placówkach nieletni potwierdzali, iż zostali poinformowani o przysługujących im prawach i obowiązkach przy przyjęciu do Ośrodka. Nieletni w większości wykazywali się znajomością swoich praw i obowiązków, potrafili również wskazać miejsce, gdzie jest dostępny regulamin. Zdarzały się jednak przypadki, że wychowankowie nie znali swoich praw i obowiązków, nie wiedzieli, gdzie mogą się odwołać w razie niesłusznego ukarania albo gdzie się zwrócić, żeby złożyć skargę na postępowanie kadry placówki (MOW w Kamionku Wielkim, MOW w Kaletach).

W większości Ośrodków, z wyjątkiem MOW w Kaletach, brakowało informacji o instytucjach i organizacjach zewnętrznych takich jak: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka i sędzia rodzinny, do których wychowanek może zwrócić się w sytuacji naruszenia jego praw.

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił wywieszenie w miejscach ogólnie dostępnych (korytarze) ww. adresów instytucji oraz przeprowadzenie rozmów wychowawczych z nieletnimi dotyczących procedur odwoławczych w przypadku ukarania.

Dyrektorzy MOS nr 5 w Warszawie i MOW w Wielkich Drogach poinformowali o realizacji zaleceń KMP.

6.5. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym - ochrona więzi rodzinnych

Kwestię odwiedzin i kontaktów z osobami spoza placówki bardzo pozytywnie ocenili wychowankowie MOW w Kaletach, MOW w Wielkich Drogach i MOS nr 4 w Warszawie. Ponadto, w ocenie KMP prawo to prawidłowo jest realizowane również w MOS nr 5 w Warszawie. Na powyższą ocenę KMP wpływa fakt, iż wszyscy wychowankowie MOS nr 5 co weekend otrzymują przepustki do domów oraz na święta, ferie i wakacje. Z informacji uzyskanej od zastępcy dyrektora wynika, że rodzice i koledzy nieletnich mają możliwość codziennego ich odwiedzania.

Zasady odwiedzin wychowanków MOW w Kamionku Wielkim nie zostały uregulowane w żadnym z przedstawionych wizytującym dokumencie. Jedynie w Statucie wymieniono prawo do utrzymywania kontaktów z bliskimi osobami, za zgodą wychowawcy grupy, w miejscu i na zasadach określonych przez dyrektora ośrodka. **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował uregulowanie zasad odwiedzin w regulaminie lub statucie.**

W kwestii prawa nieletnich do kontaktu ze światem zewnętrznym wątpliwości KMP wzbudziły niektóre zasady obowiązujące w MOW w Kaliszu. Pierwszą zasadą - możliwość odwiedzin podopiecznych przez ich rodziców raz w miesiącu (w soboty). Mając na uwadze zasadę zawartą w Statucie Ośrodka, zgodnie z którą kierowanie wychowanek na pierwsze kilkudniowe przepustki pod opieką rodziców/opiekunów prawnych odbywa się po upływie 5/6 miesięcy w pierwszym roku pobytu w Ośrodku (§ 22), **KMP uznał, że bezpośredni kontakt dziecka z rodziną powinien być jak najczęstszy, szczególnie w pierwszym okresie jego pobytu w placówce.** Postulat taki zawarty został również w Zaleceniach Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Jeżeli nie praktykuje się regularnych przepustek, należy wprowadzić przepis dla dodatkowych długoterminowych wizyt członków rodziny lub innych osób, które mogą pozytywnie wpłynąć na rozwój młodocianego (Zalecenie 86.2).* Ponadto, Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) wskazują, iż *każdy nieletni powinien mieć prawo do regularnego i częstego przyjmowania odwiedzin, w zasadzie raz w tygodniu, nie rzadziej niż raz w miesiącu, powinny one obejmować rodzinę i obrońcę oraz odbywać się w warunkach zapewniających prywatność, zbliżenia oraz swobodną wymianę myśli (Reguła 60).* Drugą – iż w trakcie prowadzonego w Ośrodku procesu resocjalizacji – w szczególności na

początkowym jego etapie - nie są wskazane odwiedziny wychowanki przez innych krewnych (dziadków, rodzeństwo). Praktyka ta została potwierdzona w trakcie rozmów z nieletnimi. KMP podkreśla, iż takie ograniczenia nie znajdują potwierdzenia w obowiązujących przepisach prawa i jest stosowane wbrew zapisom ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, której zapis art. 66 § 4 określając zasady kontaktów nieletniego posługuje się pojęciem „osób spoza zakładu”, nie wskazując na konieczność wykazania stopnia pokrewieństwa. Trzecią – zakaz obciążania przez rodziców/opiekunów prawnych w rozmowach z wychowankami, nieletnich trudnymi wiadomościami, a zwłaszcza tragicznymi sytuacjami z życia rodzinnego np. ciężka choroba lub śmierć kogoś bliskiego, bez wcześniejszej rozmowy z wychowawcą. Zdaniem KMP wprowadzenia takiego obowiązku jest nieuzasadnione. Ponadto, Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11) oraz Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) wprost nakazują, aby wszelkie informacje otrzymane na temat śmierci lub poważnych chorób któregokolwiek z jego bliskich krewnych powinny być natychmiast przekazywane młodocianemu (Zalecenie 85.3/Reguła 58). Czwartą – reglamentacja rozmów telefonicznych ograniczona do jednej w tygodniu w wyznaczonym dniu i o określonej porze (pkt. 8 *Regulaminu współpracy i kontaktów*). W oparciu o pkt. 61 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), która mówi o tym, że każdy nieletni powinien mieć prawo do utrzymywania kontaktu listownego i telefonicznego co najmniej dwa razy w tygodniu z osobą przez siebie wybraną, chyba że zostało mu ono odebrane na drodze prawnej.

Krajowy Mechanizm Prewencji postulował o zwiększenie częstotliwości prowadzenia przez wychowanki rozmów telefonicznych.

Zarówno w trakcie rozmów z nieletnimi, jak i podczas przeprowadzania oglądu placówki, osoby wizytujące otrzymały informacje dotyczące prowadzenia przez personel placówki stałej kontroli korespondencji wychowanek (zarówno przychodzącej jak i wychodzącej). Należy przy tym podkreślić, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n.

6.6. Prawo do opieki medycznej

Prawo do opieki medycznej w wizytowanych placówkach jest realizowane prawidłowo. Pomoc medyczną w placówkach najczęściej zapewniają pielęgniarki. Natomiast z konsultacji specjalistycznych i stomatologicznych wychowankowie korzystają w różnych przychodniach. W nagłych sytuacjach wzywane jest pogotowie ratunkowe.

W MOW w Wielkich Drogach nie ma zatrudnionej pielęgniarki ani higienistki szkolnej. W opinii pracowników KMP stałe zatrudnienie pielęgniarki w placówce jest niezbędne biorąc pod uwagę fakt, iż część z wychowanków poddana jest stałej farmakoterapii psychotropowej. Dyrektor wyjaśnił, że zagwarantowanie wychowankom Ośrodka stałego dostępu do opieki medycznej poprzez zatrudnienie pielęgniarki było wielokrotnie postulowane przez placówkę i dostrzegane jako potrzebne, lecz nie jest możliwe ze względów finansowych. Dyrektor dodał, że jako placówka będą wytrwale prowadzić działania mające na celu rozwiązanie tego problemu.

Niektóre placówki nie zapewniają wychowankom badań profilaktycznych. Dyrektorzy MOS nr 4 i nr 5 w Warszawie wyjaśnili, że w kwestii zagwarantowania profilaktycznej opieki medycznej wychowankowie otrzymują dodatkowe przepustki i korzystają z opieki medycznej w miejscach swojego zamieszkania. Ponadto, kierownictwo placówki nie ma prawa samodzielnie podejmować decyzji o badaniach i leczeniu u niektórych specjalistów np. stomatolog, ginekolog – w takich sytuacjach wymagana jest zgoda i obecność rodzica/opiekuna prawnego.

6.7. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Wychowankowie wszystkich wizytowanych placówek mieli zagwarantowany szeroki dostęp do różnego typu zajęć w ramach prowadzonego procesu resocjalizacyjnego. Oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone są przez wychowawców grup, nauczycieli szkolnych, psychologa i pedagogów, poprzez m. in. zajęcia grupowe, spotkania indywidualne, organizowanie wycieczek i spotkań ze znanymi ludźmi. W placówkach odbywają się zajęcia: socjoterapii, profilaktyki uzależnień, wyrównywania braków, warsztaty w zakresie umiejętności psychospołecznych, pomocy w kształtowaniu systemu wartości, korekcyjno-wyrównawcze, terapii zajęciowej, promocji zdrowego stylu życia, stymulowania prawidłowych interakcji rodzinnych, zagrożenia zdrowia psychicznego.

6.8. Prawo do nauki

W ocenie Mechanizmu prawo do nauki w wizytowanych placówkach było realizowane prawidłowo. Nieletni, z którymi wizytujący przeprowadzali indywidualne rozmowy wysoko ocenili pracę nauczycieli, wskazując, że zawsze mogą liczyć na ich pomoc w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości.

6.9. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W Ośrodkach zapewniono nieletnim możliwość uczestniczenia w nabożeństwach w każdą niedzielę i święta. Wychowankowie, wyrażający chęć uczestnictwa w nabożeństwach, wychodzą pod opieką jednego z wychowawców do kościoła. Wyjścia wychowanków na msze święte mają charakter dobrowolny (MOW w Wielkich Drogach, MOS nr 4 w Warszawie, MOW w Kaletach). W MOS nr 5 w Warszawie obowiązuje praktyka udzielania przepustek wszystkim wychowankom na weekendy, ferie i święta, która zapewnia nieletnim swobodę wykonywania praktyk religijnych, ponieważ niedziele i święta spędzają poza placówką.

Natomiast nieletni w MOW w Kamionku Wielkim stwierdzili, że podczas pobytu w placówce nie ma możliwości uczestniczenia we mszy świętej. Według informacji uzyskanej od dyrektora wyjścia do kościoła organizowane są cotygodniowo przez wychowawcę, po wcześniejszym zgłoszeniu się chętnych chłopców, zaś raz w miesiącu msza święta odbywa się na terenie Ośrodka. Jednakże, w związku z przedstawionymi wizytującym zarzutami, kierownictwo placówki zobowiązało się wyjaśnić tę kwestię.

W MOW w Kaliszu wszystkie podopieczne uczestniczą w codziennych porannych modlitwach, a także raz w tygodniu odbywa się wspólna msza św. Obowiązek ten obejmuje również osoby niewierzące lub posiadające odmienne przekonania religijne. Zasada ta jest wprost określona w Regulaminie wychowanki w pkt. III „*Przebywając w placówce katolickiej, bez względu na własne przekonania, szanuję i uczestniczę w praktykach religijnych*”.

Powyższa zasada stoi w sprzeczności z art. 53 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), które w zakresie posług religijnych głoszą: *Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania,*

uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji (Reguła 48) i Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi. Praktyka ta godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r., która w art. 14 stwierdza „Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania”.

Innym problem zgłaszanym przez dziewczęta to konieczność uczestniczenia we mszy św. w spódnicy. Potwierdzeniem tych słów jest zapis w § 33 pkt 16 Statutu placówki *„W stroju na Eucharystię obowiązuje spódnica i skromna bluzka”*. Według nieletnich obowiązek ten jest czynnikiem zniechęcającym do uczestnictwa we mszy św. Jak wyjaśniła dyrektor placówki, obowiązek ubierania przez podopieczne spódnicy jest sposobem uczczenia ważnego wydarzenia, a także podkreślenia ich kobiecości.

6.10. Prawo do rekreacji i wypoczynku

Czas wolny wychowankowie mogą spędzać w świetlicach, uczestnicząc w zajęciach sportowych bądź kulturalno-oświatowych. Mają możliwość uczestniczenia w wielu kołach zainteresowań. Ponadto, organizowane są wyjścia do kina, wycieczki krajoznawcze, konkursy oraz występy, wyjazdy na zimowiska, kolonie oraz zielone szkoły.

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Kaliszu zdarzały się sytuacje, kiedy wychowanki nie mogły wychodzić na dwór z powodu niewłaściwego zachowania. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda – zgodnie z Zasadą 81 Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi (CM/Rec(2008)11).** W tym samym dokumencie podkreślono, że ćwiczenia nie powinny być ograniczane w ramach kary dyscyplinarnej.

7. Policyjne Izby Dziecka

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji w drugim kwartale 2011 r. przeprowadzili wizytacje czterech policyjnych izb dziecka¹⁴ (dalej PID). W tym miejscu przedstawione zostaną również wyniki wizytacji Policyjnej Izby Dziecka w Tarnowie i Policyjnej Izby Dziecka w Ostrowie Wielkopolskim. (I kwartał 2011 r.) Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Policyjnych Izb Dziecka w Kielcach, Policyjnej Izby Dziecka w Bydgoszczy oraz Gorzowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

7.1. Legalność i okres pobytu

Wizytujący każdorazowo weryfikowali długość pobytu nieletnich umieszczonych w PID. W każdej wizytowanej izbie powtarzały się przypadki pobytu nieletnich w Izbach dłużej niż określają to przepisy u.p.n. – art. 40 § 6 i § 7. Kilkadziesiąt osób zatrzymanych przebywało powyżej 5 dni, najdłuższy pobyt trwał 108 dni (PID Tarnów). Komendanci wizytowanych jednostek wyjaśniali, iż powyższe sytuacje spowodowane były długim terminem oczekiwania na znalezienie przez właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego miejsca w schronisku, w którym miał być umieszczony nieletni. Z tego też względu decyzją sądu nieletni mieli przebywać do tego czasu w PID. **Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich, przywołując zalecenia Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT).**

Ponadto, w dniu 19 maja 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie¹⁵ do Komendanta Głównego Policji w sprawie działań, jakie podejmuje celem rozwiązania problemu pobytów nieletnich w policyjnych izbach dziecka ponad ramy czasowe określone w art. 40 u.p.n. W odpowiedzi Komendant poinformował Rzecznika, iż w jego ocenie problem długoterminowych pobytów nieletnich w PID, wobec których sąd rodzinny orzekł środek w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, przyjmując jednocześnie, że w czasie oczekiwania na miejsce w schronisku nieletni ma przebywać w PID, jest jednym z wielu zagadnień wymagających pilnego rozwiązania. Z tego też względu, Komenda Główna Policji od kilku lat postuluje konieczność kompleksowego rozwiązania

---

¹⁴Policyjna Izba Dziecka w Elblągu (04.04.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Kielcach (05.05.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Bydgoszczy (10.05.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Gorzowie Wielkopolskim (28.06.2011 r.).

¹⁵ RPO-664999-VII-11.

problemu związanego z funkcjonowaniem policyjnych izb dziecka. Komendant podkreślił również, że większość postulowanych przez KGP rozwiązań znalazła odzwierciedlenie w projektach nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, jednakże nie uwzględniono propozycji określenia czasu pobytu nieletniego w Izbie po ogłoszeniu przez sąd orzeczenia o umieszczeniu go w schronisku.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała również wystąpienie¹⁶ ww. kwestii w dniu 1 czerwca 2011 r. do Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wewnętrznych – do dnia sporządzania niniejszego raportu do Biura Rzecznika nie wpłynęły odpowiedzi.

7.2. Powiadomienie osoby trzeciej o zatrzymaniu

W jednej z wizytowanych Izb (PID Ostrów Wielkopolski) funkcjonariusze Policji zapytani o procedurę organizowanych w Izbie kontaktów nieletnich z rodziną ujawnili, że nieletni wobec których toczy się postępowanie sądowe, przez 72 godziny od czasu umieszczenia w Izbie nie mają możliwości żadnego kontaktu z najbliższymi osobami ze względu na toczące się postępowanie. Wizytujący zwrócili zatem uwagę, że procedura ta nie ma oparcia w dokumencie z dnia 26 stycznia 2010 r., przyjętym przez Izbę w Ostrowie Wlkp., zatytułowanym: „Prawa i obowiązki nieletniego zatrzymanego w policyjnej dziecku” i jest sprzeczna z § 5 ust.1 pkt. 5 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka (Dz.U. Nr 10, poz. 104 ze zm., dalej: rozporządzenie).

Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zaleca w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r., aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: stworzyły większe możliwości podtrzymywania kontaktów z rodzinami, szczególnie pozwoliły na regularne wizyty rodzin, poza wyjątkowymi przypadkami, które są umotywowane okolicznościami. Nadto, dzieciom powinno zezwolić się na korzystanie z telefonu (Rada Europy, Strasburg, 11 kwietnia 2005 r.; CPT (2005)3; paragraf 44). **Mechanizm rekomendował, aby zaprzestać praktyki ograniczania kontaktów nieletnich z najbliższymi.**

W odpowiedzi na rekomendacje Krajowego Mechanizmu Prewencji Komendant Powiatowy Policji w Ostrowie Wielkopolskim poinformował, że nieletnich w czasie pobytu

---

¹⁶ RPO-672816-VII-11.

w PID mogą odwiedzać najbliżsi i opiekunowie, a informacja przekazana przez funkcjonariuszy wizytującym o braku takiej możliwości wyniknęła z nieporozumienia.

7.3. Dostęp do pomocy prawnej

W wizytowanych placówkach członkowie KMP sprawdzali również dostępność w widocznym miejsc adresów instytucji stojących na straży prawa nieletnich, w szczególności Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziego rodzinnego. **W jednej z wizytowanych Izb (PID Tarnów) Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił zapewnienie zatrzymanym w Izbie dostępu do adresów wskazanych powyżej podmiotów.**

7.4. Traktowanie

Nieletni, z którymi członkowie Krajowego Mechanizmu przeprowadzili rozmowy w trakcie wizytacji nie zgłaszali zastrzeżeń co do traktowania przez funkcjonariuszy Policji.

Należy jednak podkreślić, iż w jednej z wizytowanych Izb (PID Ostrów Wielkopolski) podopieczny przedstawił członkom zespołu wizytującego, iż został on zobowiązany do własnoręcznego opisanie czynu, którego się dopuścił i że funkcjonariusze Policji pracujący w Izbie, obiecali mu w zamian za to przyspieszenie sprawy sądowej. Relacja ta wzbudziła zastrzeżenia wizytujących odnoszące się do prawidłowości traktowania nieletnich w PID w Ostrowie Wlkp., w zakresie respektowania ich uprawnień procesowych (art. 19 i 39 u.p.n.) oraz wkraczania przez osoby pełniące służbę w Izbie, w zakres czynności zastrzeżonych dla innych organów.

CPT zaleca podjęcie kroków zmierzających do zapewnienia, aby osoby nieletnie nie składały oświadczeń ani nie podpisywały żadnych dokumentów odnoszących się do przestępstw, o które są podejrzani bez obecności prawnika i/lub osoby zaufanej, na której pomoc mogą liczyć (Rada Europy, Strasburg, 11 kwietnia 2005 r.; CPT (2005)3, paragraf 23).

Natomiast według informacji udzielanych przez funkcjonariuszy Policji, przyjmując dziecko do Izby, prowadzi się z nim niezobowiązujące rozmowy o jego sytuacji, w tym o ewentualnych uzależnieniach. Zgodnie z udzielonymi wyjaśnieniami, od nieletnich

odbiera się jedynie relacje mogące służyć pracy operacyjno-dochodzeniowej, które są spisywane przez samych funkcjonariuszy Policji i przekazywane w formie notatek do właściwej jednostki Policji. O treści tych materiałów nie jest powiadamiany sąd prowadzący sprawę samego nieletniego, a notatki nie zawierają danych dziecka będącego źródłem informacji. Zgodnie z „Regulaminem Organizacyjnym Policyjnej Izby Dziecka KPP w Ostrowie Wlkp.” z dnia 26 stycznia 2010 r., do zadań Izby należy współpraca z jednostkami organizacyjnymi Policji, w tym: *przekazywanie im materiałów mogących mieć wartość dla pracy operacyjno-dochodzeniowej*. Tymczasem rozporządzenie zupełnie inaczej określa rolę Izb, podkreślając ich funkcję opiekuńczo-wychowawczą. **Nie do pogodzenia są czynności charakterystyczne dla pracy operacyjno-dochodzeniowej, stawiające dziecko w roli źródła materiału operacyjnego czy dowodowego z oddziaływaniami wychowawczymi, kształtującymi pozycję dziecka w sposób radykalnie odmienny. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślił, iż należy zaprzestać wytwarzania w Izbie materiałów operacyjno-dochodzeniowych, dla których źródłem informacji są osadzone w PID dzieci i usunąć z treści Regulaminu organizacyjnego zapis stanowiący podstawę do wykonywania tych czynności.**

Z informacji uzyskanych od Komendanta Powiatowego Policji w Ostrowie Wielkopolskim wynika, iż ww. rekomendacja została zrealizowana.

7.5. Opieka medyczna

Pomoc medyczną nieletnim umieszczonym w izbach zapewnia Pogotowie Ratunkowe. Taka praktyka funkcjonowała we wszystkich omawianych Izbach.

7.6. Warunki bytowe

Warunki bytowe panujące w wizytowanych Izbach należy ocenić jako dobre. Zalecenia Mechanizmu w kwestii warunków bytowych dotyczyły jedynie przeprowadzenia remontu klatki schodowej prowadzącej na plac spacerowy oraz wyposażenia magazynu czystej odzieży w bieliznę dla nieletnich. Ponadto, zasadnym w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji byłoby rozważenie możliwości wykonania częściowego zadaszenia placu spacerowego oraz zamontowania na nim sztucznego oświetlenia. Zastosowane

rozwiązania uniezależniłyby realizację prawa nieletnich do zajęć na świeżym powietrzu od warunków pogodowych (PID w Elblągu).

W PID w Ostrowie Wielkopolskim wątpliwości wizytatorów zwrócił brak odpowiednich zasłon/obudowy kabin prysznicowych, gwarantujących zakrycie przed wzrokiem osób trzecich całego ciała myjących się nieletnich. We wszystkich prysznicach Izby brakowało również mat antypoślizgowych. Warto przypomnieć w tym miejscu Regulę 65.2 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, która wskazuje, iż: *Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność. Mechanizm zalecił zapewnić całkowitą intymność kąpiących się dzieci, poprzez zamontowanie zasłon lub drzwi, gwarantujących poszanowanie intymności podczas kąpieli i wyposażyc prysznic w maty antypoślizgowe.*

Sypialnie dla nieletnich wyposażono wyłącznie w materace. **Zdaniem przedstawicieli KMP, właściwym byłoby umieszczenie łóżek w sypialniach, pomimo, że obecnie obowiązujące przepisy prawa nie regulują warunków wyposażenia jakim powinny odpowiadać policyjne izby dziecka.** Braku łóżek nie usprawiedliwia troska o zapewnienie wychowankom bezpieczeństwa, ponieważ można zamontować łóżka wraz z odpowiednimi zabezpieczeniami, które uchronią nieletnich, przykładowo przed dokonywaniem samouszkodzeń przy pomocy poszczególnych ich elementów.

Z rozmowy przeprowadzonej z chłopcem przebywającym w PID w Ostrowie Wielkopolskim wynika że, nieletni nie posiadał kompletu koniecznych do normalnego funkcjonowania przedmiotów i odzieży (nie otrzymał szczoteczki do zębów, pasty i piżamy), mimo, że w magazynie Izby znajdowały się wszelkie rzeczy niezbędne dla potrzeb przyjmowanych do Izby dzieci. **KMP rekomendował, aby zadbać o wydawanie nieletnim wszystkich niezbędnych środków służących do utrzymania higieny osobistej oraz piżam.**

Komendant Powiatowy w Ostrowie Wielkopolskim poinformował, iż oświadczenie nieletniego o braku piżamy i środków higienicznych było niezgodne z prawdą, natomiast materace, które nieletni posiadają w pokojach są wygodne, praktyczne i bezpieczne. Mając na uwadze sytuację finansową i fakt, iż nie jest to niezgodne z przepisami Komendant

poinformował, że nie dokonano zmian w tym zakresie. Sprawa w dalszym ciągu jest badana przez przedstawicieli Mechanizmu.

Do pozostałych ww. uwag Komendanci wizytowanych Izb ustosunkowali się pozytywnie.

W dniu 27 kwietnia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie¹⁷ do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie prac legislacyjnych określających warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia w policyjnych izbach dziecka. W odpowiedzi Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformował, iż w projekcie ustawy o zapewnieniu bezpieczeństwa w związku z organizacją Turnieju Finałowego UEFA EURO 2012 oraz o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczych, ustawy Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw, zaproponowano rozszerzenie art. 15 ust. 10 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (j. t. Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 z późn. zm.) o zapis: „*Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia: (...)*

4) warunki, jakim powinny odpowiadać policyjne izby dziecka,

5) regulamin pobytu osób w pomieszczeniach, pokojach i izbach (...), uwzględniając ich lokalizację, wyposażenie, warunki techniczne pomieszczeń i niezbędne części składowe (...)”

7.7. Kontakty ze światem zewnętrznym

Widzenia nieletnich z rodzicami odbywają się w świetlicy bądź pokoju wychowawcy (PID w Tarnowie, PID w Elblągu). W jednej z wizytowanych Izb (PID w Tarnowie) w punkcie 4 regulaminu odwiedzin występuje zapis, iż odwiedziny rodziców odbywają się w obecności jednego z funkcjonariuszy. Należy więc uznać, że jest to zasada, a nie wyjątek od reguły. Powyższa praktyka wzbudziła wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji, bowiem obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego jest naruszeniem jego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że zasadą w PID powinna być praktyka realizacji widzeń bez obecności funkcjonariusza, chyba, że odpowiedni sąd uzna inaczej.**

---

¹⁷ RPO-605914-VII-09.

W PID w Elblągu natomiast odwiedziny nieletnich odbywają się w obecności funkcjonariusza Policji w jednej ze świetlic, gdy sąd wydaje takie pisemne polecenie. Taki dodatkowy środek ostrożności stosowany jest jednakże sporadycznie, zazwyczaj wobec nieletnich, w stosunku do których sąd zastosował środek tymczasowy w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich, w sprawach w których należało dokonać jeszcze czynności np. przesłuchań rodziców nieletnich.

W Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie w regulaminie odwiedzin przedstawiciele KMP zwrócili uwagę na niedozwolone zapisy. W punkcie 6 lit. c wprowadzono ograniczenie dotyczące odwiedzin w postaci: odmowy jego udzielenia przez funkcjonariusza w sytuacji „*dużego stanu zatrzymanych*” oraz w lit. e „*w przypadku nieletnich oczekujących na miejsce w placówce resocjalizacyjnej, pierwsze odwiedziny mogą nastąpić po upływie **dwóch tygodni** od przyjęcia do PID*”. Należy podkreślić, iż żadne przepisy obowiązującego prawa nie zezwalają na takie ograniczenie prawa przysługującego nieletniemu. Ponadto kwestia długich pobyków poruszona została w punkcie 7.1. niniejszego Raportu. Warto przypomnieć, że CPT zaleca, aby władze polskie zrobiły wszystko w celu zapewnienia przestrzegania w praktyce przepisów prawnych dotyczących pobytu dzieci w policyjnych izbach dziecka. Tymczasem zapis w regulaminie odwiedzin wskazuje, iż władze PID-u uznają bardzo długie pobyty (ponad dwutygodniowe) za normę i zgodne z prawem.

Komendant Miejski Policji w Tarnowie pozytywnie ustosunkował się do uwag KMP dotyczących zasad odwiedzin.

7.8. Dyscyplinowanie

W dokumencie określającym katalog kar obowiązujących w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie zapisano m.in. wpisanie informacji o ukaraniu do akt nieletniego, wyszczególnienie negatywnego zachowania w pismach kierowanych do szkół, sądów rodzinnych i placówek związanych z pobytem nieletniego, izolowanie nieletniego w wieku do lat 14 do 12 godzin oraz izolowanie nieletniego powyżej 14 lat do 24 godzin. Należy wskazać, iż rozporządzenie w § 6 określa zamknięty katalog środków oddziaływania wychowawczego w PID – ustną pochwałą lub upomnienie. Opisane wyżej kary nie mieszczą się w tym katalogu i natychmiast powinno zaprzestać się ich stosowania, ponieważ są one niegodne z obowiązującymi przepisami prawa. **Mechanizm podkreśla także, że izolowanie nieletniego nie może być traktowane jako kara, gdyż jest to środek mający**

zastosowanie jedynie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia nieletniego lub innych osób.

Podobny zarzut Mechanizm sformułował w stosunku do Policyjnej Izby Dziecka w Elblągu, w której umieszczenie nieletniego w pomieszczeniu izolacyjnym również traktuje się jako środek wychowawczy.

Komendanci wizytowanych jednostek Policji poinformowali o zrealizowaniu ww. zaleceń KMP.

7.9. Zajęcia kulturalno – oświatowe

W wizytowanych Izbach Mechanizm pozytywnie ocenił dostęp do organizowanych zajęć wychowawczych. W ciągu dnia wychowankowie spędzają czas w świetlicach. Wyposażono je w ławki i krzesła, tablice, podręczną biblioteczkę, czasopisma, tablice edukacyjne, gry planszowe, stół do tenisa stołowego oraz telewizor. Studenci uczelni wyższych w ramach praktyk prowadzą zajęcia wychowawcze z nieletnimi umieszczonymi w Izbach. Na polach spacerowych organizowane są zajęcia sportowe. Analiza treści Porządku Dnia obowiązującego w Policyjnej Izbie Dziecka w Elblągu wskazuje, iż każdego dnia nieletni mogą dwukrotnie korzystać z zajęć na świeżym powietrzu. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przyjęte w tym zakresie rozwiązanie ocenić należy pozytywnie.

Funkcjonariusze pracujący w wizytowanych Izbach (PID w Tarnowie, PID w Elblągu, PID w Ostrowie Wielkopolskim) prowadzą też czynności profilaktyczne w formie pogaderek w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach oraz w szkołach ponadgimnazjalnych i w innych instytucjach. Adresaci pogaderek mają też organizowane wizyty w Izbie. Tematyka tych zajęć jest rozbudowana i obejmuje szeroki wachlarz zagadnień takich jak np.: nietolerancja rówieśnicza, demoralizacja, dopalacze i inne używki, internetowe zagrożenia, konsekwencja czynów zabronionych, odpowiedzialność nieletnich, funkcjonowanie PID, rola i zadania Policji.

7.10. Zapoznanie nieletnich z ich prawami i obowiązkami

W wizytowanych Izbach Krajowy Mechanizm Prewencji nie stwierdził naruszenia prawa nieletnich do zapoznania się z regulaminem Izby oraz przysługującymi im prawami i obowiązkami.

8. Izby wytrzeźwień

W drugim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły trzy izby wytrzeźwień¹⁸. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Izby Wytrzeźwień w Grudziądzu i Izby Wytrzeźwień w Gorzowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

8.1. Warunki bytowe

Przeprowadzony ogląd pomieszczeń Pogotowia Socjalnego -Izby Wytrzeźwień w Elblągu (zwanego dalej Pogotowiem lub Izbą) oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły stwierdzić, iż wyposażenie Pogotowia - generalnie rzecz biorąc - odpowiada przepisom rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192 ze zm.), zwane dalej rozporządzeniem.

Stan techniczny sal dla osób zatrzymanych i sanitariatów można określić jako prawidłowy. Pomieszczenia utrzymane były w czystości. Temperatura panująca w salach nie wzbudziła zastrzeżeń przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji. Ponadto, w salach dla osób zatrzymanych zainstalowano kamery, umożliwiające bezdźwiękową transmisję obrazu z sal do pokoju kierownika zmiany.

W Izbie nie ma wyodrębnionej toalety dla kobiet, korzystają więc one z toalety dla osób niepełnosprawnych. W dniu wizytacji w każdym sanitariacie było mydło, papier toaletowy oraz ręczniki.

8.2. Informowanie pacjentów Izb o przysługujących im prawach

W Izbie nie sporządzono regulaminu przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych. Osoby przyjmowane do Izby nie miały możliwości zapoznania się ze swoimi prawami oraz zasadami pobytu. **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował przygotowanie Regulaminu Izby Wytrzeźwień, przeznaczonego dla osób w niej**

---

¹⁸ Izba Wytrzeźwień w Elblągu (07.04.2011 r.), Izba Wytrzeźwień w Grudziądzu (27.05.2011 r.), Izba Wytrzeźwień w Gorzowie Wielkopolskim (28.06.2011 r.).

umieszczanych oraz zamieszczenie go w dostępnym i widocznym dla pacjentów miejscu.

8.3. Stosowanie przymusu bezpośredniego

Z informacji uzyskanej podczas wizytacji od kierownika zmiany wynika, iż pracownicy kontrolują stan osób unieruchomionych co 15 minut, przy czym najczęściej odbywa się to wyłącznie przez wizjer. Fakt przeprowadzenia kontroli co do zasady nie jest odnotowywany, wpisy w księdze raportów dokonywane są wyłącznie jeśli „coś się dzieje” z osobą unieruchomioną.

Zapoznano się z wybranym zapisem monitoringu, w którym wobec jednego z pacjentów stosowane były środki przymusu bezpośredniego. Zgodnie z zapisem w księdze raportów o godzinie 22:20 osobą doprowadzoną zapięto w pasy, co było zgodne z odtworzonym zapisem. Zaprzestanie zaś stosowania środków przymusu bezpośredniego, wg księgi raportów miało mieć miejsce o godzinie 2:10. Jednakże zapis z monitoringu ujawnił, iż pacjent ten zapięty był w pasy przynajmniej do godziny 6 rano.

W myśl § 11 ust. 1c *pracownik wyznaczony przez dyrektora izby kontroluje stan fizyczny osoby unieruchomionej, nie rzadziej niż co 15 minut, również w czasie snu tej osoby. Z treści § 11 ust. 1d wynika, iż w trakcie kontroli, o której mowa w ust. 1c, pracownik:*

- *ocenia prawidłowość unieruchomienia, w szczególności sprawdza, czy pasy, uchwyty, prześcieradła lub kaftan bezpieczeństwa nie są założone zbyt luźno lub zbyt ciasno;*
- *zapewnia krótkotrwałe uwolnienie osoby od unieruchomienia w celu zmiany pozycji lub zaspokojenia potrzeb fizjologicznych i higienicznych, nie rzadziej niż co 4 godziny.*

W toku całego, prawie 8 godzinnego okresu unieruchomienia pacjenta, tylko raz pracownik Pogotowia skontrolował osobiście jego stan, wchodząc do sali, co miało miejsce około godziny 24:00 i zostało potwierdzone nagraniem z monitoringu. Poza tym jednym faktycznym wejściem i sprawdzeniem stanu pacjenta, nie udokumentowano w księdze raportów przeprowadzania obowiązkowej kontroli co 15 minut. Pacjent ten w godzinach porannych odpiął dolne pasy bezpieczeństwa, co również nie zostało w odpowiednim czasie dostrzeżone przez pracownika Pogotowia.

W opisaney sytuacji nie został spełniony wymóg osobistego badania pacjenta przez lekarza, który jest konieczny przed przedłużeniem stosowania środka przymusu bezpośredniego na czas powyżej 4 godzin określony w § 11 ust. 1b rozporządzenia.

Krajowy Mechanizm Prewencji wnioskował zatem, aby podjąć działania celem wyeliminowania praktyki zamieszczania nieprawdziwych danych odnośnie czasu stosowania środków przymusu bezpośredniego i zapewnić bezwzględne przestrzeganie przez personel Izby przepisów rozporządzenia odnośnie dokonywania kontroli pacjentów unieruchomionych i dokumentowania tej kontroli. KMP podkreśla, iż należy zapewnić badanie lekarskie w sytuacji, gdy unieruchomienie pacjenta ma zostać przedłużone na czas powyżej 4 godzin.

8.4. Ochrona przed niewłaściwym traktowaniem - przymusowe przebieranie osób doprowadzonych w odzież zastępczą

W trakcie czynności wizytacyjnych stwierdzono, iż w Pogotowiu osoby doprowadzone nie są przymusowo przebierane w odzież zastępczą. Jeśli pacjent wyraża taką wolę, pozwala mu się przebywać w jednostce w swoim ubraniu. Okoliczność ta została potwierdzona nagraniami z monitoringu.

Czynności związane z przyjęciem kobiet oraz bezpośrednią opieką nad nimi w czasie pobytu w Pogotowiu sprawuje wyłącznie żeński personel – na każdej zmianie w placówce dyżur ma jedna kobieta.

Wszystkim pacjentom umieszczanym w Pogotowiu udzielane są podczas przyjęcia podstawowe świadczenia sanitarno – higieniczne. Jak ustalono, każda osoba przyjmowana do Pogotowia poddawana jest takim świadczeniom, bez względu na stan upojenia alkoholowego. W sytuacji przyjęcia do placówki osoby, która nie jest w stanie samodzielnie się umyć, niezbędnych czynności w tym zakresie dokonują pracownicy Pogotowia.

Kobieta, z którą została przeprowadzona rozmowa w toku wizytacji nie zgłaszała żadnych uwag odnośnie sposobu jej traktowania przez pracowników Pogotowia, ich zachowanie wobec niej oceniła bardzo pozytywnie.

8.5. Prawo do opieki medycznej

W Pogotowiu przez całą dobę dyżuruje lekarz, każda osoba zaś jest badana od razu po przyjęciu do placówki. Z informacji uzyskanych od lekarza będącego na dyżurze w dniu wizytacji wynika, iż decyzja o nieprzyjęciu osoby do Pogotowia zapada w sytuacjach, gdy nietrzeźwy jest nieprzytomny, ma wyraźne urazy, bądź przejawia symptomy padaczki.

Takie osoby są wówczas wysyłane do szpitala, skąd często po zaopatrzeniu ran, bądź przeprowadzeniu koniecznych badań ponownie są doprowadzani do Pogotowia. Jednocześnie, lekarz zapewnił, iż każdy pacjent podlega badaniom, zarówno przed zastosowaniem środków przymusu bezpośredniego, jak i po zakończeniu ich stosowania.

9. Pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych Policji

W drugim kwartale 2011 r. dokonano wizytacji dziewięciu pomieszczeń dla osób zatrzymanych przy jednostkach organizacyjnych Policji¹⁹ (dalej PdOZ lub Izba). W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zawierciu, która została przeprowadzona w pierwszym kwartale 2011 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji PdOZ w Katowicach, PdOZ w Grudziądzu, PdOZ w Drawsku Pomorskim oraz PdOZ w Gorzowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej.

9.1. Traktowanie przez personel

We wszystkich wizytowanych Izbach przeszukania osób zatrzymanych odbywają się w sposób zapewniający poszanowanie godności osoby umieszczonej w Izbie (w pokoju lekarskim, dyżurce lub magazynie) i wykluczający obecność osób postronnych w trakcie wykonywanych czynności. Przeszukania umieszczanych w jednostkach kobiet dokonują funkcjonariuszki Policji np. z innych wydziałów, pełniące dyżury w danym dniu w Komendach.

Osoby zatrzymane, z którymi rozmawiano w PdOZ w Elblągu, PdOZ w Bydgoszczy, PdOZ w Słupsku nie zgłaszały żadnych uwag odnośnie sposobu traktowania przez funkcjonariuszy Policji w trakcie pobytu w Izbie. Jeden z zatrzymanych (PdOZ w Słupsku) skarżył się jednakże na bolesne wykręcanie rąk przez funkcjonariuszy, którzy dokonali jego zatrzymania.

---

¹⁹Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Oławie (04.04.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Elblągu (08.04.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Katowicach (27.04.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Bydgoszczy (10.05.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Grudziądzu (24.05.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sławnie (31.05.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Słupsku (01.06.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Drawsku Pomorskim (16.06.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim (27.06.2011 r.).

Funkcjonariusze Policji szkoleni są w zakresie pomocy przedmedycznej oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego, w trakcie trwania kursów podstawowych i specjalistycznych w momencie przyjęcia do Policji oraz w dalszym etapie służby (kursy specjalistyczne). Na problem nieuczestniczenia w ww. szkoleniach wizytujący zwrócili uwagę PdOZ w Zawierciu i w PdOZ w Bydgoszczy (ostatnie szkolenia miały miejsce kilka lat temu).

Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy Policji bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania. Personel Izby powinien wiedzieć, jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak udzielać osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy (i uaktualniać sukcesywnie wiedzę oraz udoskonalać umiejętności w omawianym obszarze), jak radzić sobie ze stresem i agresją etc.

Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego) wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

W kwestii wyznaczenia pomieszczenia do palenia wyrobów tytoniowych należy wskazać, iż w wizytowanych Izbach takie pomieszczenie nie zostało odrębnie wydzielone, natomiast zatrzymani mogli używać wyrobów tytoniowych w pokoju sanitarnym (PdOZ w Oławie) lub wyznaczonych pokojach i na placu spacerowym (PdZO w Słupsku, PdOZ w Elblągu).

Nie umożliwia się palenia wyrobów tytoniowych zatrzymanym w PdOZ w Sławnie i PdOZ w Bydgoszczy. Zauważyć należy, iż obowiązujący zakaz stoi w sprzeczności z obowiązującym § 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów oraz w środkach przewozu osób podlegających ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych (Dz. U. Nr 97, poz. 564).

9.2. Warunki bytowe

Warunki bytowe w wizytowanych jednostkach były zróżnicowane. Jako złe i wymagające natychmiastowego remontu KMP ocenił warunki w PdOZ w Elblągu i PdOZ w Zawierciu. Warunki bytowe panujące w tych Izbach mogą prowadzić do niehumanitarnego traktowania umieszczonych w nich osób.

W PdOZ w Elblągu w większości cel znajdowały się nie osłonięte oraz nie nadające się do użytku, zabrudzone miski ustępowe. Kilka z nich było bez desek. Ściany cel były zanieczyszczone napisami, w ocenie wizytujących wykonanymi najprawdopodobniej przy użyciu fekaliów. Miały również ślady zawilgocenia i zagrzybienia. W jednej celi znajdowała się bateria bez kranu, woda po odkręceniu ściekała po baterii. Ślady wilgoci widoczne były również na ścianach łazni przeznaczonej dla osób zatrzymanych. W ocenie wizytujących w pokojach od dłuższego okresu nie przeprowadzano nie tylko gruntownych, lecz nawet bieżących remontów, mających na celu chociażby odświeżenie zabrudzonych ścian. W pokojach czuć było odór, co świadczyć może o niesprawnej wentylacji grawitacyjnej.

W PdOZ w Zawierciu wszystkie pokoje były niewielkimi pomieszczeniami, w których przestrzeń między podestami przeznaczonymi do spania obcych sobie osób ma zaledwie kilka centymetrów. Nadto pokoje były niewłaściwie wyposażone, tj. w każdym poza dwoma podestami i niewielkim stołem znajdowało się tylko jedno krzesło. Natomiast pomieszczenie sanitarno-higieniczne w Izbie (wyposażone w ubikację, umywalkę oraz prysznic) również było w wyjątkowo złym stanie, zarówno pod względem higienicznym, jak i użytkowym. W dniu wizytacji część urządzeń w tym pomieszczeniu nie działała, a prysznic nie był wyposażony w zasłonę zapewniającą intymność osobie kąpiącej się. Pomieszczenie sanitarno-higieniczne, jak zresztą pozostałe pomieszczenia Izby, było brudne i zaśmiecone, a na drewnianej macie pod prysznicem leżały zużyte i brudne szmaty, które zgodnie z uzyskaną przez wizytujących informacją, wciąż służyły do sprzątnięcia. Od 2007 r. nie poczyniono żadnych remontów, które poprawiłyby warunki bytowe osób przebywających w pomieszczeniach. Zgodnie z przedstawioną informacją, ostatnie prace dotyczące izby miały miejsce ok. 10 lat temu i miały związek z izolacją przeciwwilgociową.

W pozostałych Izbach uwagi Mechanizmu w zakresie warunków bytowych dotyczyły: nie wyodrębnionego miejsca do przechowywania rzeczy osobistych osób chorych zakaźnie (PdOZ w Sławnie, PdOZ w Oławie), uszkodzonej dyszy prysznicowej i ostrych zakończeń rogów toalet w pokojach dla zatrzymanych (PdOZ w Oławie).

Mechanizm rekomendował również, aby wyposażyć w maty pomieszczenie, w którym odbywa się kontrola osobista osób zatrzymanych lub doprowadzonych do Izby w celu wytrzeźwienia (PdOZ w Sławnie), wydawać wszystkim zatrzymanym posiłki w jednorazowych naczyniach (PdOZ w Słupsku) i wyposażyć toalety w ręczniki (PdOZ w Słupsku, PdOZ w Sławnie).

Wizytujący stwierdzili również brak oświetlenia zapewniającego właściwe warunki do czytania i pisania (PdOZ w Oławie, PdOZ w Zawierciu).

Komendant Powiatowej Policji w Zawierciu poinformował, że diametralna poprawa warunków bytowych osób osadzonych będzie możliwa dopiero w konsekwencji realizacji projektu architektoniczno-budowlanego remontu, przebudowy Komendy Powiatowej Policji w Zawierciu opracowanego w 2008 r. W kwestii zalecenia dotyczącego zapewnienia w trybie natychmiastowym stosownej przestrzeni w obrębie podestów do spania Komendant poinformował, że nie podjęto działań zmierzających do zmiany miejsc usytuowania ww. podestów czy też kroków zmierzających do przekształcenia cel na jednoosobowe, gdyż spowodowałyby to pogorszenie widoczności oraz utrudniło wejście do pokoi, co nie pozostałoby obojętne dla względów bezpieczeństwa. W wyniku dokonania pomiarów powierzchni pomieszczeń dla osób zatrzymanych stwierdzono, że pomieszczenia odpowiadają normom wynikającym z rozporządzenia. Mechanizmu podtrzymuje swoje stanowisko w tej kwestii, sprawa jest w dalszym ciągu wyjaśniana.

9.3. Prawo do opieki medycznej

We wszystkich Izbach badaniu lekarskiemu poddawane są wszystkie osoby zatrzymane w celu wytrzeźwienia, pozostałe tylko wówczas, gdy jest taka potrzeba lub zatrzymany tego żąda. Badania przed umieszczeniem w Izbie wykonywane są w szpitalu bądź przychodniach NFZ. Jeśli w trakcie pobytu w Izbie osoba zatrzymana żąda konsultacji lekarskiej, do Izby wzywany jest lekarz pogotowia ratunkowego.

9.4. Prawo do informacji o przysługujących prawach

Jedną z gwarancji ochrony osób pozbawionych wolności przed okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem jest informowanie zatrzymanych o przysługujących im prawach.

Regulamin pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (dalej: regulamin) najczęściej znajdował się w

dyżurce, magazynie lub na korytarzu w pobliżu dyżurki. Zatrzymani mają możliwość zapoznania się z jego treścią podczas pobytu w magazynie lub w pokoju dyżurnego w trakcie przekazywania przedmiotów do depozytu oraz innych czynności związanych z przyjęciem do Izby (PdOZ w Sławnie, PdOZ w Bydgoszczy, PdOZ w Słupsku). W Izbie w Zawierciu i Sławnie, zgodnie z wyjaśnieniami funkcjonariuszy pełniących dyżur w dniu wizytacji, osoba zatrzymana ma możliwość zapoznania się z treścią regulaminu przed czynnością przeszukania i może zwrócić się o ponowne jego wydanie. Natomiast w PdOZ w Oławie, tekst regulaminu nie jest wywieszony w żadnym miejscu w Izbie, jak również nie jest udostępniany do wglądu osobom przyjmowanym do Izby.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji powyższe sposoby udostępnienia regulaminu nie gwarantują rzetelnego zapoznania się osób zatrzymanych z przysługującymi im prawami oraz ciążącymi na nich obowiązkami w trakcie pobytu w Izbie. Zatrzymanie w PdOZ stanowi dla wielu z nich nowe doświadczenie związane nieodłącznie ze stresem, uniemożliwiającym pełne zrozumienie przepisów regulaminu.

Jako wyjątek należy potraktować PdOZ w Elblągu, w którym regulamin był wydawany osobom zatrzymanym do pokoi. Taka praktyka w ocenie KMP jest prawidłowa, ponieważ umożliwia zapoznanie się zatrzymanym z regulaminem w sposób, który daje im gwarancję przyswojenia jego postanowień w warunkach wolnych od pośpiechu i konieczności wykonywania innych czynności.

W wielu wizytowanych jednostkach sygnały odebrane od zatrzymanych w kwestii znajomości przysługujących im uprawnień świadczyły w sposób dobitny o iluzoryczności zapoznania się z treścią regulaminu przez osoby umieszczane w Izbie w trakcie czynności z tym związanych. Osoby, z którymi rozmawiano w trakcie rozmów indywidualnych informowały również wizytujących, że nie zostały pouczone o możliwości wniesienia do sądu zażalenia na zatrzymanie w terminie 7 dni.

Warto w tym miejscu zauważyć, iż obowiązek poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, stanowi jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r. przyjętej pod nazwą „Zbiór zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia”. Zasada 13 przywołanego dokumentu stanowi, iż *„każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat*

jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać.” Ponadto, Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz innemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (CPT) w Dwunastym Raporcie Generalnym [CPT/Inf (2002)15] podkreśla, iż prawa osób pozbawionych wolności nie mają wielkiej wartości, jeżeli osoby zainteresowane nie są świadome, iż przysługują im takie prawa. W związku z powyższym jest bezwzględnie konieczne, aby osoby zatrzymane przez policję zostały w sposób wyraźny poinformowane o swoich prawach bezzwłocznie oraz w języku, który rozumieją (§44).

Biorąc powyższe pod uwagę, w opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji regulamin powinien znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla zatrzymanych miejscu, tak by wgląd do niego nie był uzależniony od decyzji funkcjonariuszy Policji lub innych czynników. Proponowanym przez KMP rozwiązaniem jest powieszenie informacji dotyczących uprawnień zatrzymanych i reguł ich pobytu w jednostce wewnątrz cel, w których przebywają osoby zatrzymane, co zagwarantuje przyswojenie postanowień Regulaminu w warunkach wolnych od pośpiechu.

W powyższej kwestii Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie²⁰ z dnia 12 maja 2011 r. do Komendanta Głównego Policji. W odpowiedzi Komendant poinformował, że w jego ocenie kwestie niedostatecznego informowania osób umieszczonych w PdOZ o przysługujących im prawach oraz ograniczonej dostępności do regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach należy rozpatrywać w kategoriach ewentualnych uchybień w wypełnianiu obowiązków przez policjantów pełniących służbę w PdOZ. Z tego też względu zagadnienie to będzie przedmiotem stosownego wystąpienia skierowanego do wszystkich KWP/KSP z zaleceniami eliminacji ewentualnych nieprawidłowości w tym zakresie. Natomiast umieszczenie regulaminu pobytu wewnątrz pokoi, w których przebywają osoby zatrzymane lub doprowadzone w celu wytrzeźwienia mogłyby – zdaniem Komendanta – mieć wpływ na wzrost liczby wydarzeń nadzwyczajnych. Osoby umieszczone w pokojach mogą wykorzystać, zarówno kartki regulaminu, jak i elementy przedmiotów zabezpieczających lub mocujących regulamin do samookaleczenia.

---

²⁰ RPO-668208-VII-11.

9.5. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

Zgodnie ze Zbiorem zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia: *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana (Zasada 16.1).*

W wizytowanych placówkach (PdOZ w Sławnie, PdOZ w Słupsku) KMP stwierdził, że powiadomienie, o którym mowa w powyższej zasadzie, wykonywane jest wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji. Na podkreślenie zasługuje natomiast praktyka stosowana w PdOZ w Bydgoszczy, polegająca na umożliwianiu osobie zatrzymanej powiadomienia osoby bliskiej o fakcie zatrzymania i umieszczenia w Izbie. Rozmówcy potwierdzili taką możliwość dodając, iż mogli samodzielnie przeprowadzić w tym celu rozmowę telefoniczną z osobami bliskimi.

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że w pierwszej kolejności należy rozważyć możliwość samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, zaś tylko w sytuacjach szczególnych prawo to realizować za pośrednictwem funkcjonariuszy Policji.

9.6. Prawo do prywatności

W PdOZ w Sławnie Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował zmianę położenia lub kąta widzenia kamer w pokojach dla zatrzymanych w celu wyeliminowania możliwości oglądania części intymnych osób zatrzymanych w trakcie załatwiania przez nie potrzeb fizjologicznych. Zalecił również wyposażanie kabin prysznicowych w przesłony zapewniające intymność osobie kąpiącej się (PdOZ w Zawierciu). **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji obecność osoby trzeciej podczas kąpieli zatrzymanego, bez**

umożliwienia zasłonięcia kabiny prysznicowej narusza ludzką godność poprzez niezapewnienie intymności kąpielcemu.

10. Izby Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej

W drugim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły dwie izby zatrzymań Żandarmerii Wojskowej²¹ (dalej IZZW, Izba). Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji IZZW w Ustce zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej.

10.1. Warunki bytowe

W wizytowanej Izbie warunki bytowe były bardzo dobre. Przeprowadzony ogląd pomieszczeń oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły jednakże stwierdzić, iż wyposażenie IZZW w Elblągu nie spełnia wszystkich wymogów określonych przepisami rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. z 2010 r. Nr 63poz. 394).

Jedno z pomieszczeń wyposażone było w drewniany podest do spania, który zajmował całą szerokość pomieszczenia. W pomieszczeniu brak było szafek na rzeczy osobiste osób osadzonych. Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, iż w tym pomieszczeniu zazwyczaj umieszczani są osadzeni znajdujący się w stanie nietrzeźwości.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował, aby ww. pomieszczenie, do czasu zamontowania nowych łóżek było przeznaczone dla jednej osoby. Pomieszczenie to bowiem nie spełnia wymogów rozporządzenia, gdyż nie ma wyodrębnionych łóżek jednoosobowych dla osadzonych, wobec czego w sytuacji umieszczenia w nim dwóch osób, musiałyby one spać na jednym podeście, co może stanowić naruszenie prawa do intymności i swobody osobistej. Pozostałe pomieszczenia wyposażone są w składane łóżka drewniane, które na dzień przymocowywane są do ściany.

W jednym z pomieszczeń znajdowały się taborety z ostrymi krawędziami, co nie spełnia wymogu określonego w § 8 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia.

---

²¹ Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Elblągu (07.04.2011 r.), Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Ustce (01.06.2011 r.).

Zastrzeżenie przedstawicieli KMP wzbudził brak w drzwiach do pomieszczeń drzwiczek służących do podawania posiłków oraz do zakładania kajdanek osobom w nich umieszczonym, co jest wymagane w myśl § 8 ust. 2 rozporządzenia. Drzwi wejściowe i okna w pomieszczeniach dla osadzonych nie były wyposażone w urządzenia sygnalizujące ich otwarcie, które to wymaganie również zostało określone w wymienionym rozporządzeniu. **Mechanizm wnioskował zatem o wyposażenie pomieszczeń w sprzęt zgodny z obowiązującymi przepisami.**

Komendant Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu pozytywnie ustosunkował się do wniosków i uwag Krajowego Mechanizmu Prewencji informując, iż z dniem 16 maja 2011 r. zmieniono pojemność ww. pomieszczenia na jednoosobowe i zobowiązał się przeprowadzić prace remontowo-budowlane mające na celu dostosowanie Izby Zatrzymań w Elblągu do wymagań stawianych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

10.2. Prawo do informacji

W czasie wizytacji ustalono, iż prawo do informacji w Izbie realizowane jest prawidłowo. Podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w jednostce. Ponadto, w każdym pomieszczeniu przeznaczonym dla osób osadzonych znajduje się w widocznym miejscu obok drzwi zarówno Regulamin Izby, jak i Porządek dnia Izby, wobec czego osadzony żołnierz może w każdej chwili zapoznać się z prawami i obowiązkami w IZZW. Zarówno Regulamin, jak i Porządek dnia, są zgodne z przepisami prawa.

10.3. Prawo do opieki medycznej

W Izbie nie zostało wydzielone pomieszczenie lekarskie – wszystkie badania osadzanych żołnierzy odbywają się w ambulatorium znajdującym się na terenie Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu. Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, iż każdy osadzony żołnierz jest przed przyjęciem do jednostki badany przez lekarza celem uzyskania stosownego zaświadczenia o braku przeciwwskazań do umieszczenia w Izbie.

10.3. Stosowanie przymusu bezpośredniego i traktowanie zatrzymanych

Z informacji uzyskanych od Komendanta Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Elblągu wynika, iż w roku 2010 roku, w Izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych żołnierzy.

Pozytywnie należy ocenić okoliczność, iż w związku z zawodową służbą wojskową pełnią również przez kobiety, do ewentualnej służby w Izbie zatrzymań przeszkolone zostały kobiety, które w razie konieczności będą mogły wchodzić w skład obsługi jednostki.

Opracowała: Karolina Chytła

Część 3

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ I

RPO-670015-I/11

Rzecznik podjął z własnej inicjatywy, na podstawie notatki prasowej sprawę zniżek na bilety ulgowe dla studentów powyżej 26 roku życia. Uchwała Rady Miasta O. w sprawie wysokości cen i opłat za usługi przewozowe lokalnego transportu zbiorowego przyznawała prawo do korzystania z biletów ulgowych studentom do ukończenia 26 roku życia. Taki przepis był sprzeczny z art. 188 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.), który przyznaje studentom prawo do korzystania z przejazdów ulgowych bez względu na wiek czy formę studiów (stacjonarne, zaoczne). Sprawę opisywała m.in. lokalna prasa. Rzecznik skierował wystąpienie do Przewodniczącego Rady Miasta wskazując na powyższe uchybienia.

W nadesłanej odpowiedzi władze Miasta poinformowały Rzecznika o zmianie wadliwej regulacji i dostosowaniu jej do przepisów powszechnie obowiązujących.

ZESPÓŁ II

RPO-604092-II/08

Do Rzecznika skierował skargę Pan Ryszard B., który żalił się m.in. na niezapewnienie mu w Areszcie Śledczym w D. właściwej diety leczniczej, mimo, że w poprzedniej jednostce penitencjarnej, w której odbywał karę, lekarz zlecił mu na stałe żywienie odpowiednie do stanu zdrowia. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w O., który badał sprawę, uznał skargę wnioskodawcy, w części dotyczącej braku zlecenia diety, za zasadną. Ponadto, w opinii Naczelnego Lekarza Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w O. wskazane było również zlecenie odpowiedniego leku w związku z dolegliwościami zdrowotnymi wnioskodawcy. Należy zauważyć, iż art. 102 k.k.w. stanowi, że skazany ma prawo do wyżywienia odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia (...) i świadczeń zdrowotnych, a w myśl art. 109 § 1 k.k.w. skazany, którego stan zdrowia tego wymaga, otrzymuje wyżywienie według wskazań lekarza.

Mając na uwadze poczynione ustalenia oraz obowiązujący stan prawny skargę należy uznać za zasadną.

RPO-575580-II/07

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające na okoliczność skargi złożonej przez Pana Piotra W., który żalił się na działania administracji Zakładu Karnego w G. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzut niewydania książki teleadresowej z jego depozytu i odebrania kopert, bowiem znajdowała się na nich pieczęć zawierająca dane osobowe

skarżącego oraz adres Zakładu Karnego. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w S., który badał sprawę, uznał skargę za nieuzasadnioną. W ocenie Rzecznika zatrzymanie przez administrację rzeczy osobistych skarżącego, tj. kopert opatrzonych adresem zwrotnym w formie pieczątki i książki teleadresowej nastąpiło z naruszeniem dyspozycji art. 110 a § 1 k.k.w., który stanowi, że „skazany ma prawo posiadać w celi (...) materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe”. Centralny Zarząd Służby Więziennej, do którego zwrócono się z prośbą o wyrażenie stanowiska w omawianej sprawie, podzielił stanowisko Rzecznika, iż fakt ostemplowania kopert w przedstawiony sposób nie może stanowić zagrożenia dla społeczeństwa oraz porządku i bezpieczeństwa jednostki. Należy jednak uznać, iż posiadanie przez osadzonego dużej ilości książek, czasopism, pism urzędowych, kodeksów, słowników itp. może być zagrożeniem pożarowym, stąd też fakt zdeponowania części tych przedmiotów znajduje uzasadnienie. Niemniej jednak umotywowanie faktu odmowy wydania osadzonemu do celi mieszkalnej książki telefonicznej przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w S. („... administracja zapewnia wnioskodawcy dostęp do adresów instytucji wymiaru sprawiedliwości za pośrednictwem tablicy informacyjnej wywieszanej na korytarzu oddziału mieszkalnego...”) w opinii Centralnego Zarządu Służby Więziennej nie zasługuje na akceptację. Skazany, zgodnie z art. 104 oraz 110 a § 3 k.k.w., nie może posiadać w celi przedmiotów, których wymiary lub ilość naruszają obowiązujący porządek, a korzystanie z przysługujących praw powinno następować w sposób nie naruszający praw innych osób oraz nie zakłócający ustalonego porządku w zakładzie karnym i na tej podstawie można ewentualnie przekazać część książek do depozytu, albo odmówić ich wydania do celi. W takim przypadku skazanego należy poinformować o właściwej podstawie takiej decyzji i możliwości wymiany użytkowanych w celi książek na pozycje zdeponowane. Nie można więc zgodzić się z zapisami porządku wewnętrznego, obowiązującego dla skazanych tzw. „niebezpiecznych” Zakładu Karnego w G. ograniczającymi uprawnienie określone w art. 110 a § 1 k.k.w.

Mając na uwadze powyższe, skargę w wyżej omawianym zakresie należy uznać za zasadną.

RPO-664909-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Piotra J., przebywającego w Zakładzie Karnym w K. W piśmie tym osadzony podniósł m.in. zarzut dotyczący niezabudowanych kącików sanitarnych w celach mieszkalnych, w których przebywał. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o zbadanie zasadności m.in. wspomnianego zarzutu, jak również poinformowanie Rzecznika o wynikach dokonanych ustaleń. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło, iż osadzony przebywał w celach mieszkalnych (nr 42 i 50, w pawilonie G) z niezabudowanymi kącnikami sanitarnymi wykonanymi ze stelażu z kątownika metalowego wypełnionego płytą pilśniową. Z dokonanych ustaleń wynika, iż

kąćki te nie posiadały pełnej i trwałej zabudowy, tj. od podłogi do sufitu; ponadto wejście do nich przysłaniają jedynie materiałowe zasłonki.

Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny, jak również stanowisko Rzecznika przedstawione w wystąpieniu generalnym z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie braku właściwej zabudowy kąćków sanitarnych w jednostkach penitencjarnych (RPO – 658709-II-702/10/MM), skarga Pana Piotra J. w części dotyczącej zarzutu przebywania w celi mieszkalnej z niezabudowanym kąćkiem sanitarnym została uznana za zasadną.

RPO-664134-II/10

Do Rzecznika zwróciło się czterech skazanych przebywających w Areszcie Śledczym w W. – M., podnosząc w swoim wniosku m.in. zarzut braku oświetlenia kąćka sanitarnego. Wskazane przez wnioskodawców fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności. Analiza odpowiedzi Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej W. wskazuje na niezgodność ze stanowiskiem w tej kwestii zaprezentowanym przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (pismo BDG-070-109/09/1256 z dnia 15 stycznia 2010 r.). Jak ustalono, oświetlenie celi mieszkalnej oraz kąćka sanitarnego jest wyłączane – na podstawie ustalonego przez Dyrektora Aresztu Śledczego porządku wewnętrznego – o godz. 21⁰⁰, a wygaszanie świateł dodatkowych i napięcia w gniazdach elektrycznych o godz. 22⁰⁰. W wystąpieniu Rzecznik do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie braku oświetlenia w kąćku sanitarnym w porze nocnej (co naraża osadzonych nie tylko na dyskomfort w czasie załatwiania potrzeb fizjologicznych, lecz także na niebezpieczeństwo doznania urazu) wskazano, iż dyrektorzy zakładów karnych i aresztów śledczych potwierdzają, że kąćki sanitarne w celach mieszkalnych nie posiadają odrębnego źródła światła i tym samym osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kąćka sanitarnego w porze nocnej. Na skutek czasowego wyłączania prądu w jednostce, osadzeni nie mogą też korzystać z innych źródeł światła (np. z głównego oświetlenia celi, nocnych lampek). Rzecznik zawarł konkluzję, iż w myśl art. 102 pkt. 1 k.k.w. „*skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia [...] warunków bytowych [...]*”. W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kąćka sanitarnego w porze nocnej, przytoczony przepis wydaje się być naruszany. Trudno też uznać, iż są wówczas traktowani w sposób humanitarny. Z przytoczonej powyżej odpowiedzi Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wyczytać można, iż kąćki sanitarne – zgodnie z „Wytycznymi programowo-funkcjonalnymi (...)” winny posiadać punkty świetlne z możliwością wyłączania ich z celi mieszkalnej. Natomiast zarządzenie Nr 5/2004 w sprawie gospodarowania paliwami i energią (...) nie przewiduje wyłączania w ciągu doby punktów oświetleniowych w kąćkach sanitarnych.

Mając powyższe na uwadze, skargę w tym aspekcie uznano za zasadną. Jednocześnie wystąpiono do Dyrektora Aresztu Śledczego o podjęcie działań organizacyjnych mających na celu doprowadzenie aktualnego stanu oświetlenia kąćków do zgodnego ze stanowiskiem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Informację przesłano też do wiadomości Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W.

RPO-649923-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Adam A., który żalił się na decyzję administracji Zakładu Karnego w S. o odmowie udzielenia widzenia z osobą mu bliską. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego w S. o wyjaśnienie sprawy. W wyniku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalono, iż wnioskodawca miał prawo do wykorzystania widzenia nagrodowego, zatem nie było podstaw do odmowy. Dyrektor Zakładu Karnego w S., po stwierdzeniu w/w nieprawidłowości, wszczął czynności wyjaśniające mające na celu ustalenie osób winnych i podjęcie działań mających wyeliminować w przyszłości podobne zdarzenia.

Mając na uwadze powyższe ustalenia skargę uznano za zasadną.

RPO-661507-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Krzysztof K., który żalił się na negatywne rozpatrzenie przez Dyrektora Zakładu Karnego w P. jego prośby o bezpłatne zaopatrzenie w protezę zębową. Rzecznik podjął sprawę i skierował do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. prośbę o jej zbadanie. W wyniku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego stwierdzono nieprawidłowości w postępowaniu personelu służby zdrowia w zakresie zagwarantowania osadzonemu świadczeń zdrowotnych, wynikających z art. 115 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, który stanowi, iż „*Protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze zapewnia się skazanemu bezpłatnie, jeżeli ich brak mógłby pogorszyć stan zdrowia lub uniemożliwić odbywanie kary pozbawienia wolności, a w innych wypadkach odpłatnie*”. Skazany już w roku 2007 r. został wpisany przez więzienną służbę zdrowia na listę oczekujących na protezowanie jamy ustnej. Proces przygotowania wnioskodawcy do protezowania był jednak zakłócony koniecznością podjęcia leczenia zachowawczego i faktem transportowania go do innych jednostek penitencjarnych w związku z czynnościami procesowymi. Ostatecznie we wrześniu 2010 r. osadzony był przygotowany do podjęcia leczenia protetycznego. Personel służby zdrowia nie podjął jednak do czasu zwolnienia skarżącego z zakładu karnego żadnych działań związanych z wykonaniem wnioskodawcy protez zębowych. Jednocześnie nie wystąpiły obiektywne przesłanki uzasadniające zwłokę w realizowaniu wobec niego świadczeń medycznych w powyższym zakresie. Ponadto, opinia wydana na prośbę pacjenta przez Dyrektora Zakładu Karnego w P. w zakresie jego sytuacji finansowej była nieuzasadniona, bowiem w myśl § 4 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2003 r. w sprawie warunków i sposobu zaopatrzenia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (Dz. U. z 2003 r. Nr 204, poz. 1986), bezpłatne protezowanie w zakresie uzębienia wykonuje się na wniosek osadzonego, z uwzględnieniem wskazań medycznych i terminu zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności, a te przesłanki były spełnione. W związku z powyższym administracja Zakładu Karnego w P. została zobowiązana przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. do podjęcia skutecznych działań, których celem będzie uniknięcie w przyszłości podobnych nieprawidłowości.

Mając powyższe na uwadze skargę wnioskodawcy uznano za uzasadnioną

RPO-577134-II/07

Rzecznik podjął z urzędu na podstawie publikacji prasowej sprawę pobicia małoletniego ucznia szkoły specjalnej Michała G. przez funkcjonariuszy Policji na terenie Komisariatu w Ł.G. W wyniku pobicia pokrzywdzony doznał licznych obrażeń ciała, w tym pęknięcia śledziony i złamania kości nosowej z przemieszczeniem. W toku podjętych w sprawie przedsięwzięć ustalono, że wobec funkcjonariuszy wszczęto postępowanie dyscyplinarne, a Sąd Rejonowy w M. zastosował wobec nich tymczasowe aresztowanie.

W sprawę był też zaangażowany Rzecznik Praw Dziecka.

Sprawa była monitorowana do merytorycznego zakończenia i ustalono, że w dniu 20.01.2011r. uprawomocnił się wyrok skazujący obu oskarżonych na kary po 3 lata pozbawienia wolności.

RPO-667205-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Adam S. osadzony w Zakładzie Karnym w R. Wnioskodawca skarżył się na złe warunki bytowe panujące w przedmiotowej jednostce. W toku czynności wyjaśniających ustalono, iż w celi mieszkalnej w której przebywał wnioskodawca, kącik sanitarny zabudowany był nieprzezroczystym materiałem do wysokości 1,2 m. Rzecznik stoi na stanowisku, iż korzystanie z otwartego kącika sanitarnego może zostać uznane za poniżające traktowanie. W ocenie Rzecznika, nie można uznać za wystarczające wydzielenie urządzeń sanitarnych w w/w sposób. Korzystanie z urządzeń sanitarnych w sposób gwarantujący „niekrepujące użytkowanie” (§ 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności), oznacza zastosowanie rozwiązań architektonicznych uniemożliwiających dostrzeżenie osoby korzystającej z tych urządzeń oraz zapewnienie warunków bytowych chroniących przed wydostawaniem się z kącika sanitarnego nieprzyjemnych zapachów i krepujących dźwięków. W tej sytuacji należy przyjąć za uzasadniony zarzut osadzonego o konieczności korzystania z niezabudowanego kącika sanitarnego, szczególnie że zabudowa do wysokości 1,2 m nie może zapewnić warunków właściwych dla „niekrepującego użytkowania” urządzeń sanitarnych.

W związku z powyższym z skargę w zakresie niezapewnienia wnioskodawcy możliwości korzystania z kącika sanitarnego w sposób nieskrepowany, uznano za zasadną.

RPO/665860-706/11

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Krzysztof P., tymczasowo aresztowany przebywający w Zakładzie Karnym w G. W swoim wniosku twierdził on m. in., że w dniu 15 grudnia 2010 r. został przewieziony na czynności procesowe mające miejsce w szpitalu psychiatrycznym, usytuowanym w innej miejscowości. Na czas pobytu poza jednostką penitencjarną powinien otrzymać prowiant. Jednak w tym dniu żadnego prowiantu mu nie wydano. O zbadanie sprawy Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Sz. Po zbadaniu sprawy Dyrektor Okręgowy poinformował Rzecznika o poczynionych ustaleniach. Wynika z nich, że w dniu 13 grudnia do jednostki penitencjarnej wpłynął z Prokuratury Rejonowej w G. nakaz wydania Pana Krzysztofa P. na czynności

procesowe mające się odbyć w dniu 15 grudnia 2010 r. w Oddziale Psychiatrycznym Szpitala w Sz. Pracownik działu ewidencji, błędnie sugerując się organem wzywającym (wyjazd do miejscowej dla zakładu karnego prokuratury nie wymaga wydania prowiantu), a nie miejscem czynności procesowych, wykreślił Pana Krzysztofa P. z listy uprawnionych do prowiantu, co w konsekwencji skutkowało brakiem suchego prowiantu na czas pobytu Pana Krzysztofa P., poza terenem zakładu karnego. Z uwagi na stwierdzone nieprawidłowości zobowiązano odpowiedzialnego funkcjonariusza Służby Więziennej do bezwzględnego przestrzegania zapisów wynikających z Zarządzenia nr 48/2010 r. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r., obowiązujących przy sporządzaniu list osadzonych przewidzianych do czynności procesowych.

Dyrektor Okręgowy w Sz. uznał skargę Pana Krzysztofa P. w przedstawionym zakresie - za zasadną.

RPO-647897-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Zbigniew D. z wnioskiem o interwencję w sprawie dwóch prawomocnie zakończonych postępowań przygotowawczych prowadzonych w Prokuraturze Rejonowej w O. Sprawy te dotyczyły przestępstw skierowanych przeciwko mieniu. Chodziło o to, że w czasie gdy wnioskodawca był pozbawiony wolności mogło dojść do przywłaszczenia mienia w postaci mebli i innych przedmiotów pozostawionych w dotychczas zajmowanym przez niego mieszkaniu. Po zbadaniu przez Rzecznika dwóch postępowań w dniu 1 lutego 2011 r. skierowano pisemne wystąpienie do Prokuratora Okręgowego w O., prezentując uwagi i wątpliwości odnośnie tych spraw karnych. Nadto w wystąpieniu wnioskowano o rozważenie możliwości podjęcia na nowo umorzonych postępowań – w trybie określonym w art. 327 § 1 k.p.k.

W dniu 22 lutego 2011 r. wpłynęła pisemna informacja z Prokuratury Okręgowej w O., w której powiadomiono Rzecznika, iż dokonana w Prokuraturze Okręgowej analiza akt postępowania - Prokuratora Rejonowego w O. podzieliła uwagi Rzecznika, w efekcie czego uznano za konieczne przeprowadzenie w trybie art. 327 § 3 k.p.k. dodatkowych czynności. Akta omawianych postępowań zostały zwrócone do Prokuratora Rejonowego w O. z zaleceniem wykonania dodatkowych czynności, a następnie ich oceny i podjęcia decyzji, co do wszczęcia na nowo umorzonych postępowań i ich połączenia do wspólnego prowadzenia.

RPO-653403-II/10

Rzecznik podjął z urzędu sprawę dotyczącą opisanego w mediach czynu z dnia 26 czerwca 2010 r. dokonanego przez dwóch turystów z zagranicy, na szkodę Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. tj. zaboru w celu przywłaszczenia dwóch sztuk szpil mocujących szyny kolejowe z terenu Państwowego Muzeum w B., stanowiących mienie o szczególnym znaczeniu dla kultury. Prokurator Rejonowy w O. po przeprowadzeniu postępowania w powyższej sprawie zakończył je postanowieniem z dnia 30 czerwca 2010 r. o jego umorzeniu przed wszczęciem wobec braku znamion przestępstwa w zachowaniu sprawców, a powyższą decyzję utrzymał w mocy postanowieniem z dnia 6 grudnia 2010 r. Sąd Okręgowy w K. Po dokonaniu analizy akt powyższej sprawy, pismem z dnia 8 lutego

2011 r. Rzecznik skierował wystąpienie do Prokuratora Apelacyjnego w K. sugerujące przedwczesne zakończenie tej sprawy i konieczność uzupełnienia postępowania. Następnie, w związku z niepodzieleniem przez Prokuratora Okręgowego w K. wniosków Rzecznika, zostało skierowane pismem z dnia 22 marca 2011 r. wystąpienie w tej sprawie do Prokuratora Generalnego.

Z odpowiedzi nadesłanej pismem z dnia 14 kwietnia 2011 r. przez Prokuratora Generalnego w przedmiotowej sprawie wynika, że wnioski Rzecznika o przedwczesnym zakończeniu tego postępowania zostały uznane za zasadne. Prokurator Generalny poinformował Rzecznika, że Prokuratorowi Apelacyjnemu w K. przedstawiono stosowne stanowisko w zakresie konieczności rozważenia podjęcia na nowo postępowania w tej sprawie, wszczęcia śledztwa oraz jego uzupełnienia, a następnie ponownej oceny zgromadzonego materiału dowodowego.

RPO-480194-II/04

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Kazimierza Sz. W piśmie tym, osadzony żalił się na nieprawidłowości w pracy Służby Więziennej przy kierowaniu go do nauczania. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Sz. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające wykazało, iż w 2009 r. wnioskodawca nie został zakwalifikowany do nauczania w Zakładzie Karnym w S. Jak ustalono, administracja jednostki penitencjarnej w N. wysłała zgłoszenie do nauczania w dniu 9 czerwca 2009 r. - co prawda w czasie trwania postępowania rekrutacyjnego, niemniej jednak po terminie określonym w obowiązującej wówczas Instrukcji nr 5 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 25 listopada 2008 r. w sprawie szczegółowego trybu organizowania nauczania w szkołach oraz szkolenia kursowego w zakładach karnych i aresztach śledczych. Paragraf 9 pkt. 2 wspomnianej Instrukcji przewidywał, iż zgłaszanie kandydatów do szkół na poszczególne semestry nauki odbywać się będzie w okresie od dnia 1 do dnia 30 maja.

Biorąc powyższe pod uwagę należy stwierdzić, iż przewidziany w Instrukcji termin nie został zachowany, w związku z czym skarga w tym zakresie została uznana za zasadną.

RPO-664076-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Patryk T. który żalił się, iż w trakcie pobytu w Zakładzie Karnym w B., nie miał zapewnionej odpowiedniej opieki stomatologicznej. Zapisywał się do lekarza stomatologa kilkakrotnie. W trakcie oczekiwania na wizytę w trybie planowym osadzony był jednak kilka razy przetransportowywany do innych jednostek penitencjarnych, co powodowało wykreślenie go z listy oczekujących na wizytę stomatologiczną i ponowną rejestrację po powrocie do Zakładu Karnego w B.

Po skierowaniu sprawy do zbadania przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. okazało się, iż w Zakładzie Karnym w B. skarżący przebywał nieprzerwanie przez 5 miesięcy, następnie przez 4 miesiące. Był to zatem wystarczający okres na zrealizowanie wizyty u stomatologa. W związku z tym skarga osadzonego została uznana za zasadną. Dyrektor Okręgowy również uznał ją za uzasadnioną.

RPO-653549-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Łukasz M. Skazany żalił się, iż w czasie pobytu w Areszcie Śledczym w C. jego korespondencja z adwokatem, kierowana na adres kancelarii adwokackiej, nie została potraktowana jako korespondencja urzędowa, w związku z czym odmówiono mu wydania potwierdzenia jej nadania. Po zwróceniu się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. otrzymano stanowisko, iż kancelaria adwokacka nie jest instytucją państwową, rządową, czy samorządową, zaś w świetle wykładni art. 105 § 7 k.k.w. korespondencją urzędową jest korespondencja kierowana do dowolnego organu publicznego różnego szczebla, realizującego zadania państwa, w szczególności organów administracji publicznej oraz organów wymiaru sprawiedliwości. Konsekwencją takiego stanowiska było skierowanie wystąpienia do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, wskazującego na odmienną wykładnię w tym przedmiocie prezentowaną z jednej strony przez administrację Aresztu Śledczego w C. i Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. oraz z drugiej strony przez Centralny Zarząd Służby Więziennej.

W rezultacie prowadzonej korespondencji, Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił stanowisko Rzecznika, iż korespondencję prowadzoną z adwokatem należy uznać za urzędową, stąd odmowa zakwalifikowania pisma kierowanego do kancelarii adwokackiej do kategorii pism, o których mowa w art. 105 § 7 k.k.w., była nieuprawniona. Skarga osadzonego została zatem uznana za zasadną. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K. również zmienił swoje stanowisko, uznając skargę osadzonego za zasadną.

RPO-668388-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Sławomir I., przebywający w Areszcie Śledczym w M., podniósł m.in. zarzut osadzenia go w jednej celi mieszkalnej z osobą palącą wyroby tytoniowe. Wskazany przez wnioskodawcę fakt znalazł potwierdzenie w toku podjętych czynności. W okresie 7–14 stycznia 2011 r. przebywał on w celi przejściowej wspólnie z palącym tymczasowo aresztowanym. Zgodnie z § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 140, poz. 658 ze zm.), w aresztach śledczych oraz zakładach karnych typu zamkniętego dopuszcza się możliwość używania wyrobów tytoniowych w celach mieszkalnych przez osoby pozbawione wolności, zwane dalej "osadzonymi". Dla osadzonych używających wyroby tytoniowe wyznacza się odrębne cele mieszkalne.

Dlatego też skarga w tej części została uznana za zasadną.

RPO-665866-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Mateusz S., żalił się, że w Zakładzie Karnym w N. nie zapewnia się skazanym możliwości niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej. Zgodnie z § 28 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary

pozbawienia wolności w zakładach karnych niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Rzecznik podjął sprawę i skierował do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. prośbę o jej zbadanie. Ustalono, iż w Zakładzie Karnym w N. kąciki sanitarne nie są w pełni zabudowane, lecz oddzielone od pozostałej części celi mieszkalnej jedynie parawanem o wysokości 2 m.

Rzecznik stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Brak pełnej zabudowy kącika sanitarnego powoduje, że warunek ten nie jest spełniony. Taki stan narusza zawarte w art. 4 § 1 k.k.w. zasady wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakaz poniżającego traktowania. Zatem skargę należało uznać za zasadną.

RPO-642901-II/10

Rzecznik podjął z urzędu sprawę dotyczącą przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Policji w R. polegającego na pobiciu dwóch zatrzymanych w dniu 27 lutego 2010 r. i spowodowaniu obrażeń ciała na okres poniżej 7 dni w rozumieniu art. 157 § 2 k.k., a u drugiego z zatrzymanych. na okres powyżej 7 dni w rozumieniu art. 157 § 1 k.k.. Z dokonanej przez Rzecznika analizy akt przeprowadzonego przez Prokuraturę Rejonową w P. postępowania przygotowawczego wynika, że Prokurator umorzył to postępowanie wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa. W wystąpieniu do Prokuratora Apelacyjnego w L. podkreślono przedwczesne zakończenie powyższej sprawy, bez wyjaśnienia wszystkich istotnych kwestii, w tym nie przesłuchania wszystkich świadków zaistniałego zdarzenia.

Prokurator Okręgowy w R. pismem z dnia 13 kwietnia 2011r. poinformował Rzecznika o uznaniu za zasadne wniosków o przedwczesnym zakończeniu tego postępowania i polecił jego uzupełnienie w trybie art. 327 § 3 k.p.k.

RPO-656929-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Andrzej Sz., przebywający w Zakładzie Karnym w W. We wniosku żalił się, że funkcjonariusz Służby Więziennej przeprowadzający kontrolę osobistą przed wyjazdem z jednostki do sądu konwojem policyjnym nie zezwolił mu na zabranie ze sobą papierosów. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P., do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie skargi, uznał, że postępowanie funkcjonariusza było właściwe. Wskazał przy tym, że taka praktyka postępowania została ustalona w związku z prośbą Zastępcy Naczelnika Wydziału Konwojowego Komendy Wojewódzkiej Policji w P., o wprowadzenie zakazu zabierania wyrobów tytoniowych przez osoby pobierane przez Policję do konwoju. Policja prośbę swą motywowała faktem, iż osoby te, zgodnie z obowiązującymi przepisami, nie mogą palić w pojazdach policyjnych. Rzecznik zakwestionował stanowisko Dyrektora Okręgowego wskazując, że osadzeni są

konwojowani do miejsc, w których mogą używać wyrobów tytoniowych w miejscach wyznaczonych, np. w wyznaczonych pomieszczeniach sądu. Wprowadzenie zakazu zabierania ze sobą papierosów przez osoby konwojowane w praktyce rozciąga zakaz palenia na miejsca poza jednostką penitencjarną. Do zastosowania tak daleko idących ograniczeń nie upoważniają Służby Więziennej obowiązujące przepisy.

W udzielonej odpowiedzi Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P. powiadomił Rzecznika, że Andrzej Sz., był przewożony na czynności procesowe do Sądu Okręgowego w P., gdzie obowiązuje całkowity zakaz palenia tytoniu. W tym konkretnym przypadku nie było zatem możliwości skorzystania przez osadzonego z wyrobów tytoniowych w sposób nienaruszający ustalonego porządku. Dyrektor Okręgowy poinformował jednocześnie Rzecznika, że wydał polecenie odstąpienia przez podległe mu jednostki penitencjarne od stosowania generalnego zakazu zabierania przez osadzonych wyrobów tytoniowych do pojazdu konwojowego. Dlatego też skargę należało uznać za zasadną.

RPO-668243-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Tadeusz G. przebywający w Zakładzie Karnym w S. Wnioskodawca w skardze podniósł między innymi zarzut niesłusznego dyscyplinarnego ukarania za odmowę kontynuowania pracy, wykonywanej na podstawie przepisu art. 123a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego oraz zarzut odebrania mu przez funkcjonariusza koca. Rzecznik podjął sprawę i skierował do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. prośbę o jej zbadanie. Dyrektor Okręgowy na podstawie ustaleń dokonanych w wyniku przeprowadzonych czynności wyjaśniających – działając na podstawie art. 78 § 2 k.k.w. – postanowił uchylić i uznać za niebyłą decyzję Dyrektora Zakładu Karnego w S. o wymierzeniu wnioskodawcy kary dyscyplinarnej. Praca podjęta przez skazanego wykonywana była na podstawie dyspozycji art. 123a § 2 k.k.w., zatem miała charakter dobrowolny. Rezygnacja z dalszego wykonywania, dobrowolnie wykonywanej pracy nie może powodować konsekwencji dyscyplinarnych, jest to bowiem cofnięcie akcesu, a nie odmowa wykonania powinności kodeksowej. Przywołany przepis stanowi, iż na zatrudnienie osadzonego wymagana jest jego zgoda, a więc ma on również prawo do jej wycofania.

Mając powyższe na uwadze skargę uznano za uzasadnioną. Dyrektor Zakładu w S. zobowiązał się podjąć działania w celu uchylenia skutków ukarania. Za zasadny został uznany również zarzut skazanego, dotyczący odebrania koca. Postępowanie funkcjonariusza uznano za nieprawidłowe. Zastępca Dyrektora Zakładu przeprosił wnioskodawcę za zaistniałą sytuację.

RPO-569553-II/07

Do Rzecznika skierował skargę Pan Krzysztof L. przebywający w Zakładzie Karnym w S. Wnioskodawca w skardze podnosił, iż Sąd Rejonowy w R. wezwał go do dostarczenia zaświadczenia o zatrudnieniu, którego treść winna zawierać informację o powodach niekierowania go do pracy odpłatnej w zakładzie karnym, mimo podejmowanych przez niego starań w tym zakresie. Administracja Zakładu Karnego w S. wydała autorowi skargi zaświadczenie, niemniej jednak nie zawierało ono informacji,

o które wnioskował. Mimo podjętych przez wnioskodawcę interwencji, do czasu napisania skargi, nie otrzymał odpowiedzi w sprawie. Z uwagi na powyższe Rzecznik wystąpił do Dyrektora Zakładu Karnego w S. o wyjaśnienie przedmiotowej sprawy. W odpowiedzi poinformowano Rzecznika, że stosowne zaświadczenie zostało wydane osadzonemu, jednak administracja jednostki (z nieznanых powodów) nie posiada jego kopii. Treść udzielonej odpowiedzi świadczyła raczej o przeświadczeniu Dyrektora jednostki o załatwieniu sprawy (Dyrektor odwołał się do generalnej zasady obowiązującej w takich sprawach), a nie o jej pozytywnym, pożądanym przez skazanego zakończeniu. W tej sytuacji Rzecznik skierował sprawę w celu jej zbadania do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O., który uznał, iż funkcjonariusze Zakładu Karnego w S. nie dopełnili wszystkich niezbędnych czynności kancelaryjnych, skutkiem czego administracja nie dysponuje dowodem, iż rzeczowe zaświadczenie zostało faktycznie skazanemu wydane. Zatem wobec braku możliwości przedstawienia jednoznacznych dowodów uznał skargę za uzasadnioną. Jednocześnie powiadomił, iż Dyrektor Zakładu Karnego w S. wdrożył działania naprawcze, które pozwolą na skuteczne wyeliminowanie tego typu zdarzeń w przyszłości.

Dlatego też skargę uznano za zasadną.

RPO-667934-II/11

Do Rzecznika zwrócił się skazany przebywający w Zakładzie Karnym w Ch., podnosząc w złożonej skardze zarzut podawania na piśmie danych osobowych rodziny i znajomych oraz numerów ich telefonów przy zapisywaniu się do korzystania z aparatów samoinkasujących, zainstalowanych na terenie zakładu karnego. Wskazane przez wnioskodawcę fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności, przy badaniu identycznej sprawy innego osadzonego. Rozwiązanie przyjęte w § 21 ust. 2 zarządzenia Nr 162/2010 Dyrektora Zakładu Karnego w Ch. z dnia 30 grudnia 2010 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Ch. obligujące skazanego, który zamierza skorzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego, do podania imienia i nazwiska, numeru abonenta oraz stopnia pokrewieństwa lub znajomości z nim, jest niezgodne z dyspozycją art. 105 b § 1 i 3 k.k.w. i wykracza poza delegację zawartą w § 14 ust. 2 pkt. 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności. Należy dodać, iż określony ustawowo w art. 242 § 10 k.k.w. katalog czynności, do których są zobowiązani funkcjonariusze Służby Więziennej, tj. zapoznawanie się z treścią prowadzonej rozmowy telefonicznej i możliwość jej przerwania jest wystarczający dla zapewnienia bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej oraz przebywających w niej skazanych. Nie ma więc potrzeby wprowadzania dodatkowych obostrzeń dla skazanych w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności polegających np. na rejestrowaniu danych osobowych i numerów telefonów osób, z którymi skazani zamierzają uzyskać połączenie telefoniczne.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w L. polecił Dyrektorowi Zakładu Karnego w Ch. dokonanie zmian w zapisach porządku wewnętrznego jednostki penitencjarnej, w

ten sposób, by nie ograniczały osadzonym prawa wynikającego z art. 105b § 1 k.k.w. Mając na uwadze powyższe skargę należało uznać za uzasadnioną.

RPO-649239-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Dariusz P., przebywający w Zakładzie Karnym w W., który żali się, że administracja Zakładu Karnego nie zapewniła mu właściwych warunków do zapoznania się z dokumentacją medyczną. Osadzony twierdził, że czynność tę miał wykonać w gabinecie lekarskim, podczas wizyt u lekarza innych osadzonych, bez odpowiednich warunków do sporządzenia notatek i zapewnienia niezbędnego czasu. Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy o prawach z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2009 r. Nr 52, poz. 417 ze zm.) podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych udostępnia dokumentację medyczną pacjentowi. Dokonując interpretacji tego przepisu należy uwzględnić przede wszystkim interes pacjenta, który ma prawo do zapoznania się z dokumentacją medyczną, w taki sposób by miał możliwość przyswojenia treści zapisów i zrobienia własnych notatek. Dyrektor w/w jednostki penitencjarnej, poproszony o wyjaśnienie sprawy, potwierdził, że czynność zapoznawania się z dokumentacją medyczną przez wnioskodawcę odbywała się w obecności innych osadzonych, którzy w tym czasie korzystali ze świadczeń medycznych. W świetle obowiązujących przepisów obecność innych osadzonych podczas udzielania skazanemu świadczeń medycznych jest niedopuszczalna. Przepis art. 115 § 7 Kodeksu karnego wykonawczego stanowi, że w trakcie udzielania osadzonemu świadczeń medycznych, oprócz personelu służby więziennej, obecny może być wyłącznie funkcjonariusz niewykonujący zawodu medycznego. Ponadto, kluczowym jest naruszenie przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926). Nie sposób nie zauważyć, iż w tej sytuacji mogło dojść do ujawnienia tzw. danych wrażliwych, o których mowa w art. 27 ust. 1 ustawy, a które dotyczą bezpośrednio sfer należących do prywatności czy nawet intymności osoby fizycznej. Mając powyższe na uwadze skargę wnioskodawcy uznano za uzasadnioną. Ponadto, Rzecznik, na podstawie art. 14 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.) zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. o podjęcie właściwych działań, których celem będzie uniknięcie w przyszłości stwierdzonych nieprawidłowości.

Dyrektor Okręgowy poinformował, że Dyrektor Zakładu Karnego w W. przeprowadził rozmowę z Kierownikiem Zakładu Opieki Zdrowotnej i zobowiązał go do przestrzegania przepisu art. 115 § 7 Kodeksu karnego wykonawczego oraz zapewnienia osadzonym, zapoznającym się z dokumentacją medyczną, właściwych warunków umożliwiających ochronę danych o ich stanie zdrowia.

RPO-668830-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pani Zofii G. przebywającej w Areszcie Śledczym w G. Ze skargi wynikało, że podczas pobytu w tym areszcie nie wykonano, zleconych jej przez lekarza, badań krwi CD 4 oraz nie dowieziono na wyznaczoną konsultację w szpitalu zakaźnym. Na wniosek Rzecznika zarzuty przedstawione w skardze Pani Zofii G. zbadał

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W. W trakcie czynności wyjaśniających ustalono, że badania krwi nie wykonano, gdyż podczas próby pobrania krwi wystąpiły trudności natury medycznej. Wyjaśnień tych nie można jednak przyjąć. W sytuacji takiej, pacjenci dowożeni są do szpitala więziennego i mają pobieraną krew z tzw. wklucia centralnego. Służba medyczna Aresztu Śledczego w G. nie podjęła starań zmierzających do zrealizowania zlecenia wydanego przez specjalistę do spraw HIV/AIDS. Ponadto ustalono, że termin kolejnej konsultacji Pani Zofii G. w szpitalu zakaźnym nie odbył się z powodu braku środka transportu. Jak ustalono, samochód operacyjno-konwojowy znajdujący się na stanie Aresztu Śledczego w G. pomimo, iż był zarezerwowany do dyspozycji służby zdrowia aresztu, został wyznaczony do realizacji konwoju osadzonych do innej jednostki penitencjarnej położonej na terenie kraju. Pomimo podjętych prób, administracji aresztu nie udało się wypożyczyć innego środka transportu z innej jednostki penitencjarnej położonej w pobliżu Aresztu Śledczego w G.

W zakresie nie przeprowadzenia zleconych badań krwi skargę Pani Zofii G. uznano za zasadną. Można było również uznać za zasadny zarzut - nie dowiezienia Pani Zofii G. na wyznaczoną w szpitalu zakaźnym konsultację, jednak ze względu na usprawiedliwione trudności obiektywne w realizacji tego transportu odstąpiono od tego.

RPO-636769-II/09

Do Rzecznika zwrócił się Pan Łukasz T. przebywający w Zakładzie Karnym w W., który zakwestionował przepis Porządku wewnętrznego jednostki stanowiący, iż „jeden natrysk przeznaczony jest dla dwóch osób kąpiących się”. Rzecznik stoi na stanowisku, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, również w kwestii udzielania kąpieli osadzonym obowiązuje zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Sytuacje, w których z jednego natrysku korzysta więcej niż jeden osadzony powinny być eliminowane. Kwestionowany zapis w Porządku wewnętrznym należało zatem uznać za niewłaściwy. Z zebranych w sprawie informacji wynika, że w Zakładzie Karnym w W. w przypadku, gdy liczba osób doprowadzonych do kąpieli była większa niż liczba stanowisk prysznicowych, w praktyce stosowano zasadę, iż część osadzonych korzystała z natrysków, a pozostali w tym czasie dokonywali wymiany odzieży i ręczników. Nie dochodziło zatem w istocie do sytuacji, gdy z jednego natrysku korzystała więcej niż jedna osoba. Jednak w celu uniknięcia problemów interpretacyjnych zapis ten decyzją dyrektora Zakładu Karnego w W. z dnia 6 kwietnia 2011 r., został zmieniony. Aktualnie zapis w Porządku wewnętrznym brzmi: „Jeden natrysk przeznaczony jest dla jednej kąpiącej się osoby”.

Mając na uwadze powyższe skargę należało uznać za zasadną.

RPO-665497-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Krzysztofa S., przebywającego w Zakładzie Karnym w N. W skardze osadzony podniósł m.in. zarzut dotyczący niezabudowanego kącika sanitarnego w celi mieszkalnej, w której przebywa. Rzecznik zwrócił do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o przedstawienie wyjaśnień w tej sprawie. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające wykazało, iż kącik sanitarny jest

odgrodzony parawanem do wysokości 2 metrów (nie posiada pełnej i trwałej zabudowy, tj. od podłogi do sufitu). Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny, jak również stanowisko Rzecznika przedstawione w wystąpieniu generalnym z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie braku właściwej zabudowy kąćników sanitarnych w jednostkach penitencjarnych (RPO – 658709-II-/10), skarga Pana Krzysztofa S. w części dotyczącej zarzutu przebywania w celi mieszkalnej z niezabudowanym kąćnikiem sanitarnym została uznana za zasadną.

Z uwagi na powyższe skargę należało uznać za zasadną.

RPO–655128-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Antoni B. z wnioskiem o interwencję wobec prawomocnie zakończonego umorzeniem postępowania przygotowawczego prowadzonego w Prokuraturze Rejonowej w T. Sprawa dotyczyła nieumyślnego spowodowania śmierci żony wnioskodawcy przez lekarzy Szpitala Wojewódzkiego w T. Na podstawie dokonanego badania akt powyższej sprawy, ujawniono istotne wady i niedostatki postępowania dowodowego, które umknęły zarówno osobom prowadzącym postępowanie, jak i sądowi dokonującemu kontroli zaskarżonego przez wnioskodawcę postanowienia prokuratora o umorzeniu śledztwa. Uznając, że decyzja procesowa o umorzeniu postępowania na obecnym etapie postępowania była przedwczesna, Rzecznik skierował do Prokuratora Okręgowego w K. pisemne wystąpienie, prezentując szczegółowo uwagi wobec omawianej sprawy oraz wnioskując o rozważenie podjęcia na nowo postępowania przygotowawczego w trybie art. 327 § 1 k.p.k. W wystąpieniu Rzecznik podkreślił, że w tego typu niewątpliwie trudnych oraz skomplikowanych sprawach karnych dotyczących wyjaśnienia okoliczności i powodów śmierci człowieka, gdzie kwestionowana jest poprawność postępowania lekarskiego i wykonywanych przez personel medyczny zabiegów jak i czynności leczniczych, w zasadzie poza bezspornie oczywistymi sytuacjami - konieczne jest uzyskanie specjalistycznej opinii biegłych z zakresu medycyny sądowej. Właściwa i poprawna prawnokarna ocena zdarzeń tego rodzaju wymaga wnikliwego oraz starannego zebrania materiału dowodowego, w tym uzyskania specjalistycznej opinii biegłych i następnie przeanalizowania wszystkich ustaleń i dowodów, pod kątem wydania nieobarczonej błędem decyzji procesowej. Tymczasem lektura materiałów omawianego śledztwa niezbicie potwierdziła, że lekarz patomorfolog Zbigniew A. wykonujący sekcję zwłok Pani Bronisławy B. stwierdził u niej między innymi sepsę. Dostępne źródła (np. w internecie Wikipedia) wskazują, iż objawem sepsy jest między innymi czynność serca powyżej 90 uderzeń na minutę, zaś temperatura ciała poniżej 36° C lub powyżej 38° C. W tym kontekście Rzecznik dostrzegł, że w karcie gorączkowej Pani Bronisławy B. temperaturę jej ciała wynoszącą powyżej 38° C notowano już 26 kwietnia 2009 r. podczas pobytu w szpitalu, a mimo to wypisano ją ze szpitala przy temperaturze ciała pacjentki przekraczającej 38° C. W takiej sytuacji zdaniem Rzecznika zdecydowanie przedwczesne i nieuprawnione było generalne przyjęcie oraz końcowa konstatacja w uzasadnieniu postanowienia o umorzeniu śledztwa, że w postępowaniu lekarzy opiekujących się Panią Bronisławą B. nie można stwierdzić uchybień lub naruszenia procedury, które mogłyby przyczynić się do jej zgonu.

W odpowiedzi na skierowane wystąpienie, Zastępca Prokuratora Okręgowego w K. dzieląc argumentację i wątpliwości Rzecznika odnośnie przedwczesności umorzenia

śledztwa z uwagi na konieczność uzyskania w sprawie specjalistycznej opinii biegłych lekarzy specjalistów wskazał Prokuratorowi Rejonowemu w T. konieczność wykonania dodatkowych czynności procesowych, po uprzednim podjęciu na nowo prawomocnie umorzonego postępowania.

Wobec powyższego skargę należało uznać za zasadną.

RPO-664811-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Adam S. z wnioskiem o interwencję wobec prawomocnie zakończonym umorzeniem - postępowania przygotowawczego, prowadzonego w Prokuraturze Rejonowej w L. Sprawa dotyczyła przywłaszczenia mienia między innymi na szkodę w/w wnioskodawcy. Rzecznik uznając zasadność zawartej we wniosku argumentacji wskazującej na wady i braki dowodowe powyższego postępowania przygotowawczego wystąpił do Prokuratora Okręgowego w L., wnosząc o zbadanie sprawy w ramach zwierzchniego nadzoru służbowego i rozważenie możliwości podjęcia na nowo prawomocnie umorzonego postępowania.

W pisemnej odpowiedzi Prokurator Okręgowy w L., po zbadaniu sprawy potwierdził wątpliwości Rzecznika odnośnie przedwczesności umorzenia dochodzenia oraz wskazał na konieczność przeprowadzenia uzupełniających czynności procesowych. W związku z powyższym polecono Prokuratorowi Rejonowemu w L. podjęcie na nowo prawomocnie umorzonego postępowania przygotowawczego i realizację uzupełniających czynności procesowych. Z uwagi na powyższe skargę należało uznać za zasadną.

RPO-666132-II/11

Do Rzecznika zwrócili się Państwo Alina i Robert C., w sprawie syna Krystiana, przebywającego w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w W. W skardze żalili się na sposób postępowania z synem po przyjęciu go do palcówki oraz brak właściwej opieki pedagogicznej i medycznej. Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające wykazało, że Krystian C. został doprowadzony do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w W. w dniu 18 stycznia 2011 r. Po przyjęciu został umieszczony w tzw. pokoju przejściowym, odizolowany od pozostałych wychowanków. Tego samego dnia rozmowy z Krystianem przeprowadzili wychowawca i pedagog, zaś w dniu następnym Dyrektor ośrodka zapoznał go z przysługującymi mu prawami i obowiązkami. Z uwagi na fakt, że pielęgniarka przebywała na urlopie, przegląd stanu zdrowia i higieny został przeprowadzony w dniu 20 stycznia 2011 r., po jej powrocie do pracy. Tego też dnia Krystian został przeniesiony z pokoju przejściowego do grupy wychowawczej. Od dnia 31 stycznia 2011 r. rozpoczął naukę w szkole. Z zebranych w sprawie informacji wynika, że Krystian C. właściwie funkcjonował w Ośrodku, podczas pobytu był objęty opieką psychologiczną, pedagogiczną i medyczną. Nieprawidłowe w postępowaniu z nieletnim było natomiast umieszczenie go po przyjęciu do Ośrodka w pokoju przejściowym, odrębnie od pozostałych wychowanków. Nowoprzyjęty wychowanek powinien być niezwłocznie poddany kontroli stanu zdrowia i w przypadku niestwierdzenia przeciwwskazań zdrowotnych, umieszczony w grupie wychowawczej. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Ośrodka wynika, że wychowawca zauważył u

wychowanka liczne zaczerwienienia na skórze, które mogły być objawem zakażenia świerzbem. Ponieważ pielęgniarka była nieobecna, nie można było zweryfikować tego podejrzenia. Z tego też względu zdecydowano o pozostawieniu nieletniego w pokoju przejściowym do czasu przeprowadzenia przeglądu przez pielęgniarkę.

W celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom Pomorski Kurator Oświaty, który na prośbę Rzecznika badał przedstawioną sprawę, sformułował wobec dyrektora MOS w W. wniosek o podjęcie działań w celu ustalenia zasad współdziałania ze służbą zdrowia pozwalających na zapewnienie w Ośrodku stałej opieki pielęgniarskiej, niezbędnej do właściwego postępowania z nowoprzyjętymi wychowankami. Z uwagi na powyższe skargę należało uznać za zasadną.

RPO -596704-II/08

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Roberta K. przebywającego w Zakładzie Karnym w P. W piśmie tym osadzony podniósł m.in. zarzut dotyczący niezabudowanego kącika sanitarnego w celi mieszkalnej, w której przebywał. Rzecznik w tej sprawie zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł. o zbadanie zasadności m.in. wspomnianego zarzutu oraz o poinformowanie o wynikach dokonanych ustaleń. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło, iż osadzony przebywał w celi dwuosobowej z niezabudowanym kącikiem sanitarnym (wysokość 120 cm.). Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny, jak również stanowisko Rzecznika przedstawione w wystąpieniu generalnym z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie braku właściwej zabudowy kącików sanitarnych w jednostkach penitencjarnych (RPO – 658709-II-702/10/MM) skarga Pana Roberta K. w części dotyczącej zarzutu przebywania w celi mieszkalnej z niezabudowanym kącikiem sanitarnym została uznana za zasadną.

RPO-673453-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Robert S., który żalił się, iż w Zakładzie Karnym w N. został pozbawiony prawa do spaceru. W/w twierdził, że spacer dla uczniów przywiezionej szkoły został zaplanowany bezpośrednio po zakończeniu zajęć szkolnych. Co oznacza, że po powrocie ze szkoły do oddziału mieszkalnego osadzony nie ma czasu przygotować się do realizacji uprawnienia: zmienić odzież na odpowiednią do pory roku i charakteru zajęć oraz skorzystać z potrzeb fizjologicznych. W konsekwencji nie korzysta ze spaceru. Realizacja tego uprawnienia o innej porze dnia nie zawsze jest możliwa. W myśl art. 112 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany korzysta z prawa do co najmniej godzinnego spaceru w ciągu doby. Administracja zakładu karnego jest zobowiązana do zapewnienia skazanemu możliwości korzystania ze wszystkich przysługujących mu uprawnień. Natomiast przyczyny organizacyjno-formalne nie mogą stanowić usprawiedliwienia łamania prawa wobec skazanych. Dyrektor Zakładu Karnego w N. w odpowiedzi udzielonej Rzecznikowi wyjaśniał, iż zdarzenie, o którym mowa w skardze wnioskodawcy, miało charakter incydentalny. Niemniej jednak działanie administracji Zakładu w omawianym zakresie było nieprawidłowe.

Mając na uwadze ustalenia oraz obowiązujący stan prawny stwierdzić należy, iż zarzut skazanego należy uznać za uzasadniony. Dyrektora Zakładu Karnego w N. poinformował

Rzecznika, że sprawa organizacji spacerów będzie przedmiotem narady penitencjarno-ochronnej, a przyjęte na niej rozwiązania winny w przyszłości zapobiec sytuacjom, które ilustruje przedmiotowa skarga.

ZESPÓŁ III

RPO-659960-III/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Ewa R. w związku z zaprzestaniem od dnia 1 lipca 2010 r. wypłacania przez pracodawcę zasiłku macierzyńskiego. W liście Skarżąca wskazała, że podejmowała działania zmierzające do uzyskania należnego świadczenia – sprawę zgłosiła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Okręgowego Inspektoratu Pracy w W., jednakże bezskutecznie. Rzecznik wystosował pismo do ZUS w W. Z uzyskanej odpowiedzi wynikało, iż Zakład trzykrotnie występował do pracodawcy Pani Ewy R. z prośbą o wyjaśnienie przyczyn zaprzestania wypłacania świadczeń dla ubezpieczonej. Jednak płatnik nie podjął korespondencji kierowanej na jego adres.

Wobec powyższego, a także biorąc pod uwagę trudną sytuację Pani Ewy R. Zakład Ubezpieczeń Społecznych podjął decyzję o wypłacie w drodze wyjątku, zasiłku macierzyńskiego od dnia 1 lipca 2010 r. Z urzędu uzupełniono brakującą dokumentację zgłoszeniową i wypłacono należny zasiłek macierzyński za okres urlopu macierzyńskiego i dodatkowego urlopu macierzyńskiego.

ZESPÓŁ IV

RPO-664273-IV/10

Do Rzecznika wpłynął wniosek, dotyczący pozbawienia Skarżącego należytego uczestnictwa w prowadzonym z jego udziałem postępowaniu. W V Wydziale Rodzinnym i Nieletnich Sądu Rejonowego w L. toczyła się sprawa skarżącego dotycząca ustalenia jego kontaktów z dzieckiem. W toku tej sprawy sporządzony został wywiad środowiskowy przeprowadzony przez kuratora sądowego. Skarżący wystąpił do Sądu o wydanie kserokopii przedmiotowego wywiadu. Ze względu na uzyskanie odpowiedzi odmownej skarżący wystąpił do Rzecznika z wnioskiem o udzielenie pomocy w sprawie. Rzecznik wystąpił do Prezesa Sądu Rejonowego w L. o udzielenie informacji o praktyce postępowania Sądu odnośnie wydawania kserokopii wywiadów środowiskowych przeprowadzanych przez kuratora sądowego. W odpowiedzi z dnia 20 stycznia 2011 r. Prezes Sądu poinformował, iż kserokopie takie rzeczywiście nie są uczestnikom postępowania wydawane. Uzasadniając takie postępowanie Prezes Sądu powołał się na fakt, iż wywiad środowiskowy nie stanowi dowodu w sprawie, a jest jedynie wewnętrznym dokumentem sądowym. Ponadto, poinformowano, iż wywiady środowiskowe nie są przeznaczane do kopiowania przez uczestników postępowania również ze względu na fakt, iż mogłoby to powodować naruszanie dóbr osobistych osób trzecich, oraz ze względu na sam charakter zawartych w nich prywatnych informacji. Rzecznik nie zgadzając się z takim stanowiskiem wystąpił w dniu 28 lutego 2011 r. do Prezesa Sądu Okręgowego w L., wnosząc o udzielenie wyjaśnień

w sprawie oraz objęcie jej swoim nadzorem. Zasygnalizował również potencjalne naruszenie art. 9 k.p.c. poprzez ograniczenie uczestnikowi postępowania prawa do otrzymania odpisu, kopii lub wyciągu z akt sprawy. W ocenie Rzecznika wywiad środowiskowy uznać należy za dowód w sprawie, zaliczany do dowodów nienazwanych. Zarzucono również nielogiczność postępowania Sądu, a to ze względu na fakt, iż uczestnikom postępowania przysługiwało prawo wglądu do akt, ale pozbawieni byli już pełnego prawa sporządzania kserokopii z przeglądanych dokumentów.

W piśmie z dnia 6 kwietnia 2011 r. Prezes Sądu Okręgowego w L. poinformował, iż w wyniku przeprowadzonych konsultacji z hierarchicznie podległymi mu sędziami oraz zebranych informacji od poszczególnych prezesów sądów rejonowych ustalono, iż dotychczasowa praktyka tych sądów odnosząca się do wydawania kserokopii wywiadów środowiskowych nie była jednolita. Na skutek interwencji Rzecznika dokonano jej ujednoczenia, skutkującego przyjęciem, iż wywiad środowiskowy winien być wydawany uczestnikom postępowania w sprawach opiekuńczych.